Inledning

Apostlagärningarnas text är återgiven enligt SFB 98. I detta bibelstudium har jag använt som källor:

- Richard D. Balge: Acts, i serien ”The People’s Bible” från NPH
- R C H Lenski: The Interpretation of The Acts of the Apostles
- Gezeliernas bibelverk (Gez)
- Concordia Self-Study Bible (CSSB)

Apostlagärningarna är fortsättning av Lukasevangeliet, andra delen av den historia som skrevs för den ”ädle Teofilus” (Luk 1:3). Teofilus var sannolikt en ansedd man, kanske en romersk tjänsteman, som enligt en del kommentatorer hade åtagit sig uppgiften att publicera Lukas båda skrifter. Apg börjar där evangeliet slutar. I Apg 1:1 är tilltalet ”käre Teofilus” (SFB), vilket kan antyda att han har blivit kristen under mellantiden. Kristna tilltalade inte varandra med ”ädle”.

Författare

Författaren uppger i Luk 1:3 att han varit noggrann vid insamlingen av stoffet. I fyra avsnitt skriver han i vi-form, som indikerar att han var tillsammans med Paulus (16:10–17; 20:5–15; 21:1–18; 27:1–28:16).

Fram till modern tid har ingen ifrågasatt att det är *läkaren Lukas* (Kol 4:14) som har skrivit både evangeliet och Apostlagärningarna. Han sänder hälsningar i Filemon v 24 i egenskap av medarbetare och var den ende som var hos Paulus då han skrev sitt sista brev, 2 Tim 4:11. Endast några forskare, som ifrågasätter det mesta i Bibeln, har tvivlat på att Lukas är författare, utan några trovärdiga belägg. Det tidigaste omnämnandet av Lukas som författare finns i den *muratoriska kanon* (Canon Muratori) från ca 170.

Titel

Lukas ger själv ingen titel åt sina båda berättelser, lika lite som evangelierna har någon rubrik av författaren. Ett gammalt manuskript kallar den andra skriften ”Gärningar” och andra kallar det ”Apostlarnas gärningar”. Boken innehåller dock inte alla apostlarnas alla gärningar, utan bara några som gjorts av ett fåtal. Bland de ursprungliga tolv apostlarna nämns Petrus, Jakob och Johannes. Senare är det framför allt Paulus som är huvudpersonen. Också två av diakonerna nämns, Stefanus och Filippus, samt av Paulus följeslagare särskilt Barnabas. Några har föreslagit att boken kunde kallas ”Den Helige Andes gärningar”, eftersom tyngdpunkten förflyttas till den tredje trosartikeln när vi går över från evangelierna till Apostlagärningarna.

Innehåll

Lukas beskriver hur Jesu löfte i Apg 1:8 utfördes. Berättelsen börjar i Jerusalem, fortsätter i övriga delar av landet för att sedan gå över till Mindre Asien och slutligen Europa. Berättelsen avslutas med Paulus vistelse i fängelse i Rom. Tidrymden omspänner åren 30–63 (trolig kronologi), den första generationen av den nytestamentliga kyrkans historia.

Följande viktiga punkter kan särskiljas i Lukas berättelse:

1. Jesu fortsatta handlande med sin kyrka för syndares frälsning och den kraft han utrustade dem med genom den Helige Ande.
2. Beskrivning av kyrkans budskap från första början: den korsfäste och uppståndne Frälsaren med bevis från Gamla testamentet.
3. Brytningen mellan kristendomen och judaismen och relationen mellan judar och hednakristna.
4. De romerska myndigheternas förhållningssätt före år 64, då den första förföljelsen utbröt mot de kristna i Rom.

Syfte

Följande syften kännetecknar Apg:

1. En detaljerad historisk berättelse om kyrkans första tid. Utan Apg skulle vi känna till endast brottstycken av hur evangeliet utbreddes genom apostlarnas verksamhet. Tack vare Apg har vi också bättre förståelse för brevens historiska situation.
2. Försvar av den kristna tron både mot judar och hedningar med målet att människor blir omvända.
3. Vägledning för de kristnas liv i alla tider.
4. Att visa på den kristna trons seger inför förföljelser.

Sammanfattningsvis kan sägas att Apg visar hur evangeliet utbreds geografiskt *från Jerusalem till Rom* och teologiskt *från judar till hedningar*.

Datering och plats

Apg avslutas efter att Paulus hade vistats i fängelse i Rom under två års tid. Lukas berättar om att andra kristna avrättas så det finns därför ingen orsak att tro att Paulus skulle ha avrättats under denna tid. Lukas säger heller inget om vad som hände när Paulus stod inför kejsaren. Han nämner inte Roms brand och om den förföljelse som följde under Nero.

Enligt traditionen frigavs Paulus efter att han ställts inför kejsaren och sedan skulle han ha rest till Spanien (Rom 15:28). Av 2 Tim vet vi att han fängslades en gång till. Enligt traditionen blev han dömd och avrättad någon gång mellan 64 och 66 (några menar att det skedde så sent som 69). Allt detta skulle ha varit av intresse för Teofilus.

Enligt detta är det mest troligt att Lukas har skrivit Apg mellan 62 och 64 i Rom.

Disposition

1. Petrus och hans medarbetares verksamhet i Jerusalem och dess omgivningar (1:1–12:25)
   - 1.1. ”Ni ska bli mina vittnen” (1:1–11)
   - 1.2. Förberedelse och utrustning (1:12–26)
   - 1.3. Andeutgjutelsen på pingsten (2:1–41)
   - 1.4. Guds Ord utbreds i Jerusalem (2:42–6:7)
   - 1.5. Stefanus vittnesbörd beseglas med blod (6:8–8:4)
   - 1.6. Filippus verksamhet i Samarien och Judeen (8:5–40)
   - 1.7. Saulus omvändelse (9:1–31)
   - 1.8. Frälsning för hedningarna (9:32–11:26)
   - 1.9. Församlingen i Jerusalem bevaras i hungersnöd och förföljelse (11:27–12:25)
2. Paulus och hans följeslagare vittnar i Mindre Asien och Europa (13:1–21:16)
   - 2.1. Paulus första missionsresa: Mindre Asien (13:1–14:28)
   - 2.2. Apostlamötet i Jerusalem (15:1–35)
   - 2.3. Paulus andra missionsresa: Europa (15:36–18:22)
   - 2.4. Paulus tredje missionsresa: Mindre Asien och Europa (18:23–21:16)
3. Paulus vittnar som fånge från Jerusalem till Rom (21:17–28:31)
   - 3.1. Jerusalem: Paulus fängslas och ställs inför domstol (21:17–23:31)
   - 3.2. Cesarea: Paulus vittnar inför kungar och landshövdingar (23:32–26:32)
   - 3.3. Paulus reser till Rom (27:1–28:16)
   - 3.4. Rom: Paulus tjänst i fängelset (28:17–31)

Del 1: Petrus och hans medarbetares verksamhet i Jerusalem och dess omgivningar (1:1–12:25)

1.1 ”Ni ska bli mina vittnen” (1:1–11)

Löftet om den helige Ande	
1 I min förra skrift, käre Teofilus, skrev jag om allt som Jesus gjorde och lärde,	Här avses Lukasevangeliet. Teofilus betyder ”en som älskar Gud”. Han tilltalas på ett annat sätt än i Luk 1:3 (ädle, högt ärade) vilket antyder att han kan ha blivit en kär kristen broder under mellantiden.
2 fram till den dag då han blev upptagen till himlen, sedan han genom den helige Ande hade gett sina befallningar åt apostlarna som han hade utvalt.	Det sista som berättas i Luk 24:50–52 är att Jesus ledde lärjungarna till Betania och for till himlen, samt att lärjungarna efter det vistades i Jerusalems tempel. I v6–11 ges en fördjupning av den korta beskrivningen i Luk. Den helige Ande är central i apostlarnas verksamhet. Joh 20:22f omtalar ett sådant tillfälle när Jesus gav Anden åt apostlarna. *Apostel* betyder en *utsänd*.
3 Han visade sig för dem efter sitt lidande och gav dem många bevis på att han levde, då han under fyrtio dagar lät sig ses av dem och talade med dem om Guds rike.	Talet 40 spelar en stor roll i frälsningshistorien, bl.a. ökenvandringen, Jesu frestelse i öknen. Jesus uppenbarade sig på olika sätt, en gång för mer än 500 bröder på en gång, 1 Kor 5:5f. *Guds rike* är en centralt begrepp i Jesu undervisning.
4 Vid en måltid tillsammans med apostlarna befallde han dem: ”Lämna inte Jerusalem utan vänta på vad Fadern har utlovat, det som ni har hört av mig.	Upprepning av Luk 24:49. Det som Jesus utlovade var att de skulle få kraft genom den helige Ande. De skulle inte utverka honom genom sin egen ansträngning, utan han var en gåva.
5 Ty Johannes döpte med vatten, men ni skall om några dagar bli döpta i den helige Ande.”	Se parallell i Luk 3:16. (Luther: ”mit wasser” – ”mit dem Heiligen Geiste”, KXII: ”i” – ”i”; grek. har dativ – ”en”=”i” + dativ. ”Med” är möjligt i båda fallen.) Apostlarna hade blivit döpta av Johannes till sina synders förlåtelse, Luk 3:3, och i det var också Anden verksam. Men efter tio dagar skulle de få en särskild kraft.
Jesu himmelsfärd	
6 När de nu var samlade frågade de honom: ”Herre, är tiden nu inne för dig att återupprätta riket åt Israel?”	Också apostlarna bar på samma missförstånd som judarna i allmänhet, att Jesus synligt skulle återupprätta Davids rike. De måste få en särskild undervisning och kraft för att rätt förstå Jesu verk, trots allt han hade sagt dem.
7 Han svarade dem: ”Det är inte er sak att veta vilka tider eller stunder som Fadern i sin makt har fastställt.	Under sin förnedrings tid sade Jesus att han inte visste något om tider som Fadern hade fastställt, men nu säger han bara att det inte är deras sak att veta. De skulle inte spekulera. De skulle bara utföra hans verk.

8 Men när den helige Ande kommer över er, skall ni få kraft och bli mina vittnen i Jerusalem och i hela Judeen och Samarien och ända till jordens yttersta gräns.”	I den här versen komprimeras hela Apg:s innehåll. Apostlarna skulle berätta om vad de hade sett och hört, och de skulle ledas ut allt längre över jorden. Vittnesbördet skulle ges med kraft, som på pingsten, i Salomons pelarhall (3:12ff) och inför Stora rådet (5:29ff). Vi är inte ögonvittnen på samma sätt, men vi har utrustats med den Helige Ande och har samma uppdrag och kraft.
9 Då han hade sagt detta, såg de hur han lyftes upp, och ett moln tog honom ur deras åsyn.	Himmelsfärden skedde i närheten av Betania (Luk 24:50) på Oljeberget (v12). Den gav en tydlig signal om att hans rike är ett icke-jordiskt rike, och att de inte längre kunde räkna med hans närvaro på samma sätt som under de 40 dagarna. De hade inte sett hans uppståndelse, men de såg honom efteråt. De såg hans himmelsfärd, men kunde inte se honom efteråt.
10 Medan de såg mot himlen dit han for upp, se, då stod två män i vita kläder hos dem.	Även om änglarna är andevarelser tar de ibland gestalt av män i vita kläder, på ett liknande sätt som efter uppståndelsen, för att kunna ge budskap åt människorna.
11 Och de sade: ”Ni män från Galileen, varför står ni och ser mot himlen? Denne Jesus som har blivit upptagen från er till himlen, han skall komma igen på samma sätt som ni har sett honom fara upp till himlen.”	Änglarna påminde om att apostlarna hade ett uppdrag på jorden, inte att spana efter Jesus i skyn. De meddelade också hur Jesus ska återvända: ”på samma sätt”, Upp 1:7. Jesus återtog sin regeringsmakt i himlen. Hans välde är långt mäktigare än bundet till en geografisk plats i rymden. Han har inte heller lämnat oss. Det uppdrag han gav ska utföras *av* honom och *för* honom.

1.2 Förberedelse och utrustning (1:12–26)

Apostlakretsen blir fulltalig	
12 Då vände de tillbaka till Jerusalem från det berg som kallas Oljeberget och som ligger nära staden, en sabbatsväg därifrån.	Berget kallades Oljeberget på grund av de olivträd som växer där. En sabbatsväg var den sträcka som man enligt det judiska regelverket fick gå på sabbaten, eller ca en kilometer (2000 steg). Ursprungligen var sträckan beräknad från ökenvandringens tid, efter avståndet mellan det mest avlägsna tältet till mitten av lägret. Enligt Joh 11:18 ligger Betania 15 stadier från Jerusalem, dvs. knappt tre kilometer. Oljeberget ligger mellan Betania och Jerusalem.
13 Och när de kom dit gick de upp till det rum i övre våningen där de brukade uppehålla sig - Petrus, Johannes, Jakob, Andreas, Filippus, Thomas, Bartolomeus, Matteus, Jakob, Alfeus son, Simon ivraren och Judas, Jakobs son.	Rummet kan ha varit en takvåning, ett rum på det platta taket till ett hus. De elva räknas upp i Matt 10:2–4; Mark 3:16–19 och Luk 6:14–16. Namnen avviker något mellan listorna, vilket beror på att man ofta hade olika namn (ex. Petrus-Simon-Kefas). Bartolomeus kallas i Johannesevangeliet Natanael. Namnet betyder son av Tolmai och är Natanaels efternamn. Judas, Jakobs son, kallas av Matteus och Markus Taddeus (namnet skrivs också Lebbeus i vissa handskrifter, se SFB:s not till Matt 10:3). Simon ivraren var en zelot, ett politiskt parti som arbetade för frihet från Rom. Gezeliernas bibelverk (Gez.) skriver ”Simon af Cana”. Några översättningar menar att Judas var Jakobs bror, eftersom det endast står genitivform.

14 Alla dessa höll endräktigt ut i bön tillsammans med några kvinnor, bland dem Jesu mor Maria, och vidare hans bröder.	Lärjungaskaran bad eftersom de var förenade av sin tro. Kvinnorna kan ha varit hustrur till några apostlar men också några andra kvinnor. Nu nämns också Jesu bröder, även om de enligt Joh 7:2–5 då inte trodde på Jesus. Man kan tänka sig att det var söner till Josef eller Jesu kusiner (så gör Gez.), men de kan mycket väl ha varit halvbröder, yngre söner till Maria och Josef.

Exkurs 1: Kvinnorna som följde Jesus

Vilka var kvinnorna? Det finns några olika förteckningar av namn på dem som stod vid Jesu kors.

Matt 27:56: Bland dem var Maria från Magdala och Maria, som var Jakobs och Josefs mor, och modern till Sebedeus söner.

Mark 15:40: Bland dem var Maria från Magdala och den Maria som var Jakob den yngres och Joses mor, samt Salome.

Luk 24:10: Det var Maria från Magdala och Johanna och Jakobs mor Maria.

Joh 19:25: Vid Jesu kors stod hans mor och hennes syster Maria som var Klopas hustru och Maria från Magdala.

Maria från Magdala nämns av alla. *Jesu mor Maria* nämns av Johannes. *Maria*, Jakobs och Josefs mor nämns av Matteus och är sannolikt den samme som Markus säger vara Jakob den yngres och Joses mor. Ytterligare nämns *modern till Sebedeus söner* (Matteus), *Salome* (Markus) och *Johanna* (Lukas).

Modern till Sebedeus söner kan ha varit Salome (så Gez). Möjligen är Jakobs och Josefs mor Klopas hustru. Gez. menar att hon först var gift med Alfeus och en andra gång med Klopas (möjligen samma som den Kleopas som nämns i Luk 24:18). En teori är att Klopas var bror till Josef, Jesu styvfar, och därför kan hon i Joh 19:25 kallas Jesu mors syster. Johanna nämns i Luk 8:3 som hustru till Herodes förvaltare Kusas. Där nämns också Susanna.

Följande kvinnor kan ha stått vid Jesu kors:
(1) Maria från Magdala
(2) Maria, Jesu mor
(3) Maria, Jakobs och Josefs mor = Jakobs mor Maria, Klopas hustru
(4) Salome, mor till Sebedeus söner Jakob och Johannes
(5) Johanna

Exkurs 2: Jesu bröder

Vilka var Jesu bröder?

Matt 13:55 (och par. Mark 6:3): *Heter inte hans mor Maria och hans bröder Jakob och Josef och Simon och Judas?* Joh 7:3–5 utsäger att hans egna bröder inte trodde på honom. Jfr Mark 3:21; Luk 8:19. Det finns olika alternativ:

a) Bröderna (och systrarna, Matt 13:56) var barn till Josef och Maria, alltså köttsliga och yngre halvsyskon till Jesus.

b) Barn till Josef i ett tidigare äktenskap. Detta alternativ lärs av den grekisk-ortodoxa kyrkan.

c) Kusiner, eftersom man på den tiden också kunde kalla dem bröder. Detta lärs av den romersk-katolska kyrkan, eftersom man vill slå vakt om jungfru Marias ”ständiga” jungfrudom, och att hon alltså aldrig hade något äktenskapligt samliv med Josef. Luther hyste också denna uppfattning.liksom Gez.

Den logiska och naturliga tolkningen är a).

15 En av de dagarna trädde Petrus fram bland bröderna – omkring etthundratjugo personer var då samlade – och sade:	Petrus var ledare för gruppen tack vare sin initiativkraft. Han uppträder inte som härskare, snarare som ordförande. Det är nu första gången som termen ”bröderna” används som beteckning för lärjungaskaran. Vi tänker oss kanske att det främst var apostlarna som samlades den här tiden, och antalet 120 personer är överraskande många, så det kan ha varit ett utlyst möte för att diskutera denna fråga. Var samlingen hölls framgår inte. Paulus berättar i 1 Kor 15 att mer än 500 bröder hade sett Jesus efter uppståndelsen på en gång, kanske på det berg i Galileen dit Jesus hade bett dem gå (Matt 28:10, 16).
16 ”Mina bröder, det ord i Skriften måste uppfyllas som den helige Ande genom Davids mun hade förutsagt om Judas, han som blev vägvisare åt dem som grep Jesus.	Ordagrant ”män (och) bröder”, vilket visar att endast männen deltog i mötet, är ett formellt tilltal av en grupp män. Hänvisningen gäller Ps 41:10: ”Också min vän som jag litade på, han som åt mitt bröd, lyfter sin häl mot mig.” I Joh 13:18 hänvisar Jesus till denna vers. Gud hade redan i förväg sagt att en av lärjungarna skulle förråda Jesus. Petrus säger inte att det var Davids ord, utan den Helige Andes ord genom Davids mun, vilket visar att han anser att Skriften är inspirerad av Gud. Anden är ”causa efficiens” och människan ”causa instrumentalis”.
17 Han räknades som en av oss, och denna tjänst hade fallit på hans lott.	Också Judas Iskariot innehade ”tjänsten” att predika evangeliet. Det var inte en status utan en tjänst (grek. *diakonia*, eng. *service*). Ordet ”räknades” innehåller i grek. ordet ”arithmos”, jfr aritmetik.
18 För pengarna som han fick för sitt brott skaffade han sig ett jordstycke. Och han föll framstupa, så att buken brast och alla hans inälvor rann ut.	V18–19 är i NIV inom parentes för att märka ut att verserna inte hör till Petrus tal, utan är en kommentar av Lukas. Det är också möjligt att endast v19 är en förklarande not. Detta ställe brukar framhållas som ett exempel på motsägelser: i Matt 27:5 står att Judas kastade pengarna i templet och sedan hängde sig. Det finns en ironi här. Judas hade inte för avsikt att göra gott med pengarna, men de kom sedan, formellt med hans pengar, att användas för att köpa en begravningsplats för främlingar. Kroppen kan ha fallit ner på ett sådant sätt att den brast, eller så kan de som tog hand om hans kropp ha kastat den så att inälvorna rann ut.
19 Detta blev känt för alla som bodde i Jerusalem, och det jordstycket kallas på deras språk Akeldamak, Blodsåkern.	Av formuleringen är det tydligt att det är Lukas som har lagt in denna kommentar. Själva händelsen var välkänd för alla och han lämnar kvar namnet på åkern på ”deras språk” för att tala om hur allmänt känt detta var. Platsen anges av traditionen ligga söder om Hinnoms dal. Det finns ingen antydan att Judas hängde sig just på det stället.
20 I Psaltaren står det skrivet: Hans gård skall bli öde, ingen skall bo där, och: Hans ämbete skall en annan få.	Petrus lägger in två citat från Psaltaren. Ps 69:26 talar om Messias fiender: ”*Låt deras gård bli öde, låt ingen bo i deras hyddor*.” Petrus tillämpar detta på Judas och ändrar till singularform. Ps 109:8 lyder: ”*Må hans dagar bli få och en annan överta hans ämbete*.” Det grekiska ordet för ämbete är här ”*episkopos*”.
21 Därför måste en av de män som var med oss under hela den tid Herren Jesus gick in och ut ibland oss,	Petrus utgår från att luckan som blev kvar efter Judas måste fyllas av en person som var lika förtrogen med Jesus som de andra. Han måste ha varit med Jesus hela tiden och inte bara ha mött honom. Han skulle vara en som Jesus räknade som sin (”gick in och ut”).

22 från det att han döptes av Johannes till den dag då han blev upptagen från oss, en av dem måste tillsammans med oss vara ett vittne om hans uppståndelse.”	Han skulle ha bevittnat allt Jesus gjorde från första början och också ha varit vittne till hans uppståndelse. Själva huvuduppgiften för apostlarna var att vittna om Jesu uppståndelse. Uppståndelsen är själva grunden för evangeliet. Om den tas bort faller allt, men med den står allt fast.
23 Då ställde man fram två: Josef Barsabbas, som även kallades Justus, och Mattias.	Det visade sig finnas bara två kandidater som befanns uppfylla alla kvalifikationer. Lärjungarna ville inte ta på sig ansvaret att slutligt välja vem det skulle bli. Det skulle Jesus, Herren, själv göra. Några menar att det kan ha funnits många kandidater från början, men att man valde två. Varför då inte dra lott bland alla dessa?
24 Och de bad: ”Herre, du som känner allas hjärtan, visa vilken av dessa två du har utvalt	”De bad och sade”. Troligen var det Petrus som talade. Det sätt på vilket valet skulle ske var bön och lottkastning. De var övertygade om att det skulle visa Herrens vilja. Herren hade redan utfört sitt val, nu bad man att han skulle uppenbara den.
25 till att få den apostoliska tjänst som Judas lämnade för att gå till den plats som var hans.”	Här används åter ordet tjänst (grek. *diakonia*). Man vet inte precis hur lottningen gick till. Ett sätt som judarna använde var att skriva namn på kiselstenar eller lerskärvor i ett kärl, sedan blanda om och se vilken som först föll ut. Att Judas plats var helvetet står utom allt tvivel. Han gjorde också ett val.
26 De kastade lott mellan dem, och lotten föll på Mattias. Så blev han tillsammans med de elva räknad som apostel.	De kastade lott ”för dem”. En annan tolkning är att ordet ”räknad som” antyder rösträkning. Uttrycket ”lotten föll” stöder det första alternativet. Det stöds också av Ords 16:33: ”*Lotten kastas i knät, men avgörandet kommer alltid från Herren*.” Varken Mattias eller Josef Barsabbas nämns senare i Apg, men det betyder inte att inte Mattias skulle varit en trogen apostel vars verksamhet välsignades av Gud. Apg berättar om några gärningar som några apostlar gjorde. Någon har framfört tanken att Herren inte stödde valet, eftersom han själv utsåg Paulus som apostel. Men det finns inte skriftstöd för detta. Gud kan använda en obemärkt person lika väl som en namnkunnig, just för att visa att det inte handlar om människors gärningar utan Guds. Lottdragning kan inte uteslutas som ett alternativ också i dag, om två män är lika kvalificerade för tjänst, men det omtalas inte senare i Apg och det finns inga anvisningar om det. Vi har fått vårt förnuft att använda för sådant.

1.3 Andeutgjutelsen på pingsten (2:1–41)

Kapitel 2

1 När pingstdagen hade kommit var de alla samlade.	Lukas använder här ett unikt ord som han också använder i Luk 9:51: ”När tiden för hans bortgång var inne”. Tiden hade kommit för att profetiorna skulle uppfyllas, ”tiden var fullbordad”. Pingsten (grek. *pentäkostä´*) är det grekiska namnet för skördehögtiden (2 Mos 23:16) eller veckohögtiden (2 Mos 34:22), som firades när man skördade det första vetet. Den inföll femtio (*pente*) dagar efter påsksabbaten (sju veckor; 3 Mos 23:11, 15, 16). Senare firades den också som laggivningens högtid (2 Mos 19:1, 11). Då skulle varje from jude om möjligt resa till Jerusalem eller fira festen i synagogan. Man skulle då bära fram en offergåva (5 Mos 16:9–11). Det framgår inte klart vilka som var med, men sannolikt alla de som nämns i 1:13–15. Vi vet inte var de samlades. Antagligen var de samlade till gudstjänst och bön.
2 Då kom plötsligt från himlen ett dån, som när en våldsam storm drar fram, och det fyllde hela huset där de satt.	Dånet kom inte bara från himlen, utan från Gud själv. Lukas förliknar dånet vid en våldsam storm, men det står klart att det inte var något naturfenomen. Det var en händelse som påminde om det mäktiga som skedde på Sinai. Fenomenet skedde bara i det hus där lärjungarna var samlade. Judarna stod när de bad, och att Lukas skriver att de satt visar att de sannolikt lyssnade till predikan. Både hebreiskan och grekiskan använder samma ord för ande och vind. Denna övernaturliga händelse lockar till sig människor till huset.
3 Tungor som av eld visade sig för dem och fördelade sig och satte sig på var och en av dem.	På liknande sätt anger Lukas att tungorna (grek. *glåssa*) som fördelade sig ovanpå dem inte var verklig eld, utan såg ut som eld. Här uppfylldes Johannes Döparens ord: ”Han skall döpa er i den helige Ande och i eld” (Luk 3:16). Eldstungorna vilade på varje person som var närvarande. Här likställs alla kristna. Elden är en symbol för rening, luttring. Varje kristen behöver inför sitt vittnande renas med eld från altaret (jfr Jes 6:6–7).
4 Och de uppfylldes alla av den helige Ande och började tala främmande språk, allteftersom Anden ingav dem att tala.	Alla fylldes av Andens dop, för de fick alla uppgiften att förkunna Guds härliga gärningar. De kunde nu tala främmande språk (grek. *glåssa*), inte ett babblande utan sådana språk som var förståeliga av dem som hörde. Dessa tecken – dånet, eldstungorna och språken – var som helhet en engångsföreteelse. Men Anden finns med överallt och alltid där evangeliet förkunnas. Jesus ger det sin kraft genom den Helige Ande, och han ger sina vittnen kraften att tala Guds ord. Av Paulus undervisning i 1 Kor 12 och 14 framgår att det inte är fråga om samma slags ”tungotal” som här på pingsten. Där framhåller Paulus att det gäller hemlighetsfulla ord som måste uttydas. Han talade själv sådana ord, men inte i sin kallelse som apostel bland främmande folk. Här talade alla olika språk, men bara en predikade: Petrus. Språken var ett tecken. Versens sista ord ”tala” är sällsynt och avser en exalterad form av tal.

5 Nu bodde i Jerusalem fromma judiska män från alla folk under himlen.	En del av dessa hade kommit till Jerusalem för högtiden och en del råkade kanske vistas där av andra orsaker. De var alla fromma, dvs. de iakttog bestämmelserna i Mose lag. Judar var kringspridda runt hela det romerska imperiet, ”diasporan”.
6 Och när dånet hördes samlades folkskaran, och alla blev mycket uppskakade, eftersom var och en hörde sitt eget språk talas.	De språk (grek. *diálektos,* synonym till *glåssa*) som talades var inte de gängse, dvs. arameiska som de flesta förstod eller grekiska som praktiskt taget alla i det romerska riket förstod.
7 Häpna och förundrade sade de: ”Är de inte galileer, alla dessa som talar?	Språket var inte det som de förväntade sig att olärda galileer skulle ha talat. Det var verkligen förbryllande att höra dessa tala så många främmande språk, alldeles klart och förståeligt.
8 Hur kan då var och en av oss höra sitt eget modersmål?	Det understryks att det inte handlade om världsspråken, utan uttryckligen om skilda språk: ”de egna dialekter som vi är födda i”.
9 Vi som är parter, meder eller elamiter, vi som bor i Mesopotamien, Judeen eller Kappadocien, i Pontus eller Asien,	Varje nationalitet talar för sig själv. Lenski, stödd på Zahn, hävdar att Judeen inte ska räknas med som område (inga främmande språk där), utan att Judeen enligt en gammal latinsk form ska vara *judar* (som i v11). Därmed uppstår tre symmetriska grupper: 3 + 8 + 3. Den första gruppen är folkslag, den andra länder och den tredje åter folkslag. Länderna grupperas två och två. Parter, meder och elamiter bodde i öster, i tvåflodslandet och i dagens Iran. Mesopotamien är dagens Irak. Kappadocien, Pontus och Asien avser delar av Mindre Asien, dagens Turkiet. (Se fig. nästa sida.)
10 i Frygien eller Pamfylien, i Egypten eller Libyen åt Cyrene till eller är inflyttade främlingar från Rom,	Frygien och Pamfylien ligger också i dagens Turkiet. Egypten och Libyen ligger i norra Afrika. Cyrene var huvudstad i en del av Libyen (jfr Simon från Cyrene). Lenski anser att ”inflyttade främlingar” gäller alla tre grupper romare, kretenser eller araber, och att det var sådana som bodde för en längre tid i Jerusalem, dock inte permanent.
11 vi som är judar eller proselyter, kretenser eller araber – vi hör dem tala på vårt eget språk om Guds väldiga gärningar.”	Kretenserna bodde på ön Kreta. Bestämningen judar eller proselyter räknar Lenski endast till romarna. Det fanns två slags proselyter: ”portens proselyter”, som inte behövde omskäras och som därmed inte heller fick ta del av gudstjänsten fullt ut, samt ” rättfärdighetens proselyter” som helt blev judar. Här avses sannolikt den senare gruppen. Slutligen bekräftas språkundret. Nu används åter ordet ”*glåssa*”. Det som skedde var ett tecken, inte någon egentlig predikan. Vi vet inte om varje lärjunge talade ett eller flera språk, och vi vet inte heller om de själva förstod vad de talade.
12 De var alla mycket häpna och förvirrade och frågade varandra: ”Vad kan detta betyda?”	Följden av språkundret var förundran och det beredde vägen för Petrus profetiska förkunnelse.
13 Men andra sade hånfullt: ”De har druckit sig fulla av sött vin.”	Andra (grek *heteroi*) visar att Guds ord möts med motstånd och rentav gyckel.

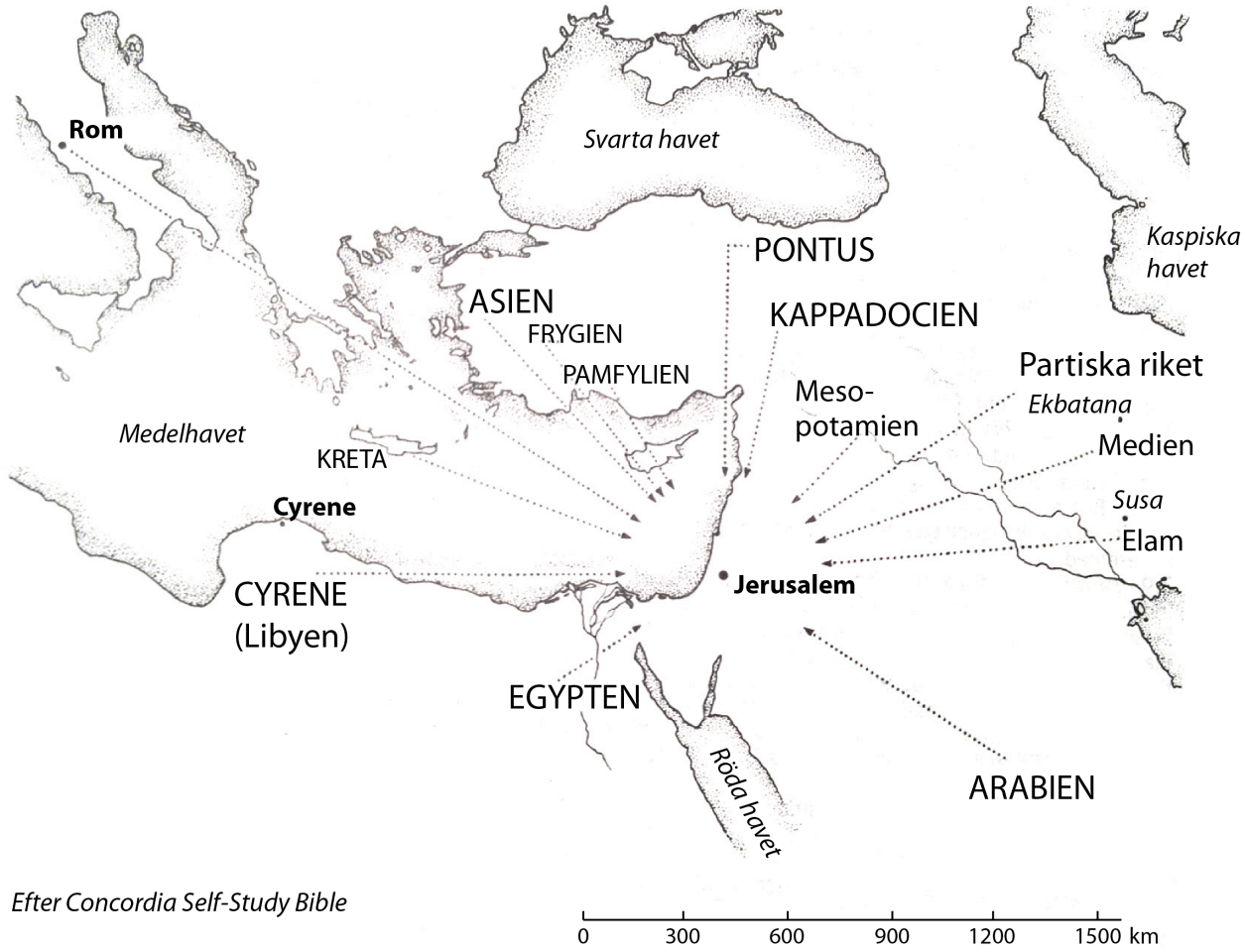

Efter Concordia Self-Study Bible

Petrus pingstpredikan	
14 Då trädde Petrus fram tillsammans med de elva och tog till orda och talade till dem: ”Ni judiska män och alla ni som bor i Jerusalem, detta bör ni veta, och lyssna nu på mina ord.	Petrus är den självskrivne ledaren för apostlarna, och han uppträder nu synligt framför alla, understödd av de elva andra. Uttrycket ”hävde upp sin röst” beskriver ett starkt tal, oförberett av honom själv. Han inleder med ord som uttrycker det viktiga budskap han ska framföra.
15 Det är inte som ni tror att dessa är berusade. Det är ju bara tredje timmen på dagen.	Judarna åt kött till kvällsmat och bröd på morgonen (2 Mos 16:8) och de drack vin bara till köttmat. Det är alltså helt galet att anklaga dem för att ha druckit för mycket vin.
16 Nej, det är detta som är sagt genom profeten Joel:	Tvärtom, Petrus visar nu att det här är vad som sades genom profeten Joel, 2:28ff. Prepositionen ”genom” uttrycker verbalinspiration.
17 Och det skall ske i de sista dagarna, säger Gud: Jag skall utgjuta av min Ande över allt kött. Era söner och era döttrar skall profetera, era unga män skall se syner, och era gamla män skall ha drömmar.	Petrus gör en tillämpning av profetian samtidigt som han citerar fritt. Joels ”därefter” uttolkar Petrus som ”de sista dagarna”. Den yttersta tiden har börjat nu efter att Jesus fullbordat frälsningen. Han lägger in att det är Gud som säger detta. Framställningen använder parallellism i tre steg. De unga männen kommer här före de gamla.

18 Ja, över mina tjänare och tjänarinnor skall jag i de dagarna utgjuta av min Ande, och de skall profetera.	I motsats till ”era”, som uttrycker att det gäller deras folk, säger Gud här att tjänarna och tjänarinnorna är ”mina”, vilket inte finns hos Joel. Här används ”doulos” = slav. Joel 2:29 gav de skriftlärde ett problem. Inga slavar brukade profetera. Alla slavar var icke-judar. Alla skulle göra det som Gud bjöd dem, och det gällde alla folk. Att profetera är att tala (”framsäga”) det som ges av Gud, på Guds vägnar, inte bara om framtiden.
19 Jag skall låta under synas uppe på himlen och tecken nere på jorden, blod, eld och rök.	För profeterna flöt olika skeden av uppfyllelse ofta samman. Så är det här: dels uppfylls det här på pingsten, dels strax innan Jesus kommer tillbaka (Jfr Luk 21, Matt 24). NT använder aldrig ”under” ensamt, för det var något som också hedningar kunde efterapa, utan tillsammans med ”tecken”, som också framhåller den andliga betydelsen av undret. ”Tecken” används också ensamt.
20 Solen skall vändas i mörker och månen i blod, innan Herrens dag kommer, den stora och härliga.	”Herrens dag” är ett uttryck för den sista dagen när Jesus kommer för att döma världen. Joel använder adjektivet ”fruktansvärd” medan grekiskan har ”anmärkningsvärd”, ”uppenbar”. När Jesus dog förmörkades solen.
21 Och det skall ske att var och en som åkallar Herrens namn skall bli frälst.	Det här är en av höjdpunkterna i Petrus tal. Han framhåller hur Gud genom Joel uppenbarar det universella i frälsningen. Petrus anknyter till detta med sitt ”alla” i v38, och ”allt kött” i v17. Frälsning är det stora syftet med allt detta. Det är Frälsaren som är i centrum, det är han som Anden förhärligar. Nu följer därför predikan om honom.
22 Israeliter, lyssna till dessa ord: Jesus från Nasaret var en man som Gud bekände sig till inför er genom kraftgärningar, under och tecken, som Gud genom honom utförde mitt ibland er, så som ni själva vet.	Petrus tilltalar nu åhörarna med ”israeliter”, ett namn som är starkt förknippat med Guds frälsningshandlande. Jesus är personnamn, bestämningen ”från Nasaret” skiljer honom från många andra som bar namnet ”Jehoshúa”, senare ”Jeshúa”. Denne man kände de som en som gjorde stora ting: kraftgärningar, under och tecken. De tre orden används för att beskriva det stora och mäktiga som ingen av dem kunde förneka. De var vittnesbörd om Guds kraft.
23 Efter Guds fastställda plan och beslut blev han utlämnad, och med hjälp av dem som är utan lagen spikade ni fast honom på korset och dödade honom.	Nu följer en oerhörd anklagelse. Det var de själva som var orsak till att Jesus korsfästes, då de utlämnade honom åt hedningar (laglösa). Men allt det skedde enligt Guds fastställda plan och beslut (två ord, det senare: försyn, ”prognåsis”). Här står vi i förundran inför Guds frälsningsplan, där han använder människor med ont syfte för att utföra den. Vi kan inte förstå det, vi kan bara tillbe.
24 Men honom har Gud uppväckt och löst ur dödens vånda, eftersom det inte var möjligt att han skulle behållas av döden.	Nu kommer lagens yttersta udd: den som judarna dödade har Gud uppväckt. Det här är den första predikan om uppståndelsen. Uttrycket ”löst ur dödens vånda” anknyter till barnafödande. Jfr Ps 116:3, ”dödens band”. Petrus fortsätter nu med att visa det omöjliga i att Jesus, som Gud, skulle ha kunnat behållas av döden.
25 David säger med tanke på honom: Jag har alltid Herren för ögonen, han står på min högra sida för att jag inte skall vackla.	Citatet i v25–28 är från Ps 16:8f och följer nästan exakt Septuaginta. Apostlarna citerar ofta ganska fritt och med tolkning, som den Helige Ande ger dem med full rätt.

26 Därför gläder sig mitt hjärta och jublar min tunga, ja, också min kropp skall vila i det hoppet	Hjärtat är i Skriften centrum för personligheten. Glädjen är samma som när den förlorade sonen återkommer (Luk 15:32). Ps 16:9 har ”min ära”. Hjärta, tunga och kropp kan knappast ses som anspelning på ande, själ och kropp, utan som uttryck för hela människan.
27 att du inte skall lämna mig i graven eller låta din Helige se förgängelsen.	David uttrycker här hoppet om att han – egentligen hans *själ* (*psyche*) – inte ska dö även om han dör (Joh 11:25). När själ står med ande betecknar själen den immateriella delen av kroppen, medan ande står för själva personligheten. Graven står här för det grekiska ordet ”*hadäs*” (används också i profanlitteratur: Hades. Det är ett ord som både kan betyda det ställe dit alla döda förs (grav), och de osaligas plats (helvetet). Det hebreiska ordet ”*sheol*” används här i bred mening (alla dödas plats) men det kan också användas i den snävare meningen, och då har vi ingen direkt motsvarighet. Vi använder där ordet *helvete*. Att det har översatts *dödsriket* beror på hedniska influenser. Man har tänkt sig en övre och en nedre del av dödsriket (ibland också en mellandel: skärselden), och också att Jesus skulle ha vistats i den övre (paradisiska delen) under tiden fram till uppståndelsen. Jesus skulle inte se förgängelsen, trots att han dog. Hans kropp blev inte underkastad förruttnelse som andras kroppar när de dog. Han tillbringande inte heller någon tid i dödsriket, utan var med rövaren i paradiset samma dag när han god. Davids profetia gällde Jesus. Han själv bar hoppet att en dag med sin kropp uppstå ur graven, men hans själ skulle inte vara i helvetet utan få vara i himlen tack vare Guds Helige som övervann döden.
28 Du har visat mig livets vägar, och du skall uppfylla mig med glädje inför ditt ansikte.	David känner livets vägar, han inte bara vet om dem, utan vandrar de vägarna. Där har han sin glädje. Den glädjen är nu fullkomnad i ljuset av Jesu uppståndelse.
29 Mina bröder, jag får väl öppet säga er att vår stamfader David är både död och begraven, hans grav finns ibland oss än i dag.	Nu följer Petrus utläggning av huvudpunkten i Davids profetia. Orden faller ungefär: ”Tillåt mig, mina bröder, att säga.” Han vill inte nedvärdera David utan visa att hans ord inte hade uppfyllts i honom själv. Neh 3:16 talar om Davids grav. Den var då 1000 år gammal, och efter 133 känner ingen längre till den.
30 Han var profet och visste att Gud med ed hade lovat att sätta någon av hans ättlingar på hans tron.	Det finns ingen tvekan i att David visste vad det gällde. Han var Guds profet, och han hade fått löftet, 2 Sam 7:12.
31 I förväg såg han Kristi uppståndelse och sade: Han skall inte lämnas kvar i graven, och hans kropp skall inte se förgängelsen.	Det som David yttrar i Ps 16 är en profetisk vision om Kristi uppståndelse, som David själv såg. Petrus citerar med en ändring av tidsformen: från futurum till aorist, dvs. fullbordad handling. Han skulle inte lämnas åt Hades, inte heller skulle hans kropp undergå förmultning.
32 Det är denne Jesus som Gud har uppväckt, och vi är alla vittnen till det.	Denna Jesus hänvisar till v22. Det är han som Gud nu har uppväckt. Han är den rätte Kristus, Messias. Vittnena är så många som 500, och vad de har bevittnat är uppståndelsen, i kontrast till den offentliga avrättningen och gravläggningen.

33 Sedan han nu genom Guds högra hand har blivit upphöjd och av Fadern tagit emot den utlovade helige Ande, har han utgjutit detta som ni ser och hör.	Nu följer den slutliga upphöjelsen genom Kristi himmelsfärd. Guds ”högra hand” är ett specialuttryck för den verkställande makten. Här lär Petrus att alla tre personerna i gudomen samverkar. Joh 14:26 och 16:7 uttrycker sändandet från Fadern genom Sonen (i mitt namn, jag ska sända). Att Anden blivit utgjuten kan var och en se, men ännu behövs bevisning av att Jesus blev upphöjd.
34 Ty David har inte farit upp till himlen. Men han säger: Herren sade till min Herre: Sätt dig på min högra sida,	Petrus har inget eget vittnesbörd om himmelsfärden. Men han tar Skriften som vittne, Ps 110:1. Den här psalmen anses av bibelkritiker vara av senare datum än David, men här ger Petrus ett klart bevis för författarskapet, liksom också Jesus i Matt 22:41–46 m.fl. Alla judar visste att David här talade om Messias.
35 tills jag har lagt dina fiender som en fotpall under dina fötter.	Forntida kungar visade sin makt genom att sätta sin fot på den besegrades nacke. Messias gör detta med alla sina fiender, som ett kollektiv.
36 Därför skall hela Israels folk veta att denne Jesus som ni korsfäste, honom har Gud gjort både till Herre och Messias.”	Avslutningen av talet är mäktigt och visar att det är ett tal av Guds Ande. Här finns samma auktoritet som i talets början. Imperativen är pågående, det är inte bara en insikt, utan den ska förvandla dem. Det gäller hela Israels folk. Han, som de korsfäste, är deras Herre, inte bara Davids, och han är den Smorde, Messias. Den starka kontrasten Gud – ni finns också här (jfr v23–24).
37 När de hörde detta, högg det till i hjärtat på dem, och de frågade Petrus och de andra apostlarna: ”Bröder, vad skall vi göra?”	Effekten av predikan var den önskade. Lagen slog dem i deras samveten. Den förstärktes av evangeliet om vad Gud hade gjort, i kontrast mot dem. Lagen trängde som en spjutspets in i deras hjärtan. Deras ord uttrycker (1) en full bekännelse av sin synd, (2) en insikt om att de är hjälplösa inför sin skuld, (3) ödmjukhet inför det faktum att apostlarna är de enda som kan befria dem från skulden.
38 Petrus svarade dem: ”Omvänd er och låt er alla döpas i Jesu Kristi namn, så att era synder blir förlåtna. Då skall ni få den helige Ande som gåva.	Petrus ger dem besked, vad de ska göra. Han säger inte: ”Ni kan inte göra något.” Ändå vet de att de inte själva kan göra något åt sin skuld. Det har lagen åstadkommit. Nu har de med kraften i Guds ord kommit till en punkt där de ska svara. Omvändelsen är ett av Bibelns centrala begrepp. Det är en 180° sväng, från att ha varit bortvänd från Gud till att vända sig mot honom. När omvändelse står tillsammans med tro betecknar den ånger, men här står den för hela processen, fram till tron. Omvändelsen står i pluralform, medan dopet har ett singulärt subjekt: ”var och en av er”. Åhörarna kände till dopet från Johannesdopet. Ingenstans sägs att apostlarna skulle ha döpts på nytt. Jesu Kristi namn används nu för första gången tillsammans som en kombination av personnamnet Jesus och ämbetsnamnet Messias. Att döpas i hans namn innebär en förbindelse med det som han har uppenbarat om sig. I dopet tar vi emot allt det som hans namn och uppenbarelsen om honom förmedlar. Trots detta har kyrkan alltid använt formuleringen i dopbefallningen (Matt 28:18–20). Det finns ingen motsättning mellan formuleringarna. Dopet är så personligt det kan bli, och samtidigt universellt. Dopet är rent evangelium. Där ska inte blandas in något som krävas av människan. Evangeliet understryks ännu av gåvan: syndernas förlåtelse och den Helige Ande. Syndernas förlåtelse blir starkt förenat

	med dopet och kan inte skiljas därifrån. Det går inte att tänka att Petrus skulle ha ställt i utsikt något som de kunde få senare i livet, utan de fick förlåtelsen i dopet. En annan betydelse av ordet ”förlåtelse” är att ”sända bort”. Jfr Ps 103:12; Mika 7:19. Den Helige Ande hör samman med omvändelsen och dopet. Det finns inga indikationer på att de 3000 talade i tungor, men de tog emot Anden. De fick en personlig del i syndernas förlåtelse och Anden födde dem på nytt.
39 Ty er gäller löftet och era barn och alla dem som är långt borta, så många som Herren vår Gud kallar.”	Löftet om den Helige Ande ges först till judarna. Det ges också till barnen, ingen åtskillnad på ålder. Barnen hörde ju också till GT-förbundet. Det sätt som han ges på är dopet. Det här stället är ett starkt belägg för att urkyrkan döpte också barnen. I andra hand ska löftet också gälla hedningarna. Kallelsen går ut via evangelium. Här finns ingen begränsning, så att det endast skulle gälla judar i diasporan. Petrus talar i enlighet med profeterna, som har sagt att budskapet ska gå ut till hedningarna.
40 Också med många andra ord vittnade han och uppmanade dem: ”Låt er frälsas från detta bortvända släkte.”	Ordet som används för ”vittnade” är starkt och kan också betyda ”protestera”. Troligen ställdes många frågor och Petrus talade mycket längre än Lukas kan återge. I detta ingår förmaningar (enträgna uppmaningar), vilka också hör till evangeliets predikan. Notera det passiva ”låt er frälsas”. Det bortvända släktet kan liknas vid en krokig stock som inte duger i en timmervägg utan måste kastas bort.
41 De som då tog emot hans ord döptes, och så ökade antalet lärjungar den dagen med omkring tre tusen.	Den här versen utgör ett stort problem för dem som menar att dopet måste ske genom neddoppning. Det var praktiskt taget omöjligt att 3000 personer skulle ha kunnat doppas i vatten på en halv dag. Det står tydligt att det skedde genast när de tog emot ordet. Det är fantastiskt att 3000 personer (”själar”) döptes på denna ena dag. Här behövdes inte den annars viktiga undervisningen före dopet, eftersom dessa judar var väl förtrogna med Skriften. Det enda som behövdes för dopet var att de trodde att Jesus var Messias, Guds Son.

1.4. Guds Ord utbreds i Jerusalem (2:42–6:7)

De troendes gemenskap	
42 De höll troget fast vid apostlarnas lära och gemenskapen, vid brödsbrytelsen och bönerna.	Kristendomens ”fyra ben”: Bibeln, brödragemenskapen, brödsbrytelsen och bönerna. *Apostlarnas lära* går tillbaka på det som Jesus undervisade, och som genom ögonvittnen levde starkt bland dem. Idag har vi deras lära samlad i Nya testamentet. *Gemenskapen* (*koinonia*) är en inre gemenskap i tron, som kommer till yttre uttryck i bekännelsen och i den gemensamma gudstjänsten. Var man samlades den här tiden framkommer inte, men det verkar inte ha varit något problem. *Brödsbrytelsen* kan avse vanliga måltider, som på den tiden vanligen föregick nattvarden, men verkar också innefatta Herrens Heliga Nattvard (1 Kor 11:20, 33–34). *Bönerna* kan avse hela gudstjänsthelheten och betonar vikten av både regelbundna (tideböner) och enskilt böneliv. Bara vid speciella tillfällen verkar det som om man hade samlats särskilt för att be.

43 Och fruktan kom över alla, och många under och tecken gjordes genom apostlarna.	Under och tecken följde på apostlarnas predikan, för att bekräfta att de var sända av Gud. De gjordes ”genom” apostlarna. Det behövdes särskilt under den första tiden, innan ännu Skriften var fullbordad. Människorna kände en naturlig fruktan inför Guds helighet som de såg i detta.
44 Alla troende var tillsammans och hade allting gemensamt.	Den första och riktiga ”kommunismen”, men en sådan typ som kommunisterna inte har förstått. Orsaken var glädjen över gemenskapen i tron. ”En för alla och alla för en.”
45 De sålde sina egendomar och allt vad de ägde och delade ut till alla, efter vad var och en behövde.	Man sålde sina egendomar helt frivilligt. Det var av kärlek som man vill dela med sig åt andra som inte hade något. Kärleken var framträdande: ”Se, hur de kristna älskar varandra!”
46 Varje dag var de endräktigt tillsammans i templet, och i hemmen bröt de bröd och höll måltid med varandra i jublande, innerlig glädje.	De var endräktiga, ett hjärta och en själ. De höll fast vid bönetiderna i templet så länge de kunde träda fram offentligt. Så småningom tvingades de alltmer under jorden. Efteråt samlades man i hemmen (hus vid hus = i varje hem) och åt tillsammans (den s.k. agape-måltiden).
47 De prisade Gud och var omtyckta av allt folket. Och Herren ökade var dag skaran med dem som blev frälsta.	Jublet innehöll lovprisning till Gud. Kan man säga om oss, att de kristna är goda medborgare och fina grannar? Här ser vi nu att det är Herren som ökar skaran, dvs. verkar frälsningen (jfr v41). På en kort tid ökar skaran från 3 000 till kanske 10 000 (5 000 män, 4:4). Grekiskan har presens particip, som uttrycker ett tillstånd, en förblivande kvalitet (att vara i ”nådastånde”).

Kapitel 3

Petrus botar en lam man	
1 Petrus och Johannes var på väg upp till templet vid tiden för bönen man ber vid nionde timmen.	Petrus och Johannes håller ofta ihop, både under vandringen med Jesus och särskilt i Apg. Nu är det på väg till templet inför bönetiden vid kvällsoffret kl 15.
2 Då bar man dit en man som hade varit lam från födelsen. Varje dag satte man honom vid den tempelport som kallas Sköna porten, för att han skulle be dem som var på väg in i templet om en gåva.	Det understryks att mannen var så handikappad att det var omöjligt att bota honom. Det borde inte finnas tiggare i Israel (5 Mos 15:4), men ledarna har underlåtit det viktigaste: rätten, barmhärtigheten och troheten (Matt 23:23). Därför möter vi tiggare om och om igen. Sköna porten låg österom tempelbyggnaden, mellan hedningarnas förgård och kvinnornas förgård, en plats med mycket folkrörelse. Några identifierar den med Nikanorporten till israeliternas förgård.

Exkurs 3

På nästa sida återges ett försök till en kronologisk översikt över Apostlagärningarna. Det råder stor osäkerhet fram till 50, medan det är rätt stor samstämmighet om de stora linjerna efter det. Årtalen kan dock variera med ett eller två år. Särskilt stor osäkerhet är det i fråga om händelserna kring den första hungerhjälpen (Apg 11:29–30) och Paulus enskilda möte i Jerusalem (Gal 2:1f). Dessa frågor hänger också samman med Galaterbrevets datering och apostlamötet i Jerusalem (Apg 15).

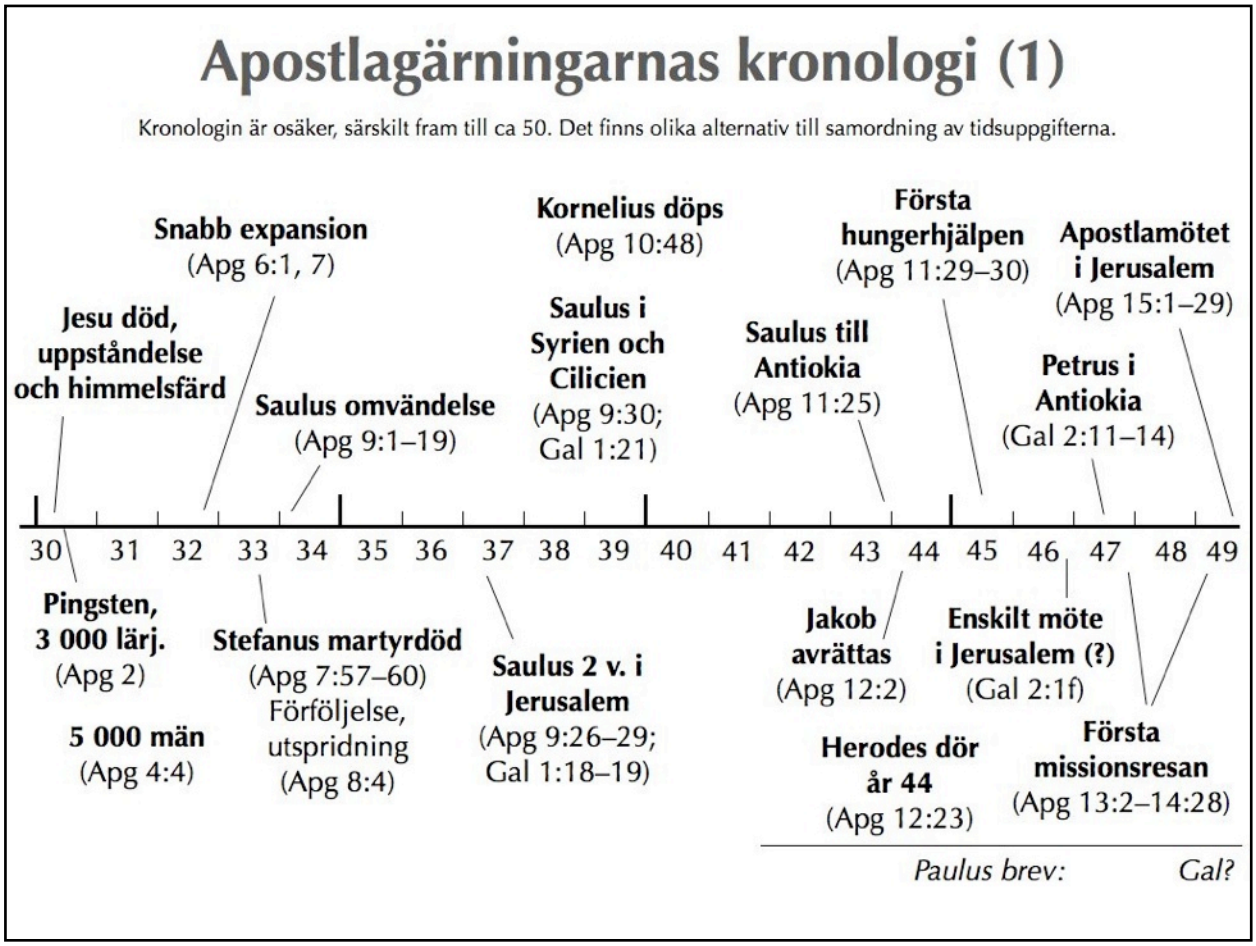
Apostlagärningarnas kronologi (1)
Kronologin är osäker, särskilt fram till ca 50. Det finns olika alternativ till samordning av tidsuppgifterna.
Jesu död, uppståndelse och himmelsfärd
Snabb expansion (Apg 6:1, 7)
Saulus omvändelse (Apg 9:1–19)
Kornelius döps (Apg 10:48)
Saulus i Syrien och Cilicien (Apg 9:30; Gal 1:21)
Saulus till Antiokia (Apg 11:25)
Första hungerhjälpen (Apg 11:29–30)
Petrus i Antiokia (Gal 2:11–14)
Apostlamötet i Jerusalem (Apg 15:1–29)
30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49
Pingsten, 3 000 lärj. (Apg 2)
5 000 män (Apg 4:4)
Stefanus martyrdöd (Apg 7:57–60)
Förföljelse, utspridning (Apg 8:4)
Saulus 2 v. i Jerusalem (Apg 9:26–29; Gal 1:18–19)
Jakob avrättas (Apg 12:2)
Herodes dör år 44 (Apg 12:23)
Enskilt möte i Jerusalem (?) (Gal 2:1f)
Första missionsresan (Apg 13:2–14:28)
Paulus brev: Gal?

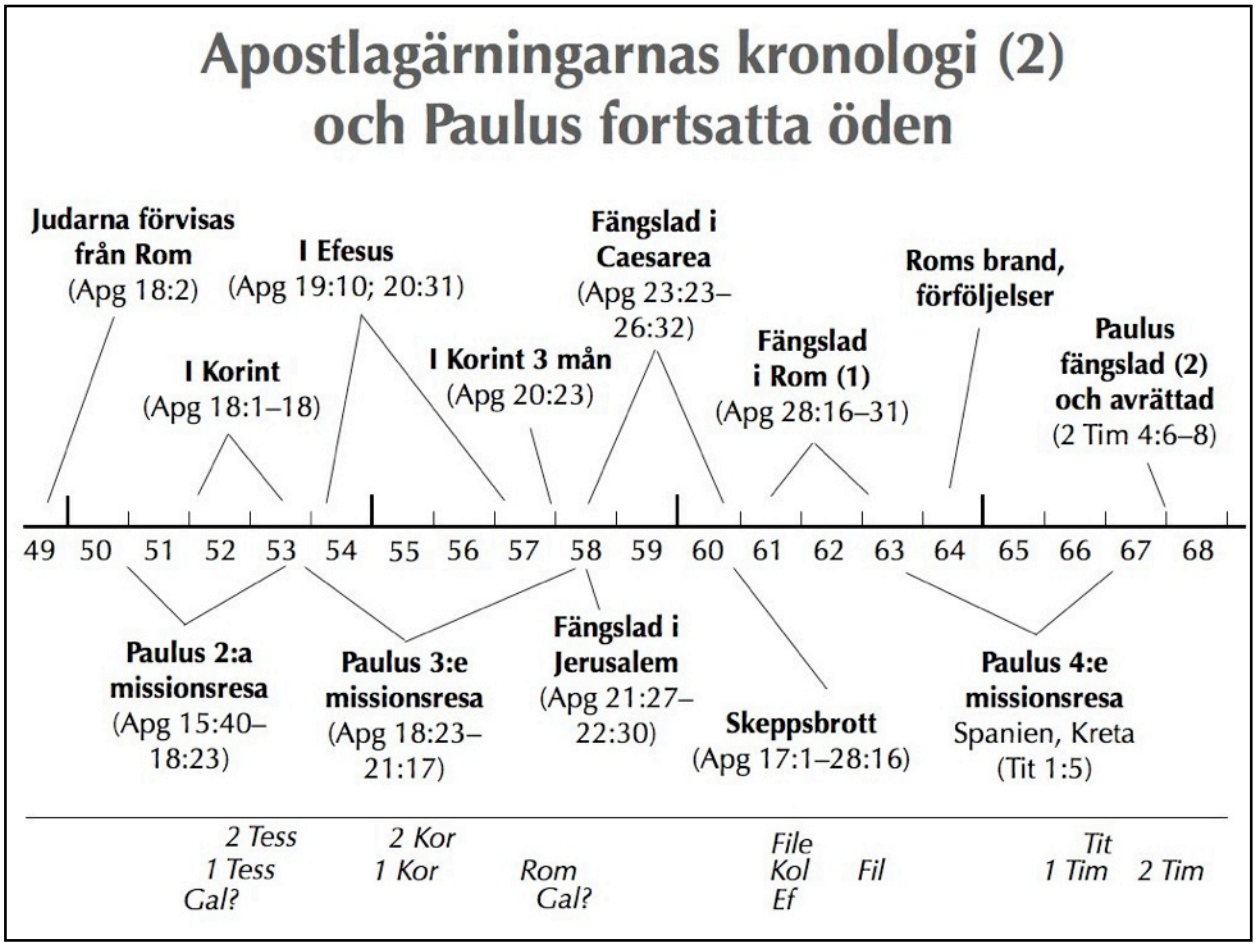
Apostlagärningarnas kronologi (2) och Paulus fortsatta öden
Judarna förvisas från Rom (Apg 18:2)
I Korint (Apg 18:1–18)
I Efesus (Apg 19:10; 20:31)
I Korint 3 mån (Apg 20:23)
Fängslad i Caesarea (Apg 23:23–26:32)
Fängslad i Rom (1) (Apg 28:16–31)
Roms brand, förföljelser
Paulus fängslad (2) och avrättad (2 Tim 4:6–8)
49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68
Paulus 2:a missionsresa (Apg 15:40–18:23)
Paulus 3:e missionsresa (Apg 18:23–21:17)
Fängslad i Jerusalem (Apg 21:27–22:30)
Skeppsbrott (Apg 17:1–28:16)
Paulus 4:e missionsresa Spanien, Kreta (Tit 1:5)
2 Tess 1 Tess Gal?
2 Kor 1 Kor
Rom Gal?
File Kol Ef
Fil
Tit 1 Tim 2 Tim

3 När han nu såg att Petrus och Johannes skulle gå in i templet, bad han om en gåva.	Tiggaren bad om en gåva när Petrus och Johannes skulle gå uppför trapporna till männens förgård. Det är möjligt att han kände dem och visste att de kristna var givmilda, men han tiggde av alla.
4 De fäste blicken på honom, och Petrus sade: ”Se på oss!”	Säkert hade de många gånger tidigare sett mannen och kanske gett honom en slant. Men nu gav Anden en ingivelse till Petrus. Han ville göra mannen uppmärksam på att något särskilt skulle hända.
5 Mannen såg uppmärksamt på dem och väntade sig att få något.	Mannen hade inga förväntningar, annat än att få en slant. Han hade inga särskilda kvalifikationer. Gud hade utvalt den lame att bli ett redskap för att förhärliga hans namn.
6 Men Petrus sade: ”Silver och guld har jag inte, men vad jag har, det ger jag dig: I Jesu Kristi, nasaréns, namn: stig upp och gå!”	Petrus avser inte att apostlarna helt saknar egendom. Silver och guld var de värdefullaste mynten, och han fortsätter med att tala om vad som är mycket värdefullare, och det ska han ge nu. Han ger hälsa i Jesu namn, dvs. förbundet till uppenbarelsen om honom, det som han har talat och gjort. Det innebär mera än hans auktoritet, det är ingen trollformel. Uttrycken ”i Jesus”, i Kristus”, ”i Jesu namn” handlar alltid om denna förbindelse med honom och hans uppenbarelse.
7 Och han tog honom i högra handen och reste honom upp. Genast fick mannen styrka i fötter och vrister.	Petrus fattade honom i högra handen, den samma som han tiggde med. Att mannen kunde gå utan träning, utan en process av tillfrisknande, utan genast, var ett under. Det handlade inte om hur fast tro han hade, för tron kom först efter att undret hade skett.
8 Han hoppade upp, stod upprätt och började gå och följde med dem in i templet, han gick och hoppade och prisade Gud.	Den lame hoppade (presens: fortsatte att göra det), steg upp på sina ben och gick in i templet. För oss att tänka på: hur ofta hoppar vi av glädje för att vi är friska? Templet (kyrkan) borde vara det första stället vi går till.
9 Allt folket såg honom gå omkring och prisa Gud.	
10 Och de kände igen honom och såg att det var mannen som brukade sitta och tigga vid Sköna porten, och de fylldes av förskräckelse och förundran över det som hade hänt med honom.	Mannen väckte stor uppmärksamhet, eftersom han var väl känd som en lam tiggare. Folket insåg att det här hade skett med Guds finger, och hans helighet förskräckte dem. De två beskrivande orden uttrycker chockerande starka känslor, ”extas”.
Petrus vittnar om Livets furste	
11 Då mannen höll sig till Petrus och Johannes, skyndade allt folket fram till dem i den pelarhall som kallas Salomos pelarhall. De var utom sig av häpnad.	Nu var tydligen tempelgudstjänsten över och allt folket gick ut genom Sköna porten till pelarhallen längs den östra sidan av förgården. Denna del, med mycket höga murar mot dalen nedanför, hade kvar sin grund från Salomos tempel. Åter beskrivs hur mållösa av häpnad människorna var.

12 När Petrus såg det sade han till folket: ”Israeliter, varför är ni förvånade över det här, och varför stirrar ni på oss, som om vi av egen kraft eller fromhet hade gjort att han kan gå?	Gud hade arrangerat det så att botandet skulle ske när mycket folk var samlat, och dessutom styrt dessa människor till honom så att han måste predika för dem. Det står att Petrus gick i svaromål inför folket. Han talar åter på ett sätt som direkt slår dem i deras samveten. Först understryker han att det inte är de som har gjort undret, i sin egen kraft eller fromhet. Det är inte de som ska hyllas. Av 4:1 framgår att också Johannes deltog i förkunnelsen.
13 Nej, Abrahams, Isaks och Jakobs Gud, våra fäders Gud, har förhärligat sin tjänare Jesus, som ni utlämnade och förnekade inför Pilatus, när denne hade beslutat att frige honom.	Petrus använder Israels Guds förbundsnamn, ”våra fäders Gud”, för att understryka att det är samme Gud som handlar nu genom ”sin tjänare Jesus”. Han kommer inte med någon ny lära. Det grekiska ordet ”*pais*” kan betyda barn, son eller slav. Här betyder det inte Guds Son, utan *Ebed Jahve*, Herrens tjänare, som Jesaja talar om. Petrus riktar nu ett personligt lagens ord till lyssnarna, liksom i sin pingstpredikan. Han upprättar en kontrast mellan judarna och Pilatus, och visar att den hedniske Pilatus har mindre skuld än de.
14 Ni förnekade den Helige och Rättfärdige och begärde att få en mördare frigiven.	Orden ”förnekade” och ”begärde” låter nästan likadant på grekiska. Den Helige (jfr 2:27) och Rättfärdige står i kontrast mot ”mördare”. Det saliga bytet i omvänd mening!
15 Livets furste dödade ni, men honom har Gud uppväckt från de döda. Det är vi vittnen till.	Åter en väldig kontrast: ni dödade själva Livets upphovsman. En mördare kan döda endast det lägre livet (kroppen), men han som råder över livet ger det högsta livet. Luther enl. KF SD VIII.44: ”Om det icke får heta, att Gud har dött för oss, utan bara en människa, så äro vi förlorade. Men om Guds död och detta att Gud har dött lägges i vågskålen, så sjunker den och vi gå i höjden som en lätt och tom vågskål. ... Gud kan visserligen till sin egen natur icke dö, men nu äro Gud och människa förenade i en person. Därför heter det med rätta, att Gud dör, när en människa dör, som är ett med Gud eller en person med honom.”
16 Och genom tron på hans namn har det namnet gett styrka åt denne man, som ni ser och känner. Tron som det namnet skänker har gett honom full hälsa så som ni alla ser.	Det framstår klart att tron inte är någon kvalitet hos mannen, som inte förstod vad som skulle ske innan han var botad. Jesu namn är uppenbarelse av hans nåd och kraft. Tron är relationen till denna uppenbarelse. Det här upprepas för att ingen lyssnare ska vara okunnig om att det inte är Petrus och Johannes som har förmågan att bota.
17 Nu vet jag, bröder, att varken ni eller era rådsherrar visste vad ni gjorde.	Petrus går nu över från det objektiva till det subjektiva. Nu kommer tillämpningen med en appell. Det är ingen ursäkt att vara okunnig. Åhörarna har redan dömts för sin skuld till Jesu död. Petrus anknyter till skillnaden mellan att synda av misstag och med berått mod (4 Mos 15:27–29 resp. 30–31). Han framhåller att Guds förlåtelse finns för dem, så som Jesus bad för sina bödlar.
18 Men Gud har på detta sätt låtit det gå i uppfyllelse som han har förutsagt genom alla sina profeter, att hans Messias skulle lida.	Gud var inte orsak till deras okunskap, men Gud använde deras syndiga handlande för att låta profetiorna fullbordas. För judarna var det otänkbart att Messias skulle lida och dö. En död Messias var en falsk Messias.

19 Ångra er därför och vänd om, så att era synder blir utplånade	De närmaste verserna har grovt misstolkats till förmån för en lära om ett jordiskt tusenårsrike. Här handlar det om omvändelse i ånger och tro.
20 och tider av vederkvickelse kommer från Herrens ansikte och han sänder Messias som är bestämd för er, nämligen Jesus.	Petrus avser den frid i samvetet som är en följd av att man ser sina synder förlåtna i Jesu offerdöd. När en syndare omvänder sig och tror på Jesus, sänder Gud Messias genom sin Ande för att vederkvicka det oroliga hjärtat.
21 Honom måste himlen ta emot tills de tider kommer då allt det blir återupprättat, som Gud har förkunnat genom sina heliga profeters mun från urminnes tid.	Likväl för Petrus blickarna längre, ända till den dag då Messias ska återkomma för att upprätta sitt allmaktsrike. Petrus var med när Jesus for till himlen och hörde änglarna tala om hans återkomst. Då ska syndafallet återupprepas i motsatt ordning och skapelsen ska befrias från sitt slaveri under förgängelsen (Rom 8:21). Långt efter detta skrev Petrus om den nya himlen och den nya jorden (2 Petr 3:13). Johannes berättar i Upp 21 om samma himmel. Botandet av den lame var en försmak av detta. Enligt Guds plan ”måste himlen ta emot” honom, vilket beskriver hur Jesus efter sin himmelsfärd använder sin eviga och gudomliga makt för sin kyrkas bästa, trots att han inte längre är synlig för oss. Åter används prepositionen ”genom” för att beskriva hur Gud använder sina profeter som verktyg för att förkunna hans ord. Gud ger sina ord till profeterna.
22 Mose har sagt: En profet som är lik mig skall Herren er Gud låta träda fram åt er, ur era bröders krets. Lyssna till honom i allt vad han säger er.	Citatet är från 5 Mos 18:15–16. Jesus är en israelit liksom Mose, han är en profet, och en medlare mellan Gud och människor. Han frälsar sitt folk från deras fiender. Det är livsviktigt att lyssna till honom. Han kommer från ”era bröders krets”, som egentligen är självklart, men som här understryker hans sanna mänsklighet.
23 Men var och en som inte lyssnar till den profeten skall utrotas ur folket.	Konsekvenserna av att inte lyssna är fruktansvärda. Här kombinerar Petrus varningarna i 5 Mos 18:19 och 3 Mos 23:29. I nytestamentlig miljö betyder ”utrota” inte att dödas, utan att hamna i helvetet. Det är ett oerhört kraftfullt uttryck.
24 Alla profeterna, så många som har talat från Samuel och framåt, har också förkunnat dessa dagar.	Petrus hänvisar till GT:s profeter som helhet, där Samuel står som den första stora profeten efter Mose. Det var han som smorde David till kung, förebilden för Messias.
25 Ni är barn till profeterna och arvtagare till förbundet som Gud slöt med era fäder, när han sade till Abraham: I din avkomma skall alla folk på jorden välsignas.	Nu fullbordas löftet till Abraham (1 Mos 12:3; 22:18) och till Isak (1 Mos 26:4). Om dessa löften skriver Paulus i Gal 3:16 att de gäller en person, inte Abrahams efterkommande som kollektivt begrepp. Hur tragiskt var det inte att en del av judarna tog avstånd från denna predikan! Ändå understryker Petrus att det är just hans lyssnare som är arvtagare.
26 För er först och främst har Gud låtit sin tjänare träda fram, och han har sänt honom för att välsigna er genom att vända var och en bort från sina onda gärningar.”	Evangeliet om frälsningen predikades först för judarna. Så gjorde Jesus, och så gjorde också apostlarna. Omvändelsen betonas ännu en gång som Guds verk, och som en händelse för var och en personligen. Den största välsignelsen är att bli befriad från sina onda gärningar. Men alla tog inte emot budskapet. Nu följer motstånd, just genom en sådan ondska som de skulle vända sig bort från.

Kapitel 4

Petrus och Johannes inför Stora rådet	
1 Medan Petrus och Johannes talade till folket, kom prästerna, tempelvaktens ledare och sadduceerna emot dem,	Prästerna var de som hade tjänstgöringsvecka. Tempelvaktens ledare hade ansvar för ordningen i templet och var från en av de mest bemärkta familjerna, näst i rang efter översteprästen. Han hade vanligen underhuggare med sig (Luk 22:52). Sadduceerna var ett religiöst parti som kom från den prästerliga linjen. Översteprästen var från deras parti och var ordförande för Sanhedrin, Stora rådet. De kom plötsligt och överraskande.
2 upprörda över att de undervisade folket och i Jesus predikade uppståndelsen från de döda.	Det var mycket störande att de undervisade utan uppdrag från Stora rådet. Främsta problemet var att de predikade uppståndelsen, eftersom sadduceerna inte trodde på någon uppståndelse (Matt 22:23; Mark 12:18; Luk 20:27; Apg 23:8). Trots att sadduceerna religiöst var ”fritänkare” var de politiskt konservativa. De ville på inga villkor ha oro i staden.
3 De grep dem och höll dem fängslade till nästa dag, eftersom det redan var kväll.	Kvällsoffret avslutades vid 16-tiden och då stängdes tempelportarna. Alla domshandlingar måste utföras medan det ännu var ljust – en lag som uppenbart överträddes när Jesus ställdes inför rätta.
4 Men många av dem som hade hört ordet kom till tro, och antalet män var nu omkring fem tusen.	Man kan uppskatta att lärjungarna – män, kvinnor och barn – var minst 10 000. Det var för sent att börja förbjuda en verksamhet med en så stor anhängarskara.
5 Nästa dag samlades Stora rådets medlemmar i Jerusalem, både äldste och skriftlärda,	Sanhedrin bestod av tre grupper: *översteprästerna* med de andra högsta ledarna, som övervakade templet och administrerade tempelskatten, de *äldste* som var lekmän i mogen ålder, ofta fariseer, samt de *skriftlärda* (professionella laglärare), ofta fariseer. Totalt bestod Stora rådet av 70 eller 72 personer.
6 vidare översteprästen Hannas liksom Kajfas, Johannes och Alexander och alla som var av översteprästerlig släkt.	Hannas var överstepräst år 6–15. Sedan avsattes han av romarna. År 18 blev Kajfas överstepräst. Johannes kan avse Jonatan som blev överstepräst år 36. Alexander finns inga uppgifter om.
7 De förde fram apostlarna och började förhöra dem: ”Genom vilken kraft eller i vilket namn har ni gjort detta?”	Nu ställdes Petrus och Johannes inför samma domstol som hade dömt Jesus. Av v14 framgår att mannen som hade blivit botad var inkallad som vittne, kanske också fängslad tillsammans med dem. Den inledande frågan liknar den som samma människor ställde till Jesus medan han undervisade (Luk 20:2). På den tiden var det vanligt att undergörare använde bemärkta namn från GT för att få kraft för sina handlingar. Jesus ansågs vara en hädare, och att använda sig av hans namn var också en hädelse.
8 Då uppfylldes Petrus av den helige Ande och svarade dem: ”Ni folkets rådsherrar och äldste,	Den Helige Ande utrustade sina tjänare med särskild kraft vid utsatta tillfällen, precis som Jesus hade lovat (Luk 12:11f). Petrus tilltalar rådsherrarna ödmjukt och med all respekt.

9 eftersom vi i dag förhörs med anledning av en välgärning mot en sjuk man och tillfrågas hur han har blivit botad,	Petrus sätter Stora rådet på prov genom att hänvisa till en välgärning. Var det något fel i det? Var det Stora rådets uppgift att döma över barmhärtighetsgärningar?
10 så skall ni alla och hela Israels folk veta att den här mannen står frisk framför er i kraft av Jesu Kristi, nasaréns, namn. Honom korsfäste ni, men Gud har uppväckt honom från de döda.	Här finns samma lagens udd som i tidigare predikningar, nu riktad just mot dessa som bestämde att Jesus måste dö. De korsfäste honom, men Gud uppväckte honom och hans kraft är nu verksam genom hans lärjungar. Vilken annan kraft kan göra en sådan sak som de har bevittnat?
11 Jesus är *stenen som ni byggnadsarbetare kastade bort, men som blev en hörnsten*.	Hörnstenen kan antingen vara den sista stenen i en valvbåge, som binder samman alla andra och ger stadga åt valvet, eller också en hörnsten i grundmuren, som ger riktning åt hela huset. I båda fallen var stenen den viktigaste stenen i byggnaden. Utan Jesus faller Israels trosgrund samman. Jesus citerade samma psalm (118:22) mot medlemmarna i Stora rådet (Luk 20:17).
12 Hos ingen annan finns frälsningen. Inte heller finns det under himlen något annat namn, som givits åt människor, genom vilket vi blir frälsta.”	Jesus betyder ”Frälsare”. Hans namn betyder vad det gör. Han kallas det som han är. Frälsningen gäller inte bara en lam man, utan den gäller hela världens frälsning från synd, död och djävul. Den här versen uttrycker det exklusiva i kristendomen, det som är en nagel i ögat för andra religioner och som leder till förföljelse. Den är en uppfordran till mission och en förutsättning för kyrkans existens.
13 När de såg hur frimodiga Petrus och Johannes var och märkte att de var olärda män ur folket, blev de förvånade. Men så kände de igen dem och kom ihåg att de hade varit tillsammans med Jesus.	Petrus och Johannes hade inte gått i rabbinernas skola och ansågs därför olärda. De fick sin frimodighet av Jesus, som de hade varit med. De kunde inte förklara det. Jesu uppståndelse var ett faktum, trots att de inte trodde.
14 Och när de såg mannen som hade blivit botad stå där tillsammans med dem, blev de svarslösa.	De kunde inte heller förklara hur mannen hade blivit botad. Stora rådet var i stor förlägenhet. Det enda riktiga hade varit att bekänna sin orättfärdighet när de dömde Jesus, och omvända sig. Men det kunde de inte göra.
15 De befallde dem att lämna rådssalen och överlade med varandra.	Nu måste de överlägga sinsemellan utan att de anklagade var närvarande.
16 De sade: ”Vad skall vi göra med de här människorna? Att ett märkligt tecken har skett genom dem, det står klart för alla som bor i Jerusalem, och det kan vi inte förneka.	De trotsade ändå Guds vittnesbörd, eftersom de helt enkelt inte hade något alternativ om de ville behålla sin auktoritet. Det enda de kunde sätta upp mot dem var deras makt. Och sin makt skulle de nu använda för att tysta ner apostlarna.

17 Men för att detta inte skall spridas vidare bland folket, så låt oss varna dem för att i fortsättningen tala till någon människa i det namnet.”	De kunde ännu inte ana vilken kraft som fanns i vittnesbördet om Jesus. De trodde att det gick att förbjuda apostlarna att tala om ”namnet” – de använder inte namnet Jesus. De skulle tiga: ”Det som inte syns, det finns inte.”
18 De kallade in dem och förbjöd dem att över huvud taget tala eller undervisa i Jesu namn.	Den order som utfärdades var mycket sträng. Att gå emot en sådan befallning var ett svårt brott. Men om apostlarna hade lytt det, skulle de ha omintetgjort Jesu missionsbefallning.
19 Men Petrus och Johannes svarade dem: ”Döm själva om det är rätt inför Gud att lyda er och inte Gud?	Den frimodighet som mötte dem var något nytt. Rådsmedlemmarna trodde att de själva talade i Guds namn. Apostlarna frågade om de verkligen tror på det. De hade själva sett och hört Messias och bevittnat hans uppståndelse. Stora rådet hade som uppgift att fälla gudomliga domar. Nu stod de inför en högre rätt.
20 Vi för vår del kan inte tiga med vad vi har sett och hört.”	Att tiga om det skulle vara att förneka honom. Den tiden var nu förbi. Här uttalas en viktig princip för reglering av relationerna mellan kyrkan och staten: kyrkan är trogen mot statlig myndighet om denna inte kräver sådant som strider mot Guds ord.
21 Då hotade de dem än en gång och lät dem sedan gå, eftersom de för folkets skull inte kunde finna något lämpligt sätt att straffa dem. Ty alla prisade Gud för det som hade hänt.	Att förbjuda apostlarna att undervisa var det politiskt korrekta, även om det var moraliskt fel. De kunde inte sätta sig upp mot folket genom att bestraffa apostlarna, för då skulle de ha tappat ansiktet. Ändå hade Stora rådet misslyckats totalt, medan apostlarna utgick med segern.
22 Mannen som hade blivit botad genom detta tecken var nämligen över fyrtio år.	Att mannen sägs ha varit över 40 år uttrycker att han var välkänd och att man omtalade hans ålder som ett starkt vittnesbörd om Guds handlande med en som mänsklig läkekonst inte kunde bota.
Bön i förföljelsetid	
23 Sedan de hade blivit frigivna, gick de till sina egna och berättade allt vad översteprästerna och de äldste hade sagt till dem.	Vilka är ”egna”? I v31 sägs att ”de alla” predikade. I v32 talas om alla som trodde, och i v33 talas åter om apostlarna. Det handlar troligen om den sal där de brukade vara, och knappast var där flera än apostlarna och kanske några till, som inte särskiljs av Lukas. Deras verksamhet var nu olaglig, en ny situation.
24 När de hörde det, ropade de endräktigt till Gud och bad: ”Herre, du som har skapat himmel, jord och hav och allt som är i dem,	När Petrus talade, säger Lukas att Petrus och Johannes talade. När det här heter att ”de” ropade till Gud, skedde det sannolikt genom en av apostlarna. Den kristna församlingen talar genom sin pastor. Det understryks att det skedde ”endräktigt”. Tilltalet är ”despotäs”, en härskare med oinskränkt makt, inte lika negativt som ”despot”. Det motsvaras närmast av ”Herre Allsmäktig”.
25 du har sagt genom den helige Ande, som talade genom vår fader David, din tjänare: Varför upprörs hedningarna och tänker folken ut meningslösa planer?	Citatet är från Ps 2, som inte har David angiven som författare och utgör ett starkt argument för att det verkligen är David som är författaren.

26 Jordens kungar träder upp, och furstarna gaddar sig samman mot Herren och hans Smorde.	Så här är det också i vår tid hos oss, även om det inte sker lika öppet, utan via förvanskning av Bibelns budskap.
27 Ja, de gaddade sig verkligen samman i denna stad mot din helige tjänare Jesus, som du har smort, Herodes och Pontius Pilatus tillsammans med hedningarna och Israels stammar,	Herodes Antipas var tetrark (fjärdedelsfurste) över Galileen och Pereen och Pontius Pilatus var romersk prokurator över Judeen. Att Jesus kallas ”helig tjänare” visar kontrasten mot hedningarnas komplott, initierad av judarnas ledare.
28 för att utföra vad du i din makt och genom ditt beslut hade förutbestämt.	Gud hade inte tvingat dem, men han använde dem för att utföra sin frälsningsplan genom deras ondska.
29 Och nu, Herre, se hur de hotar oss, och hjälp dina tjänare att frimodigt predika ditt ord,	De bad inte att bli befriade från svårigheterna, inte om Guds hämnd mot Stora rådet, utan om frimodighet att fortsätta att predika Guds ord. De var själva slavar, utan egen kraft.
30 genom att du räcker ut din hand för att bota och låta tecken och under ske genom din helige tjänare Jesu namn.”	De hade fått löften om att göra tecken och under som bevis för att det var genom Guds kraft de verkade och nu bad de att Gud skulle göra det som Jesus hade lovat. Först Ordet – sedan befästes predikan genom tecken och under, allt efter Guds vilja.
31 När de hade slutat att be, skakades platsen där de var samlade, och de uppfylldes alla av den helige Ande och predikade frimodigt Guds ord.	Gud gav dem ett särskilt tecken på att han hörde deras böner och gav dem på ett särskilt sätt frimodighet att fortsätta att predika. Den här tiden var grundläggningstid för kyrkan och en särskilt viktig och svår tid. De hade inte bett om ett särskilt tecken, utan om frimodighet, och den fick de på ett särskilt sätt.
Ett hjärta och en själ	
32 Skaran av dem som trodde var ett hjärta och en själ, och ingen enda kallade något av det han ägde för sitt, utan de hade allt gemensamt.	Det här är det andra vittnesbördet om den fantastiska enheten och gemenskapen i urförsamlingen. Vittnesbördet följer på den andra stora händelsen, likt det som följde på pingsten (jfr 2:44–47). Det handlar om en trons gemenskap, som går före en yttre, organiserad gemenskap. Exemplet från urförsamlingen är en varning för att låta falska läror splittra, och också att låta köttslighet och annat utanför trons område söndra oss. Denna tro ledde också till en ny syn på ägodelarna. Nu var det inte längre fråga om att någon bevakade sin rätt och sin egendom. Allt var Guds egendom.
33 Med stor kraft frambar apostlarna vittnesbördet om Herren Jesu uppståndelse, och stor nåd var över alla.	Jesu uppståndelse var centrum i förkunnelsen, som bars fram med stor kraft trots alla förbud. Det understryks att det var apostlarna som förkunnade Ordet, även om alla kristna deltog med sitt privata vittnesbörd. Resultatet av förkunnelsen var märkbar för alla utomstående. Uppståndelsens dag firades särskilt.
34 Ingen av dem led någon nöd. Alla som hade jord eller hus sålde vad de ägde och bar fram vad de hade fått för den sålda egendomen	Det finns inte ett spår av generationsklyftor eller klassmotsättningar, trots att man anar att inte alla hade samma ekonomiska möjligheter. Trons frukt var generositet. Judarna hade många tiggare – de kristna ingen enda. Skrivningen antyder att man ofta sålde delar av sin egendom efter hand.

35 och lade ner betalningen för apostlarnas fötter. Och man delade ut åt var och en efter vad han behövde.	Man litade förbehållslöst på apostlarna, att de skulle förvalta det materiella goda på ett rätt och kärleksfullt sätt till allas bästa. Apostlarna ansvarade för detta utan någon hjälp.
36 Josef som var levit och född på Cypern och som apostlarna kallade Barnabas – det betyder Tröstens son –	Lukas nämner särskilt en av de troende. Barnabas var troligen den förste av leviterna som blev kristen. Som levit hade han särskilda uppgifter vid tempeltjänsten. Apg 11:23 nämner att Barnabas förmanade lärjungarna. När Paulus reste på sin första missionsresa åtföljdes han av Barnabas, och man började på Cypern. Markus var Barnabas kusin (Kol 4:10, kan också översättas systerson).
37 ägde också en åker. Den sålde han och bar fram pengarna och lade dem för apostlarnas fötter.	Barnabas sålde tydligen allt på en gång och gav allt till församlingen, i kontrast mot det som följer i kap. 5.

Kapitel 5

Ananias och Safira	
1 En man som hette Ananias sålde tillsammans med sin hustru Safira en egendom.	Nu följer en berättelse som utgör en kontrast mot den glädjande berättelsen om Barnabas offer. Den är ett varnande exempel på vad som följer av bedrägeri mot Gud. Jfr exempel i GT där Gud bevisar sin helighet: Nadab och Abihu (främmande eld, 3 Mos 10:2), Akan (tog av det tillspillogivna, Jos 7:25) och Ussa (som tog tag i förbundsarken, 2 Sam 6:7). Egendomen är tydligen inte allt vad de ägde, utan de sålde en av sina egendomar.
2 Med sin hustrus vetskap tog han undan något av köpesumman och bar fram en del och lade för apostlarnas fötter.	Ananias och Safira ville ha större ära för sin generositet än de var förtjänta av. Händelsen kan ha ägt rum i anslutning till en gudstjänst. Han väntade sig kanske tacksamma ord av apostlarna, men möttes av helt andra ord.
3 Då sade Petrus: ”Ananias, varför har Satan uppfyllt ditt hjärta, så att du ljög mot den helige Ande och tog undan en del av pengarna för jorden?	De frestades av djävulen men kunde inte motstå frestelsen. De lät sig lockas till en uppenbar lögn för att framstå i en bättre dager i apostlarnas och församlingens ögon. Där Jesus inte längre hade makten kom djävulen in. Lögnen skedde mot den Helige Ande, vilket jämsides med nästa vers visar att han kallas Gud.
4 Var inte egendomen din så länge du hade den kvar? Och när den var såld, var inte pengarna dina? Varför har du i ditt hjärta bestämt dig för att göra något sådant? Du har ljugit, inte bara för människor utan för Gud.”	De kunde mycket väl ha behållit en del av pengarna själva och gett en del av pengarna de fick för försäljningen. Men de ljög medvetet och planerat. Det var en synd som inte var en svaghet, utan en överlagd synd. De gjorde på samma sätt som när ett barn försöker pröva sina föräldrar eller sina lärare hur långt det kan gå utan att bli straffat. De testade Guds godhet. Därmed var det inte bara människor de bedrog, utan Gud.
5 När Ananias hörde de orden föll han ner och dog, och stor fruktan kom över alla som hörde det.	Straffet kom omedelbart och strängt. Det tjänade som ett varnande exempel på att ta det lätt med Guds bud. Att Petrus inte utfärdade domen med sina ord visar att det helt var Guds handlande.

6 De yngre männen kom och svepte honom, bar bort och begravde honom.	Här följs en judisk tradition, där en död skulle begravas samma dag. Att Safira inte informerades för att vara med vid begravningen hör till den Helige Andes ledning för att hon skulle avslöjas.
7 Omkring tre timmar senare kom hans hustru in utan att veta vad som hade hänt.	
8 Petrus frågade henne: ”Säg mig, sålde ni jorden för det beloppet?” Hon svarade: ”Ja, för så mycket.”	Petrus prövar Safira för att i vittnens närvaro få besked om hon var med i bedrägeriet. Egentligen står det att Petrus svarade henne. Hon avslöjar sig direkt.
9 Petrus sade till henne: ”Varför har ni kommit överens om att fresta Herrens Ande? Se, de män som har begravt din man står vid dörren, och de skall också bära bort dig.”	Petrus nämner här åter Herrens Ande som objekt. Det var han som ingrep med att döda också Safira. Om inget hade hänt kunde man ha trott att det går att tjäna på oärlighet och att det går att bedra Guds Ande.
10 Och plötsligt föll hon ner död vid hans fötter. När de unga männen kom in fann de henne död, och de bar bort och begravde henne bredvid hennes man.	Händelsen utgör ett exempel på hur Gud manifesterar sin helighet i urförsamlingen så som han också gjorde med tungotal och kraftgärningar. Det fanns ingen naturlig förklaring till dödsfallet.
11 Och stor fruktan kom över hela församlingen och över alla andra som hörde detta.	Det är här första gången som församlingen av Lukas benämns med ordet ”ekklesia”. Ordet kan beteckna lokalförsamlingen men också hela den världsvida kyrkan (jfr 20:28, ”Guds församling”). För oss är det viktigt att lära från detta exempel, snarare än att vi lär det av egen erfarenhet.
Apostlarna gör under	
12 Många tecken och under skedde bland folket genom apostlarnas händer. Och de var alla tillsammans i Salomos pelarhall.	Den första tiden skedde många kraftgärningar. Jfr Apg 11:15. Salomos pelarhall, se 3:11. Det fanns gott om plats för de tusentals lärjungar som samlades för att höra apostlarna fortsätta med sin förbjudna undervisning.
13 Av de andra vågade ingen sluta sig till dem, men folket uppskattade dem.	Här avses möjligen infiltrering från ”de andra”, inte någon allmän rädsla att ansluta sig. Motståndarna var benägna att infiltrera lärjungarna för att störa deras verksamhet, men de vågade inte, eftersom folket uppskattade dem.
14 Och ännu fler kom till tro på Herren, en skara av både män och kvinnor.	Ändå kom många till tro, vilket tydligt sägs ut här. Det här är första gången när det uttryckligen nämns att kvinnor kom till tro. I 4:4 kunde Lukas ännu räkna männen. Nu är mängden för stor.

15 Ja, man bar till och med ut de sjuka på gatorna och lade dem på bäddar och bårar, för att åtminstone Petrus skugga skulle falla på någon av dem, när han gick förbi.	Det står inte direkt att någon blev botad genom att Petrus skugga föll på dem, men man gjorde inte så här utan orsak. Det handlar inte om magi. Men man ville komma i kontakt med lärjungarna, och kraften kom från Jesus via hans apostlar. I 19:12 nämns en näsduk som hälsobringande och i Matt 9:20 nämns att en kvinna blev botad genom att röra vid Jesu mantelflik. När Gud vill hjälpa behövs inte stora åthävor. Petrus fortsätter att nämnas som ledare, men han uppträder inte som ledare utan som talesman, jfr v 29.
16 Det kom också en stor skara från städerna runt omkring Jerusalem, och de förde med sig sjuka och sådana som plågades av orena andar, och alla blev botade.	Nu nämns också att effekten av predikan räcker utanför Jerusalem. Lukas gör en skillnad mellan sjuka och sådana som plågades av orena andar. Det fanns alltså också problem som inte var rent fysiska. Jesus, som hade botat liknande sjukdomar och drivit ut andar under sin verksamhet fortsatte att göra det genom sina apostlar.
Apostlarna inför Stora rådet	
17 Översteprästen och alla hans anhängare, det vill säga sadduceernas parti, uppfylldes av avund	Till en tid tolererade ledarna apostlarnas olagliga verksamhet, men den kunde inte fortsätta länge, för då skulle deras makt ha undergrävts. Nu kokade det över. Hannas räknades ännu var den riktiga översteprästen, fast Kajfas var den officielle, för en översteprästs mandat räknades på livstid. I 4:6 anger Lukas dem alla i åldersordning. Översteprästerna tillhörde sadduceernas parti (*hairesis*, översätts ofta sekt). De trodde att de försvarade den rätta tron.
18 och grep apostlarna och satte dem i fängelse.	De var avundsjuka inte bara på apostlarnas framgång, utan de ville också försvara Guds ära. Nu fängslar tempelvakterna alla apostlarna summariskt i väntan på rättegång nästa dag. Här handlar det om ett allmänt fängelse med kedjor och galler, där brottslingar hölls inlåsta, inte bara ”förvar” över natten som i 4:3. Syftet var att omintetgöra de kristnas verksamhet.
19 Men en Herrens ängel öppnade på natten fängelsets portar och förde ut dem och sade:	Beskrivningen Herrens ängel förekommer fyra andra gånger i Apg: 7:30–38; 8:26; 12:7–10; 12:23. Nu öppnas portarna utan svårighet – Guds ord bär inte bojor.
20 ”Gå och ställ er i templet och förkunna för folket allt som hör till detta liv.”	Ånyo ger Gud en befallning om att predika, trots att det var förbjudet. Även om de snart skulle arresteras igen hade en prestigefylld seger uppnåtts: evangeliet kan inte förbjudas.
21 När de hörde det, gick de tidigt på morgonen till templet och undervisade. Då översteprästen och hans anhängare kom dit, kallade de samman Stora rådet, Israels folks hela äldsteråd, och skickade bud till fängelset att apostlarna skulle hämtas.	En text uppger att var och en gick hem. Säkert gjorde de så, då det var natt när de släpptes fria. Men så snart det var gryning gick de till templet och fortsatte att undervisa. Stora rådets fulla antal medlemmar var 71. De samlades varje dag utom helgdagar. Det fanns också lokala Sanhedrin med 23 medlemmar, men bara ett som kunde kallas Stora rådet, Israels folks hela äldsteråd. De sammankallades nu för att döma, men de visste inte att apostlarna hade släppts fria ur fängelset.

22 Men när tjänarna kom fann de dem inte i fängelset. De vände tillbaka och rapporterade:	Det blev nu en stor överraskning när de inte fann dem.
23 ”Vi såg att fängelset var ordentligt låst och att vakterna stod vid portarna, men då vi öppnade fann vi ingen därinne.”	Ett mysterium var det att vakterna hade skött sina uppgifter och dörrarna var låsta. Man kan föreställa sig sadduceernas miner när de hörde att apostlarna hade gått upp i rök!
24 När ledaren för tempelvakten tillsammans med översteprästerna fick höra det, blev de villrådiga och undrade vad som kunde ha hänt.	Det här måste ha varit otroligt jobbigt för ledarna. De hade sammankallat Stora rådet och nu hade de ingen att anklaga. Ledaren för tempelvakten hade ansvaret för fångarna och stod nu inför ett svårt dilemma. Översteprästerna var de som anklagade. Nu stod de med skammen inför Stora rådet.
25 Men då kom någon och sade till dem: ”Männen som ni satte i fängelse är i templet och står där och undervisar folket.”	Och så får de ett ännu mer chockerande bud: de som skulle ha varit i fängelset står nu öppet och undervisar – just det som de hade blivit förbjudna att göra! Budet kommer just i rätt tid för att skämma ut dem inför Stora rådet.
26 Ledaren för tempelvakten gick då tillsammans med tjänarna och förde bort dem utan att bruka våld, eftersom de var rädda för att bli stenade av folket.	Åter en gång står de inför problemet att folket står på deras sida. Ledaren går denna gång med själv. De vågar inte använda våld för folkets skull. Från fängelset skulle de ha förts i kedjor, men nu går apostlarna frivilligt med. Det skulle ha varit oerhört riskabelt att väcka upp en mobb som kunde ha gått till attack mot ledarna.
27 När de nu fördes bort, ställdes de inför Stora rådet, och översteprästen förhörde dem	Nu står alla apostlarna inför Stora rådet, så som Jesus hade gjort, och Petrus och Johannes. De möts av en anklagelse, inte av frågor. Den som ledde förhandlingarna var Kajfas.
28 och sade: ”Förbjöd vi er inte strängt att undervisa i det namnet? Och nu har ni fyllt Jerusalem med er lära och vill att den mannens blod skall komma över oss.”	Kajfas nämner inte med ett ord hur de tog sig ut ur fängelset. Sadduceerna trodde ju inte på änglar, vilket fariseerna gjorde. Det skulle ha kunnat leda till en inre strid om det hade kommit fram att det var en ängel som öppnade dörrarna. De nämner inte heller ”det namnet”, eller namnet på ”den mannen”. Folkets ledare var mera rädda för folket än för Gud. De var rädda att de skulle bli utsatta för våld från folket. Kanske anfäktades de av orden som sades om Jesus: ”Hans blod må komma över oss och över våra barn.” (Matt 27:25) Tänk om folket kom fram till att apostlarna hade rätt? Men de som kom till tro hade ett annat sinne, de skulle inte kasta stenar på rådsmedlemmarna.
29 Då svarade Petrus och apostlarna: ”Man måste lyda Gud mer än människor.	Här uttalar Petrus på allas vägnar en princip som gäller i alla tider. Det som Gud befaller får människor inte förbjuda, och det som Gud förbjuder får människor inte påbjuda. Detta står över budet om att lyda överheten (Rom 13:1). Men det ger ingen rätt till civil olydnad eller uppror, utan bara när vi måste välja mellan att lyda Gud och att lyda människor.
30 Våra fäders Gud har uppväckt Jesus, som ni hängde upp på trä och dödade.	Petrus anknyter till utsagan i 5 Mos 21:23 (som Paulus citerar i Gal 3:13) att den som hängs på trä är en Guds förbannelse. Men i stället för att vara förbannad av Gud har Gud uppväckt honom.

31 Honom har Gud med sin högra hand upphöjt som hövding och frälsare, för att ge omvändelse och syndernas förlåtelse åt Israel.	Och Gud har dessutom upphöjt honom som hövding och frälsare. ”Guds högra hand” betecknar makt och styrka. Hövding (ledare, furste: 3:15) och frälsare är sammanfattningen av vem Jesus är. Detta har skett för att också hans fiender skulle omvända sig och få syndernas förlåtelse. Detta predikas i första hand för Israel, och Petrus har bara israeliter framför sig här.
32 Vi är vittnen till detta, vi och den helige Ande, som Gud har gett åt dem som lyder honom.”	Varje sak ska avgöras efter två eller tre vittnens utsago. Här nämner Petrus de tolv, och dessutom den Helige Ande. Gud ger sin Ande åt dem som lyder honom, i stället för att lyda de ogudaktiga. Argumentationen är glasklar: Om de inte predikade evangelium, skulle de vara olydiga mot Gud. Nu är det Stora rådet som är de olydiga. Petrus nämner den Helige Ande som om judarna accepterar honom som en person i Treenigheten. Treenigheten är känd redan i GT.
33 När rådsmedlemmarna hörde detta, blev de ursinniga och ville döda dem.	I stället för att omvända sig blev rådsmedlemmarna ursinniga. De hade hört Livets Ord men stängde igen sina öron. Lagen drabbade dem, men inte till välsignelse som för åhörarna i 2:37. Dessa män hade begått mord och var igen villiga att begå mord. Borde Petrus ha lagt sina ord bättre för att inte riskera dödsstraff? Han hade ingen möjlighet att göra annorlunda om han ville vara trogen mot sitt uppdrag.
34 Men en farisé i Stora rådet, en laglärare som hette Gamaliel och som var aktad av allt folket, reste sig och begärde att man för en kort stund skulle föra ut männen.	Fariseerna var betydligt fler än sadduceerna, och de var respekterade av folket. De var extremt laglydiga och egenrättfärdiga (jfr Matt 23:13–39). Gamaliel hörde till de moderata och toleranta fariseerna. Redan hans farfar var berömd. Gamaliel grundade en dynasti av lärda män som var verksamma under fyra sekler. Hans mest berömda elev var Saulus från Tarsus. Han var allt annat än tolerant före sin omvändelse.
35 Sedan sade han till dem: ”Israeliter, tänk er för, vad ni är på väg att göra med dessa män.	Gamaliel tilltalar rådet högtidligt som Petrus tidigare hade gjort. Han har en egen agenda, som inte stämmer med Guds, men som Gud använder för sitt syfte.
36 För en tid sedan uppträdde Teudas och gav sig ut för att vara något, och omkring fyra hundra män slöt sig till honom. Men han blev avrättad, och alla som trodde på honom skingrades och det blev ingenting av det hela.	Gamaliel hänvisar till upprorsmän, och det visar att det som Stora rådet mest fruktade var oroligheter. De religiösa ledarna lyssnade inte till apostlarnas budskap, för det var allt annat än uppvigling till uppror mot romarna. Josefus säger om Teudas att han påstod sig vara Josua och han lovade att dela Jordans vatten, marschera in i Judeen och ta tillbaka landet från romarna. Men han talar om en Teudas som verkade 13 år efter det här tillfället. Antingen hade Josefus fel eller så talar Gamaliel om en annan.
37 Efter honom, vid tiden för skattskrivningen, uppträdde Judas från Galileen. Han fick folk att göra uppror och följa honom. Men också han omkom, och alla som trodde på honom skingrades.	Josefus talar också om Judas från Galileen som ledde ett uppror sannolikt den tiden när Quirinius andra skattskrivning skedde, dvs. år 6 e.Kr. Judas menade att det var fel att betala skatt till kejsaren.

38 Och nu säger jag er: Håll er borta från dessa män och låt dem gå. Ty om detta skulle vara ett påhitt eller ett verk av människor, kommer det att rinna ut i sanden.	Gamaliels berömda råd bygger på att vänta och se. Men hur länge? Islam är från människor, men har ännu stor makt över människor. Vi har inte rätt att låta villfarelse vara i fred i väntan på att Gud ska ta hand om det, utan vi måste bekämpa den.
39 Men om det är av Gud, kan ni inte slå ner dem. Kanske visar det sig att ni strider mot Gud." De lät sig övertygas,	Formuleringen antyder att Gamaliel kunde tänka sig att den kristna rörelsen faktiskt var från Gud. Ändå blev han tydligen inte kristen. Hans avsikt var kanske närmast att irritera sadduceerna. "Vänta och se" är inte ett rätt råd när nådens dag är inne. Evangeliet stannar inte kvar hur länge som helst när människor skjuter upp sitt ställningstagande. När Gud befaller har vi inte rätt att vänta i obeslutsamhet. Gamaliels stora fel var att han inte hade syndakännedom.
40 kallade in apostlarna, lät piska dem och förbjöd dem att tala i Jesu namn. Sedan släpptes de fria.	Sadduceerna förlorade och fariseerna vann. Gamaliels råd fick Stora rådet att avstå från sitt krav på dödsstraff, men hindrade dem inte från att verkställa spöstraff, som betydde en fruktansvärd hudflängning, troligen med 39 slag. Det var ett hårt straff. Om det som skedde var Guds verk, var det då rätt att hudflänga apostlarna och förbjuda dem att undervisa?
41 Och apostlarna gick ut från Stora rådet, glada över att de hade ansetts värdiga att lida smälek för Namnets skull.	Trots tortyren var apostlarna glada. De hade fått se riktigheten i Jesu ord om efterföljelsen. De hade fått uppleva det samma som Jesus gjorde till den delen. Jfr 1 Kor 4:9: "ett skådespel för världen".
42 Varje dag undervisade de i templet och hemma i husen och predikade det glada budskapet att Jesus är Messias.	De slutade inte undervisa trots det nya förbudet. Varje dag tog de tillfället i akt och de uppträdde öppet där deras fiender kunde iaktta dem i deras olydnad. De uppträdde med stor glädje, i raka motsatsen till obeslutsamhet, inte för egen ära, inte med klagomål över det orättvisa straffet.

Kapitel 6

Sju församlingstjänare utses	
1 Vid den tiden då antalet lärjungar ökade, började de grekisktalande judarna klaga på de infödda judarna över att deras änkor blev förbisedda vid den dagliga utdelningen.	Här omtalas de kristna första gången som "lärjungar", vilket inte är det samma som de människor som följde Jesus under hans vandringar, utan dem som nu lärde sig att följa Jesus i hans församling. De grekisktalande judarna hade kommit från olika håll i det romerska imperiet, och kanske bestämt sig för att stanna kvar i Jerusalem efter pingsten. De hebreiska judarna talade ett språk som var förståeligt för många i mellersta östern. De grekiska judarna talade grekiska, som var ett gemensamt språk för hela det romerska imperiet. Nästan alla som reste kunde båda dessa språk. Ändå förekom en viss språkbarriär i församlingen i Jerusalem.

2 Då kallade de tolv till sig alla lärjungarna och sade: ”Det är inte bra att vi försummar Guds ord för att göra tjänst vid borden.	Judarna i Jerusalem hade ett system att dela ut mat till änkor, särskilt till dem som var från andra länder. De kristna satte upp ett liknande system med hjälp av de influtna gåvorna. Här var inflyttade i en sämre ställning, eftersom de inte hade samma kontaktnät. Apostlarna tog genast itu med problemet, eftersom det lätt skulle kunna leda till osämja. ”Tjänst vid borden” var inte någon lägre tjänst, utan en praktisk uppgift att sköta fördelningen av mat. Det var inte något ”oandligt” arbete. Både Ordets tjänst och tjänsten vid borden är andliga när de utförs av andliga människor. Men apostlarnas första uppgift var att predika Guds ord.
3 Nej, bröder, utse bland er sju män som har gott anseende och är uppfyllda av Ande och vishet, så ger vi dem den uppgiften.	Det är inte klart varför man valde just sju män. De valdes inte för att de råkade vara arbetslösa eller för deras popularitet. De valdes för att de var andefyllda kristna med gott förstånd. Med detta gav apostlarna ett exempel på församlingens frihet att skapa tjänster efter dess behov.
4 Själva skall vi ägna oss åt bönen och åt ordets tjänst.”	Det visar att en pastor inte ska överhopas med administration eller andra praktiska uppgifter på ett sådant sätt att det hindrar den främsta uppgiften.
5 Alla de församlade tyckte att förslaget var gott, och de valde Stefanus, en man uppfylld av tro och den helige Ande, vidare Filippus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas och Nikolaus, en proselyt från Antiokia.	De valda hade grekiska namn, vilket möjligen kan indikera att de valdes bland de grekiska judarna, eller åtminstone att de hade förståelse för deras situation. En av dem var en proselyt, alltså en som hade omvänt sig från hedendom till judendom. Stefanus får en särskild beskrivning, eftersom han blir särskilt viktig i det följande. Benämningen *diakon* används inte i texten även om termen senare har använts för den tjänstefunktionen. Vissa kyrkofäder menar att Nikolaus blev en avfälling (jfr nikolaiternas lära i Upp 2:6, 15).
6 Dessa förde de fram inför apostlarna, som bad och lade händerna på dem.	Bön och handpåläggning var en judisk sed och den har följts i den kristna kyrkan för att påvisa en särskild kallelse och för bön om Guds välsignelse i tjänsten. Det finns ingen föreskrift i Bibeln om att detta skulle vara obligatoriskt, men det är en god sed.
7 Och Guds ord hade framgång och antalet lärjungar i Jerusalem ökade kraftigt. Även en stor skara präster blev lydiga mot tron.	”Lydiga mot tron” är det samma som att säga att de trodde evangeliet eller trodde på Jesus. Man uppskattar att det fanns 8 000 präster vid denna tid i Palestina. Vi vet inte hur många som kom till tro, men vi vet att ledarna förhärdade sig. Lukas signalerar att en period nu är till ända och en ny prövningstid förestår.

1.5. Stefanus vittnesbörd beseglas med blod (6:8–8:4)

Stefanus grips	
8 Stefanus var fylld av nåd och kraft och gjorde stora tecken och under bland folket.	Stefanus var utrustad med en särskilt stor nådegåva och ett mäktigt redskap för Gud. Hittills har vi bara hört om att apostlarna gjorde kraftgärningar, men här nämns också Stefanus.
9 Då uppträdde några från den synagoga som kallades ”De frigivnas”, folk från Cyrene och Alexandria, Cilicien och Asien och började diskutera med Stefanus.	”De frigivnas synagoga” bestod av forna slavar som hade förtjänat eller getts frihet, alltså en grupp människor, inte en byggnad. Många hörde till dem som Lukas kallar grekiska judar. Cyrene var huvudstad i Libyen på den tiden och hade en judisk koloni, jfr Simon från Cyrene. Alexandria var då huvudstad i Egypten och judarna var där så många att de hade särskilda privilegier. Cilicien var en romersk provins i sydöstra hörnet av Mindre Asien. Asien kallades den västligaste provinsen i Mindre Asien. Sådana judar använde Septuaginta, den grekiska översättningen av GT och de höll sina gudstjänster på grekiska.
10 Men de kunde inte stå emot den vishet och den Ande som här talade.	Det är troligt att Stefanus själv tillhörde de grekiska judarna. Möjligen var också Saulus en av dem, eftersom han var från provinsen Cilicilen. Stefanus hade Andens vishet och var överlägsen i debatterna.
11 Då intalade de några män att säga: ”Vi har hört honom tala hädiska ord mot Mose och mot Gud”.	Troligen var mutor en del av den hemliga övertalningen. Att häda Mose var att häda Gud, eftersom Mose var Guds talesman.
12 Och de hetsade upp folket och de äldste och de skriftlärda, och dessa överföll honom, släpade honom med sig och förde honom inför Stora rådet.	Det uppstod en agitation, en folkmobb, som gick våldsamt fram. Sannolikt pågick mobben en dag eller två.
13 Sedan lät de falska vittnen träda fram som sade: ”Den mannen slutar inte att tala mot denna heliga plats och mot lagen.	Falska vittnen söktes också när Jesus ställdes inför rätta. Här inför Stora rådet är angivelsen en annan: Stefanus anges för att ha talat mot templet och mot lagen. Det liknade anklagelsen mot Jesus, att han skulle ha sagt att han kan riva ner templet. Sadduceerna ansåg ett hot mot templet som särskilt försvårande. Fariseerna reagerade starkt på en anklagelse att tala mot lagen.
14 Vi har hört honom säga: Jesus från Nasaret skall bryta ner denna plats och ändra på de seder som Mose har gett oss.”	Stefanus hade knappast uttalat något sådant, efter Lukas uppger att det var falska vittnen. Han hade undervisat om frälsning i Jesus. Det är i honom frälsningen finns, inte i templet. Vi har Stefanus eget vittnesmål som visar att han stod fast vid Guds ord, och det var det som fällde honom.
15 Alla som satt i rådet fäste ögonen på honom och såg att hans ansikte var som en ängels.	Stefanus kunde åter njuta av den förmån som Jesus hade lovat: att av Anden få de ord som skulle sägas när de ställdes inför domstolar. Han uppträdde som Guds sändebud, en ängel, med en övernaturlig klarhet i sitt ansikte. Gud gav detta övernaturliga vittnesbörd för att understryka kraften i sitt ord.

Kapitel 7

Stefanus tal	
1 Då frågade översteprästen: ”Är det verkligen så?” 2 Stefanus svarade: ”Bröder och fäder, lyssna på mig.	Stefanus får nu tillfälle att försvara sig. Han tilltalar inte rådsmedlemmarna som bröder eller fäder i tron, utan som lagliga ledare för sitt eget folk. Talet är ett utmärkt försvarstal. Det kan sägas ha temat ”*Guds nåd möts av Israels olydnad*”. 1. Dess första del behandlar Guds nåd mot Abraham. Betoningen ligger på Gud. Även stamfädernas ondska finns med. 2. Andra delen handlar om Guds nåd mot Mose och Israels olydnad. Tyngdpunkten vilar på Mose. 3. Den tredje delen fokuserar på David och Salomo. Betoningen är på templet.
Abraham	
Härlighetens Gud uppenbarade sig för vår fader Abraham i Mesopotamien, innan denne bosatte sig i Haran,	Stefanus ger här ett förtydligande till 1 Mos 12:1, att den första kallelsen gavs redan i Ur. Han citerar inte detta ställe direkt, för ”din faders hus” utelämnas vid denna första uppenbarelse. Det antyds också i 1 Mos 15:7 och Neh 9:7, ”förde honom ut ur det kaldeiska Ur”). Det inledande uttrycket låter inte direkt som hädelse. Jfr v55.
3 och sade till honom: Lämna ditt land och din släkt och gå till det land som jag skall visa dig.	Poängen här är att visa på Abrahams tro på Guds löften. Hela det tal som Stefanus höll är en hyllning till den Gud som handlat nådigt och trofast med sitt folk, trots att detta folk om och om igen förkastade honom och hans lag. Hur kunde detta vara hädelse?
4 Då lämnade Abraham kaldeernas land och bosatte sig i Haran. Och sedan hans far hade dött, lät Gud honom flytta därifrån till det land där ni nu bor.	Här finns ett skenbart aritmetiskt problem. Tera var 70 år när han blev far till Abram, Nahor och Tera (1 Mos 11:26). Tera dog när han var 205 år (1 Mos 11:32). Abram var 75 år då han lämnade Haran (1 Mos 12:4). 70 + 75 = 145. Förklaringen är att Stefanus anger skriftstället där detta omtalas, det ställe där det står att Tera dog, och att han efter att detta omtalats flyttade till Kanaan. Många kommentatorer anser att Abraham var 60 år yngre än Nahor.
5 Han gav honom ingen mark i landet, inte så mycket som en fotsbredd, men han lovade att han och hans efterkommande skulle få landet som egendom trots att han var barnlös.	Den enda mark som Abraham någonsin ägde var grottan där han begravde Sara och som inte var Guds gåva, utan som han köpte. Annars var han en nomad. Trots att han var barnlös ägde han löftet att hans efterkommande skulle ärva landet.
6 Detta är vad Gud sade: Hans efterkommande skall bo som främlingar i ett land som inte är deras, och man skall göra dem till slavar och förtrycka dem i fyrahundra år.	Stefanus hänvisar till 1 Mos 15:13–16 och använder det avrundade talet 400 därifrån. I 2 Mos 12:40 får vi ett exakt tal: 430. Det här löftet var ytterligare en prövning av Abraham. Uppfyllelsen verkade väldigt avlägsen.

7 Men det folk som de kommer att vara slavar under, skall jag döma, sade Gud, och sedan skall de draga ut och tjäna mig på denna plats.	Gud ger ändå ett klart löfte, och Abraham trodde löftet. Gud är rättvis, och förföljarna skulle i sinom tid dömas genom de fruktansvärda plågorna och drunkningsdöden i Röda havet. ”På denna plats” påminner om orden till Mose (2 Mos 3:12): ”på detta berg”.
8 Och han gav honom omskärelsens förbund. Så födde Abraham Isak som han omskar på åttonde dagen, och Isak födde Jakob, och Jakob de tolv stamfäderna.	Stefanus refererar i fråga om omskärelsen till 1 Mos 17:10–14 och 21:4. Förbundet var ett ensidigt förbund: Guds förbund som han gav Abraham. Omskärelsen hade en symbolisk, renande betydelse: fortplantningen helgades genom att förhuden på könsorganet togs bort. Flickorna tillhörde förbundet genom sin far, för förbundets linje gick vidare endast genom männen. Så här långt har Stefanus beskrivit endast Guds löften och trofasthet.
Josef	
9 Och våra stamfäder blev avundsjuka på Josef och sålde honom till Egypten. Men Gud var med honom	Nu inleder Stefanus en beskrivning av det utvalda folkets negativa drag. Han börjar med Josef och hans bröders avund och hur Josef upprättas och möter sina bröder (1 Mos 37, 39, 41, 42, 45). Josef presenteras som folkets frälsare, alltså en förebild för Jesus.
10 och räddade honom ur alla hans lidanden. Han gav honom ynnest och vishet inför farao, kungen i Egypten, som satte honom till styresman över Egypten och hela sitt hus.	Det som Gud gjorde med Josef var motsatsen till det som judarna gjorde med Jesus. Farao var bara ett verktyg i Guds hand.
11 Men hela Egypten och Kanaan drabbades av hungersnöd och mycket lidande, och våra stamfäder hade inget att äta.	Jakobs familj var boskapsherdar och de led svårt av hungersnöden.
12 När Jakob fick höra att det fanns säd i Egypten, sände han våra fäder dit en första gång.	Josef nämns inte, men det var känt för alla att det var hans förtjänst att det fanns säd i Egypten.
13 Andra gången de var där gav Josef sig till känna för sina bröder, och farao fick höra om Josefs släkt.	Det var betydelsefullt att farao fick höra om Josefs släkt. Tack vare Josefs förtjänster fick nu också hans familj flytta till Egypten.
14 Josef skickade då bud och kallade till sig sin far Jakob och hela sin släkt, sjuttiofem personer.	Stefanus citerar Septuaginta, som nämner 75 personer där den hebreiska texten har 70. Den hebreiska texten kombinerar de 66 personerna i 1 Mos 46:26 med Jakob, Josef och Josefs två söner. Den grekiska översättningen räknar med Josefs nio efterkommande som föddes i Egypten men utelämnar Josef och Jakob.
15 Och Jakob drog ner till Egypten, och där dog han och våra fäder.	Hänvisning till flyttningen i 1 Mos 46:5–7 och Jakobs död i 1 Mos 49:33.

16 De fördes till Sikem och lades i den grav som Abraham hade köpt för en viss summa pengar av Hamors barn i Sikem.	Begravningen omtalas i 1 Mos 50:1–13. Stefanus drar samman det väsentligaste av historien: Abrahams gravköp av hetiten Efron (1 Mos 23:10ff) skedde i Hebron och där begravdes Jakob (1 Mos 50:13). Jakob hade köpt mark av Hamors barn i Sikem där han byggde ett altare (1 Mos 33:19–20). Det kan mycket väl vara så att Abraham först köpte platsen och att Jakob en gång till måste köpa den. Där begravdes Josefs kvarlevor (Jos 24:32). Enligt Stefanus begravdes också Josefs bröder där.
17 När tiden närmade sig då Gud skulle uppfylla sitt löfte till Abraham, ökade folkets antal och de blev allt fler i Egypten,	Nu följer ett sammandrag av 2 Mos 1:6–22. Avsnittet inleder andra delen av Stefanus försvar. Det är nu Mose som är i centrum. Försvaret går ut på att visa att Mose var sänd av Gud trots att folket stod emot honom. Stefanus talar ingalunda mot Mose och lagen.
18 ända tills en annan kung framträdde i landet, en som inte kände till Josef.	Det var nu en ny dynasti i Egypten. Den förra var hyksosfolket. Den nye kungen var troligen Ahmose som drev bort hyksos. Han tillhörde det nya kungadömet från ca 1550 f.Kr, 18:e dynastin.
19 Han gick fram med list mot vårt folk och förtryckte våra fäder och tvingade dem att sätta ut sina nyfödda, för att de inte skulle överleva.	Stefanus nämner de värsta plågorna som farao lade på dem.
Mose	
20 Vid den tiden föddes Mose, och han var ett mycket vackert barn. Under tre månader sköttes han i sin fars familj,	Historien om hur Mose föddes och räddades finns i 2 Mos 2:1–10. Gud var med honom från första början. Grekiskan uttrycker det så att han var vacker inför Gud (Karl XII: ”Gudi täcker”).
21 och då han sattes ut, tog faraos dotter upp honom och uppfostrade honom som sin egen son.	Faraos dotter adopterade Mose. Han skulle tillhöra faraos egen familj. Det kan ses som ett exempel på Guds ironiska handlande: den som skulle befria Guds folk fostrades i faraos hus. Jesus var också nära döden som spädbarn.
22 Och Mose blev undervisad i egyptiernas hela visdom, och han var mäktig i ord och gärningar.	Stefanus ger en komplettering till berättelsen i 2 Mos. Hans ord kan inte på något sätt ses som att han ”talade mot Mose”. Mose beskrivs som mäktig i ord och gärning, vilket i jämförelse med 2 Mos 4:10 (”jag är ingen talför man”) visar att det var Guds ord som var mäktigt. Gud lovade att han själv ska ge de rätta orden (v 12).
23 När han hade fyllt fyrtio år, steg den tanken upp i hans hjärta att han skulle besöka sina bröder, Israels barn.	Sammandrag av 2 Mos 2:11–22. Ännu hade Mose inte fått någon direkt kallelse från Gud. Han var nu i mogen ålder. Han kände sitt folk som sitt eget. Han hade tydligen bevarats i Israels tro på ett märkligt sätt trots sin hedniska uppfostran.
24 Han fick då se hur en av dem blev illa behandlad, och han tog honom i försvar och hämnades honom genom att slå ihjäl egyptiern.	Mose hade omsorg om sitt folk, men han förleddes av sin häftighet att begå mord. Gud kallade honom aldrig att ta rätten i egna händer. Han behöver ännu fostras.

25 Nu trodde Mose att hans bröder skulle förstå att Gud ville rädda dem genom hans hand, men det gjorde de inte.	Hebr 11:24–26 ger en värdering av Moses förhållande till sitt folk. Hur han kom att tro att han skulle bli folkets räddare kan vi bara gissa. Han väntade sig tydligen att den som han räddade skulle sprida ryktet om hans kraft, men han blev besviken.
26 Nästa dag kom han på några av dem när de slogs, och han försökte få dem att bli sams. Han sade: Ni män är ju bröder. Varför gör ni varandra illa?	Mose har kanske lämnat hovet för gott för att bli folkets befriare. Han måste ha färdats en bra bit för att komma till sitt folk, och han är kvar nästa dag. Nu försöker han medla i en konflikt.
27 Men den som hade handlat orätt mot sin landsman stötte undan Mose och svarade: Vem har satt dig till ledare och domare över oss?	Här möter vi ett exempel på hur israeliterna förkastar den man som Gud hade valt att befria dem från slaveriet. Han blir hårt avvisad. Mose lärde sig en läxa: han hade inte Guds kallelse. Stefanus har en avsikt med att berätta det här: han framställde Mose som en förebild för Jesus, som också blev förkastad av sitt eget folk.
28 Tänker du döda mig så som du dödade egyptiern i går?	Mose får dessutom veta att mordet har blivit känt. I Hebr 11:27 beskrivs hans flykt undan kungen som en troshandling.
29 Vid de orden flydde Mose, och han levde sedan som främling i Midjans land, där han fick två söner.	Mose väljer nu att fly för sitt liv till Midjan, ett land på andra sidan Aqabaviken på den arabiska halvön. Där gifte han sig med prästen Jetros dotter Sippora och fick sönerna Gersom och Elieser (2 Mos 18:3–4). Mose behövde ytterligare 40 års träning.
30 När fyrtio år hade gått, visade sig en ängel för honom i öknen vid Sinai berg, i flamman från en brinnande törnbuske.	Berget Sinai används som ett annat namn för Horeb. Ordet ”ängel” står utan artikel och kan lika väl stå i bestämd form, för vi vet av 2 Mos 3:2 att det var en bestämd ”HERRENS ängel” som uppenbarade sig. Det var den andra personen i gudomen. Törnbusken betecknar Israels folk, som plågas svårt utan att utplånas.
31 Mose förundrade sig över synen han såg, och då han gick närmare för att se efter vad det var, kom Herrens röst:	Det var redan märkligt att en buske skulle brinna här, och ännu märkligare att busken inte förtärdes av lågorna.
32 Jag är dina fäders Gud, Abrahams, Isaks och Jakobs Gud. Då greps Mose av fruktan och vågade inte se ditåt.	Ängeln Jesus berättar nu vem han är: förbundets Gud. Inte underligt att Mose var rädd! Men det är också ett starkt vittnesbörd om Guds makt att Stefanus berättar om detta.
33 Men Herren sade till honom: Ta av dina sandaler! Ty platsen där du står är helig mark.	Det är en orientalisk sed att man tar av sig skorna i Guds helgedom, också bland muslimerna. Numera räcker det med att man tar på sig galoscher ovanpå skorna.
34 Jag har själv sett hur mitt folk förtrycks i Egypten och hört hur de suckar, och jag har stigit ner för att befria dem. Gå nu! Jag sänder dig till Egypten.	Gud talar på ett mänskligt sett om hur han sett folkets lidande. Och Mose får nu befallning att gå till Egypten.

35 Denne Mose som de förnekade när de sade: Vem har satt dig till ledare och domare? – honom sände Gud som ledare och befriare genom ängeln som uppenbarade sig för honom i törnbusken.	Israeliterna förkastade Mose som ledare och domare, men nu sände Gud själv honom att bli ledare och befriare. Stefanus upprepar ”denne Mose”, ”det var han”. Det finns inget problem med hur Stefanus framställer Mose, utan problemet ligger i hur folket har behandlat honom.
36 Det var han som förde dem ut och gjorde under och tecken i Egypten och i Röda havet och i öknen under fyrtio år.	Stefanus drar samman uttågshistorien (2 Mos 11–14) i en mening. Röda havet är på hebreiska ”Jam suf”, som kan betyda förintelsens hav eller sävhavet. Det används normalt om Aqabaviken. Hebr 11:27–29 beskriver Moses tro, mäktig i Guds under. Jesus gjorde också mäktiga under. Denna tid var en särskild tid av nåd mot folket. Hur gick det med folkets tro? Nu hade Stefanus och apostlarna predikat och gjort under. Skulle folket nu ta emot budskapet?
37 Det var han som sade till Israels barn: En profet som är lik mig skall Gud låta träda fram, en ur era bröders krets.	Grekiskan nämner här Mose, inte i nästa vers. Den profet som Mose utlovade (5 Mos 18:15) och som också Petrus hade hänvisat till (Apg 3:22–23) hade nu kommit. Denna profet hade judarna dömt till döden. Genom att beskriva den välkända historien fick Stora rådet en ny möjlighet att bekänna sin synd.
38 Det var Mose som i församlingen i öknen var tillsammans både med ängeln som talade till honom på berget Sinai och med våra fäder, och som tog emot levande ord för att ge till oss.	Församlingen i öknen var inte bara en nation. Den var också en församling samlad till gudstjänst. Ängeln var den samme som uppenbarade sig för Mose vid den brinnande busken. Det levande ordet var Guds ord på stentavlorna (2 Mos 19–20). Mose var medlare mellan denna ängel och med deras fäder.
39 Men våra fäder ville inte lyda honom. De stötte honom ifrån sig och vände i sina hjärtan tillbaka till Egypten.	Folket vände sig bort från Mose, som hade sänts av Gud. De vände sig bort också från Gud och vände tillbaka till de hedniska gudarna i Egypten. ”Ville inte” använder också Jesus om sitt folk.
40 De sade till Aron: Gör åt oss gudar som skall gå framför oss. Ty vad som har hänt den där Mose som förde oss ut ur Egypten, det vet vi inte.	”Den där Mose” är ett uttryck av förakt. Folket brydde sig inte om honom då han hade varit så länge borta. I stället ber de Aron göra en skändlig avgud. (2 Mos 32) Stefanus förbereder klimax i sitt försvarstal: fädernas förkastelse av Mose var en förebild för rådets dom över Jesus.
41 Och de gjorde vid den tiden en kalv och bar fram offer åt avguden och jublade över sina händers verk.	Exemplet med guldkalven är ett konkret exempel på folkets avfall från Mose. Kalven var en bild av den egyptiska avguden Apis.
42 Men Gud vände sig bort från dem och utlämnade dem till att dyrka himlens här, så som det står skrivet i profeternas bok: Bar ni väl fram åt mig slaktoffer och andra offer under de fyrtio åren i öknen, ni av Israels hus?	Synden leder till att Gud överger, ”utlämnar” till andra svåra synder, jfr Rom 1:18ff. Profeternas bok avser ”tolvprofetboken”, som innehåller böckerna från Hosea till Malaki. Citatet är från Amos 5:25–27. Det är ganska svårt att tolka. Svaret på frågan är nej. Israeliternas hjärtan var hårda och fäst vid Egyptens gudar. Det samma gällde under de många århundraden under Israels historia när de om och om igen avföll och dyrkade andra gudar.

43 Nej, ni bar med er Moloks tält och guden Romfas stjärna, de bilder som ni hade gjort för att tillbe. Men jag skall föra er bortom Babylon.	Amos verkade i början av 700-talet f.Kr. och förutsade den assyriska fångenskapen, som de tio nordliga stammarna hamnade i. Det skulle hända ännu värre saker för dem som förkastade Kristus: ”föra er bortom Babylon”, hebreiskan har ”bortom Damaskus”. ”Moloks tält” är i den hebreiska texten ”er kungs tabernakel”, jfr nästa vers. Stefanus citerar LXX som använder lite andra ord än den hebreiska texten. Meningen är ändå helt klar.
44 Våra fäder hade vittnesbördets tabernakel i öknen så inrättat som Gud hade bestämt. Han hade befallt Mose att göra det efter den förebild denne hade sett.	Här inleds den tredje delen av försvarstalet, den som har templet i fokus. Ingenstans hädar Stefanus templet eller lagen. Han påminner om vikten att omvända sig till Herren och följa hans ord. Hans omnämnande av tabernaklet uttrycker inget förakt. Ritningarna finns i 2 Mos 25.
45 Detta tabernakel fick våra fäder i arv och de förde det hit under Josuas ledning, när de tog landet i besittning efter de folk som Gud drev undan för dem, och där var tabernaklet fram till Davids tid.	Under en lång tid fanns inget tempel. Inte ens under Davids tid hade man något annat än tabernaklet. Hänvisningen gäller Jos 3:14; 24:18. Folkets ledare skröt med templet, men det var en tankeställare att de inte alltid hade haft ett tempel. I grekiskan är v 44–50 en enda väl flytande mening.
46 David fann nåd inför Gud och bad att han skulle finna en boning åt Jakobs Gud.	I 2 Sam 7:2–16 och 1 Kung 8:17–19 omtalas Davids önskan att få bygga ett tempel.
47 Men det blev Salomo som byggde ett hus åt honom.	Salomos tempelbygge beskrivs i 1 Kung 6:1–14 och 8:20.
48 Den Högste bor dock inte i hus som är byggda av människohand. Profeten säger:	Salomo var själv medveten om att Gud inte bor i hus som är byggda av människor, 1 Kung 8:27.
49 Himlen är min tron, och jorden är min fotpall. Vad för ett hus kan ni bygga åt mig, säger Herren, eller vad för en plats, där jag kan vila?	Hänvisningen gäller Jes 66:1–2. Gud behöver inte templet. Han vill ha troende och lydiga hjärtan. Templet tjänade sitt ändamål som bönehus och offerplats, men eftersom folket var avfälligt förstörde han det magnifika tempel som Salomo hade byggt. Efter att Jesus fullbordat sin offertjänst behövs templet inte mer.
50 Har inte min hand gjort allt detta?	Stefanus kritiserar inte templet som sådant, utan det att de skriftlärda och sadduceerna hade gjort templet till en formell gudstjänstplats utan att deras hjärta var med. En sådan gudstjänst var lika med avgudadyrkan. Genom att visa den rätta bakgrunden till tempeltjänsten ville Stefanus sätta den i rätt perspektiv. Guds ära skulle vara i centrum.
Avslutande anklagelse	
51 Hårdnackade är ni och oomskurna till hjärta och öron. Alltid står ni emot den helige Ande, ni som era fäder.	Nu följer en sammanfattning: åhörarna är lika hårda som deras fäder, det som han nu har gett exempel på. De står emot den Helige Ande. Att de hade oomskurna hjärtan var synonymt med att säga att de var hedningar. Deras öron var förstockade. Jer 6:10 säger att folkets öron är tillslutna (egentligen ”oomskurna”), och Jer 9:26 säger att hela Israels hus har ett oomskuret hjärta. Jes 63:9–10 utgör en koncis beskrivning av Israels folk.

52 Finns det någon profet som era fäder inte har förföljt? De dödade dem som förutsade att den Rättfärdige skulle komma, och honom har ni nu förrått och mördat,	Svaret var nej. Ingen profet hade uppträtt utan att han blev förföljd. Jesus anklagade på samma sätt sadduceerna och de skriftlärda, Matt 23:29–32. Nu anklagar Stefanus rådet för att ha mördat den Rättfärdige, dvs. Messias. ”Den som skulle komma” är en messiansk term. Allt det som Stefanus har gått igenom vittnar om folkets hårdhet, och parallellen till nutid är tydlig.
53 ni som har fått lagen förmedlad av änglar men inte hållit den.”	Hänvisningen till lagens utgivande genom änglar liknar Gal 3:19, där det sägs att lagen utfärdades genom änglar. Här sägs änglarna ha förmedlat lagen. I Gal är det Mose som är medlaren.
Stefanus stenas	
54 När de hörde detta blev de ursinniga och skar tänder mot Stefanus.	Denna raka anklagelse var för mycket. De avbryter inte Stefanus ännu, men är redan så upprörda att det står klart vad deras dom blir. De låter ändå Stefanus tala vidare.
55 Men uppfylld av den helige Ande såg han upp mot himlen och fick se Guds härlighet och Jesus som stod på Guds högra sida.	Stefanus får en särskild syn som gav honom kraft och mod att stå fast, trots hatet. Det han såg var en yttre realitet.
56 Och han sade: ”Jag ser himlen öppen och Människosonen stå på Guds högra sida.”	Hans beskrivning av synen väcker ännu större ilska. Att Stefanus såg Jesus stå intill Guds tron kan vara ett tecken på att han var beredd att skynda till Stefanus hjälp. ”Guds högra sida” betecknar den fulla makten, och här samverkar Kristi mänskliga och gudomliga natur.
57 Då skrek de och höll för öronen och stormade alla på en gång fram emot honom,	Här överträddes lagen, som krävde att en ny session skulle hållas nästa dag för att man skulle kunna fastställa en dödsdom, och den måste dessutom underställas romarna. Det var en mobb som bröt fram, helt okontrollerad. Det farligaste för dem var Stefanus ord.
58 och de drev ut honom ur staden och stenade honom. Och vittnena lade sina mantlar vid fötterna på en ung man som hette Saulus.	Här omnämns Saulus för första gången. Han är en ledare för exekutionsgruppen. Att romarna tillät händelsen torde bero på att saken utvecklades okontrollerbart och inte grundad på en laglig dom av Stora rådet. Dessutom hade Pilatus, som den här tiden var i Caesarea, skapat problem för sig med hårdhet mot upprorsmakare.
59 Så stenade de Stefanus, under det att han bad: ”Herre Jesus, tag emot min ande.”	Stefanus böner påminner om Jesu böner på korset, dels för sina bödlar och dels att bli mottagen vid sin död. För Stefanus fanns inte tanken på ett dödsrike som väntetid mellan död och uppståndelse. Han fick möta Jesus direkt.
60 Sedan föll han på knä och bad med hög röst: ”Herre, ställ dem inte till svars för denna synd.” Med de orden insomnade han.	Stefanus ropar för att göra fienderna uppmärksamma på hans bön. Den hade verkan åtminstone på Saulus. Ordet ”insomnade” används ofta för de troendes död, med tanke på uppståndelsen. Det var ingen fridfull sömn till det yttre.

Kapitel 8

Församlingen förföljs och skingras	
	Utåt sett miste kristendomen sin kraft genom de förföljelser som följde på Stefanus död. Världens makter såg ut att krossa evangeliet. Men det var nu som Kyrkan hade sin största kraft. Mark 9:1: Jesus sade till dem: ”Amen säger jag er: **Några av dem som står här skall inte smaka döden, förrän de ser att Guds rike har kommit i makt.**” Några moderna bibeltolkare menar att Jesus tog miste. Han trodde att han skulle återupprätta Davids kungadöme på ett synligt sätt, men när han misslyckades grundade han kyrkan i stället. Men det strider mot allt vad Jesus undervisade. Han fällde sina fiender med ett ord i Getsemane. Ändå lät han sig fängslas. Han tillrättavisade sina lärjungar som drömde om maktpositioner, och påpekade att den som vill vara störst ska vara de andras tjänare, och att han själv skulle bevisa den största tjänsten genom att ge sitt liv till lösen för hela världen. Han sa inför Pilatus: ”Mitt rike är inte av denna världen.” (Joh 18:36) Men i Apostlagärningarna har vi ett ständigt vittnesbörd om hur Guds rike kommer i makt. Makten är inte av denna världen, utan det är Guds Ord som har makten. Det är det som upprättar Kristi rike. Och här ser vi hur fiendernas motstånd bara ger mera kraft åt kyrkan. Det säkraste sättet att underminera kyrkans makt är att få den att sätta Guds Ord åt sidan för att följa världens makter och intressen. Folkkyrkorna i Norden är i dag slavar under världens makter. Därför har de mist sin kraft och också sitt existensberättigande. Kraften finns där två eller tre samlas i Jesu namn, i tro på hans Ord. Då spelar det ingen roll hur liten deras makt är i världens ögon.
1 Och Saulus hade gått med på att han dödades. Samma dag bröt en svår förföljelse ut mot församlingen i Jerusalem, och alla utom apostlarna skingrades över Judeen och Samarien.	Saulus nämns i anslutning till Stefanus död, eftersom det kommer att bli ytterst centralt i fortsättningen. Nu inträder fas 2 av kristendomens expansion: Lärjungarna sprids ut över Judéen och Samarien enligt Apg 1:8. Det var enligt Guds plan, inte enligt någon mänsklig beräkning. Sannolikt har det gått tre eller fyra år efter den första pingsten.
2 Några gudfruktiga män begravde Stefanus och höll stor dödsklagan över honom.	Enligt judisk sed måste en död begravas samma dag. Det är knappast några av de kristna som gör det, eftersom man aktivt sökte upp dem och trakasserade dem.
3 Men Saulus försökte utplåna församlingen. Han gick in i hus efter hus och drog fram både män och kvinnor och lät sätta dem i fängelse.	Det verb som används om Saulus verksamhet beskriver närmast ett vilddjurs raseri. Sannolikt avses här privata hem, där man antar att kristna finns. Saulus har getts fullmakt av Stora rådet att verkställa häktningarna. Nu skonade man inte kvinnorna.

4 De som nu hade skingrats gick omkring och predikade evangeliet.	Evangeliets utbredning skedde med hjälp av förföljelsen. Saulus trodde att han motarbetade de kristna. I stället stödde han dem. Var och en berättade på sin nya ort om sin tro – evangeliserade. Så fungerar det allmänna prästadömet (1 Petr 2:9). I Apg 11:19 får vi veta att evangeliet nådde ända till Fenicien, Cypern och Antiokia.

1.6. Filippus verksamhet i Samarien och Judeen (8:5–40)

Filippus i Samaria	
5 Filippus kom ner till staden Samaria och predikade Kristus för folket.	Filippus kan inte tjänstgöra som diakon i Jerusalem och nu fungerar han som evangelist, en kringresande förkunnare, med förmåga att göra kraftgärningar. Han förblir ändå under apostlarnas tillsyn (v14). Församlingsämbetena fungerar flexibelt, efter behovet i var tid. Samaria kallades vid den här tiden Sebaste. Där finns nu staden Nablus (tidigare Neapolis). Orden kan också översättas ”en stad i Samarien”. Också samariterna väntade på Messias och får nu höra om honom. Jfr Jesus och den samaritiska kvinnan i Sykar, Joh 4.
6 Och de höll sig endräktigt till det som Filippus predikade, när de hörde och såg de tecken som han gjorde.	Nu upprepas den framgång som apostlarna hade i Jerusalem. Tecken och under bestyrkte det ord som Filippus predikade. Hans framträdande påminner om Stefanus.
7 Ty under höga skrik for orena andar ut ur många människor, och många lama och lytta botades.	De orena andarna nämns särskilt, på samma sätt som när Jesus var verksam. De agerar på samma sätt när de drivs ut. De lama och lytta var utom räckhåll för att bli botade av läkare.
8 Och det blev stor glädje i den staden.	Nu hade frihetens timme kommit också till Samarien: först glädjen över frälsningen, sedan också glädje över kroppsligt helande.
9 Men i staden fanns en man vid namn Simon som bedrev trolldom och hade slagit folket i Samarien med häpnad. Han sade sig vara något stort.	Simon trollkarlen omnämns i tidig kristen litteratur som en ärkeheretiker och gnosticismens fader. Berättelsen om honom är huvudpunkten i Lukas framställning. Simon trollband folket genom sin orientaliska svartkonst. En del av det var illusionistiska knep i kombination med svartkonst, krafter från ondskans makter.
10 Alla, både små och stora, höll sig till honom och sade: ”Han är den Guds kraft som man kallar Den stora kraften.”	Det står inte att Simon själv utgav sig för att vara från Gud. Hans strävan var att låta folket tro att han var något stort, och många höll honom för att vara Guds sändebud.
11 De hade hållit sig till honom, därför att han under lång tid hade bländat dem med sina trollkonster.	Det var särskilt svårt för Filippus att bryta Simons makt för att han hade etablerat sin position under så lång tid. Men han gjorde det.

12 Men när de nu trodde på Filippus som predikade evangelium om Guds rike och Jesu Kristi namn, döptes de, både män och kvinnor.	Vi får här en kort beskrivning av kärnan i Filippus undervisning: evangelium om Guds rike och Jesu Kristi namn. Det är samma budskap som Petrus och de andra apostlarna predikade. Parallellen med händelserna i Jerusalem understryks av dopet. Ingenting sägs om dopsättet. Man har inte hittat något ställe i Nablus där det skulle finnas vatten tillräckligt för att helt doppas ner.
13 Också Simon kom till tro, och sedan han blivit döpt höll han sig till Filippus. Han blev mycket häpen, när han såg de stora tecken och kraftgärningar som utfördes.	Några har ifrågasatt äktheten i Simons tro (se v18–19) men Lukas uppger att han verkligen kom till tro. Men hans tro var ännu inte mogen. Lukas betonar kraftgärningarna (inte ”tecken och under”), eftersom det var de som gjorde intryck på Simon och som främst upptog hans sinne.
Apostlabesök i Samarien	
14 Då apostlarna i Jerusalem fick höra att Samarien hade tagit emot Guds ord, sände de dit Petrus och Johannes.	Här används ett uttryck för att evangeliet hade stor framgång i Samarien, inte att alla hade kommit till tro. Det måste ha väckt en stor glädje bland apostlarna att höra det. När ny verksamhet inleddes på icke-judiskt territorium sändes de främsta representanterna för apostlarna dit för att befästa enheten i tron mellan alla kristna, om de sedan är judar och samariter.
15 Dessa kom ner och bad för dem att de skulle få den helige Ande,	Den Helige Andes särskilda manifestationer hade ännu inte getts åt samariterna. Det fanns nu en risk att de skulle anses vara ett ”B-lag” av kristna. Det behövdes ett vittnesbörd att enheten var fullständig.
16 eftersom Anden ännu inte hade fallit på någon av dem. De var endast döpta i Herren Jesu namn.	Här jämförs med de extraordinära manifestationer av Anden som skedde under den första pingsten och tiden därefter. Att de var ”endast döpta” betyder inte att de inte hade fått Anden som gåva. De hade fått Ordet och sakramenten och därmed Anden i sina hjärtan, de hade nyfödelse, omvändelse, rättfärdiggörelse och helgelse, dvs. allt som hör till frälsningen. Det som behövdes var ett vittnesbörd om att de inte var sämre kristna än judarna. Samma sak upprepades i Kornelius hus (10:44–48, jfr 11:15), i Efesus (19:6) och i församlingen i Korint.
17 Apostlarna lade då händerna på dem, och de tog emot den helige Ande.	Gud behövde bestyrka med sina särskilda nådegåvor att det inte var någon klasskillnad inför Gud mellan judarna i Jerusalem och samariterna. Det görs nu genom apostlarnas auktoritet. Vi måste minnas att det gjordes en stor skillnad mellan judar, samariter och hedningar. Det som skedde skulle inte betraktas som en skild sekt av kristna. Handpåläggning utgjorde enligt förebilderna i GT en symbolisk överföring av ämbete och gudomlig välsignelse, som vi också tillämpar vid dop, konfirmation och ämbetsordination. Det är skäl att notera, att vi inte har några belägg för att de 3000 i Jerusalem talade i tungor, andra än de som var troende före pingsten. I 10:44–48 får nya grupper av kristna samma gåva. På samma sätt finns inte heller belägg för att tungotal fanns i andra församlingar än i Korint. Gud ger sina gåvor där de behövs.

18 När Simon såg att Anden gavs genom apostlarnas handpåläggning, kom han till dem med pengar	Troligen hölls en sammankomst när Petrus och Johannes anlände. Därvid fick några av dem den särskilda gåvan att tala i tungor. Nu blev Simon också intresserad och ville köpa denna gåva för pengar.
19 och sade: ”Ge också mig denna kraft, så att den jag lägger händerna på får den helige Ande.”	Simon återföll nu till sin gamla benägenhet att tro att det som skedde kunde skaffas genom egna ansträngningar. Det var att nedvärdera den Helige Ande. Från denna handling har vi ordet ”simoni”: att för pengar köpa kyrkliga tjänster och nyttan av dem.
20 Petrus sade till honom: ”Till fördärvet med dig och dina pengar, eftersom du menar att Guds gåva kan köpas för pengar.	Petrus fördömer Simons handlande mycket kraftigt med en dom. Det värsta är att han menar att Guds gåva kan köpas för pengar. Den Helige Ande är själv en gåva. Berättelsen är en parallell till Ananias och Safira (kap. 5).
21 Du har inte någon del eller lott i den här saken, eftersom ditt hjärta inte är uppriktigt inför Gud.	Simon hade inte varit bland dem som knäböjt för handpåläggning. Han hade uteslutit sig från Andens gemenskap och handlande. Petrus kan döma honom för att han inte är uppriktig, vilket tydligt kom fram genom hans begäran.
22 Vänd dig därför bort från din ondska och be till Herren. Kanske skall han förlåta dig vad du tänker i ditt hjärta.	Petrus ger Simon samma förmaning till omvändelse som de som hörde honom tala på pingsten. Han efterlyser omvändelse i hjärtat. Han lämnar åt Gud att avgöra om omvändelsen är sann. Gud ser vad som är en hycklad omvändelse och vad som är hjärtats omvändelse.
23 Jag ser att du är förgiftad av bitter galla och bunden med orättfärdighetens band.”	Galla är ett uttryck för bitterhet i sinnet, något som hör till den oomvända människonaturen. Denna natur binder Simon.
24 Simon svarade: ”Be ni för mig till Herren, så att inget av det ni har sagt kommer över mig.”	Det finns olika meningar om Simon verkligen omvände sig. Han verkar vara mest rädd för att den dom Petrus uttalade ska falla över honom. Senare traditioner räknar Simon som fadern till gnosticismen och all villfarelse. Men skulle Lukas framställning, då han slutar med denna ödmjuka bön, räkna med att Simon inte omvände sig? Snarare är den ett vittnesbörd om omvändelse.
25 Och sedan de hade vittnat och predikat Herrens ord, vände de tillbaka till Jerusalem och predikade under vägen evangeliet i många byar i Samarien.	Apostlarna lämnar nu Filippus som har fullt förtroende att fortsätta sitt verk, medan de vänder tillbaka och härvid predikar på sin väg mot Jerusalem. De deltar i arbetet att vinna Samarien för evangeliet.
Filippus och den etiopiske hovmannen	
26 En Herrens ängel talade till Filippus: ”Gå vid middagstiden ut på vägen som leder från Jerusalem ner till Gaza. Den ligger öde.”	Filippus fick order genom Herrens ängel att lämna Samaria med dess många invånare för att gå till en verklig glesbygd. Han skulle i själva verket få i uppdrag att förkunna evangeliet för en enda man. Det är anmärkningsvärt att det är evangelisten Filippus, och inte någon av apostlarna i Jerusalem, som ängeln ger uppdraget. Berättelsen handlar om den förste hedningen som blir en kristen, och genom honom går evangeliet ut till Afrikas svarta befolkning.

27 Och Filippus stod upp och gick. Och se, då kom en etiopisk hovman som var eunuck och hade uppsikt över skattkammaren hos den etiopiska drottningen Kandace. Han hade kommit till Jerusalem för att tillbe	Etiopien betyder området söder om Assuan och mot Khartoum, nuvarande huvudstad i Sudan. Det motsvarar det gamla riket Kush eller senare Nubien. Kandace (ofta skrivet Kandake eller Candace) var titeln på drottningen eller drottningmodern, inte ett egennamn, ungefär som farao i Egypten. Hon hade en betydande ställning. ”Etiopisk” betyder en med svart hudfärg. Eunuck är en kastrerad man, ofta ansvarig för kungens harem. En eunuck kunde inte tas in det gammaltestamentliga gudsfolket (5 Mos 23:1). Han var en ”portens proselyt”. Filippus konfronterades direkt med frågan om också hedningar skulle vinnas för evangeliet, men svaret stod klart: en ängel hade gett honom uppdraget.
28 och var nu på väg tillbaka och satt i sin vagn och läste profeten Jesaja.	Denna hovman var en from man som antagligen hade besökt Jerusalem för någon av de stora högtiderna. Han läste Jesaja 53, som Gud hade lagt i hans händer, kanske en nyinköpt rulle av Septuaginta.
29 Då sade Anden till Filippus: ”Gå fram till vagnen och håll dig tätt intill den.”	Filippus kunde inte tveka fast han ställdes inför en mörkhyad hedning, för Andens tilltal var oemotsägligt.
30 Filippus skyndade fram, och när han hörde honom läsa profeten Jesaja frågade han: ”Förstår du vad du läser?”	På den tiden läste man högt. Filippus kände igen det avsnitt mannen läste och tilltalade honom med en fråga.
31 Mannen svarade: ”Hur skulle jag kunna det, om inte någon vägleder mig?” Och han bad Filippus stiga upp och sätta sig bredvid honom.	Mannen uttalar en viktig regel: vi kan inte förstå Skriftens budskap om inte Anden vägleder oss. Mannen inser att Gud har sänt en uttolkare åt honom och ber honom sitta upp i vagnen. Sedan har de gott om tid för undervisning och frågor.
32 Skriftstället som han läste var detta: Liksom ett får som förs bort till att slaktas, och liksom ett lamm som är tyst inför den som klipper det, öppnade han inte sin mun.	Jesaja har kallats GT:s evangelist. Avsnittet handlar om Herrens lidande tjänare, Messias, som ska lida och dö som vår ställföreträdare. Han är Guds Lamm, som offrar sitt blod som betalning för världens synder. Han gick in i sitt lidande utan klagan.
33 Genom hans förnedring blev hans dom borttagen. Vem kan räkna hans släkte? Ty hans liv togs bort från jorden.	Ordalydelsen är från Septuaginta. När Kristus led döden fullgjorde han sitt uppdrag, och domen över honom hade verkställts för gott. Därmed är människosläktet frälst. Släktet är inte bara den samtida judiska generationen, utan människor från alla länder och folk.
34 Hovmannen sade till Filippus: ”Jag ber dig, säg mig, vem är det profeten talar om här, om sig själv eller någon annan?”	Innan kristna började predika att Jesus Kristus är uppfyllelsen av Skriftens profetior uppfattade judarna avsnittet så att det gällde den Messias som skulle komma. Senare började de som förkastade Jesus att tolka det så att det gällde Israel som nation. Hovmannens problem var att han inte kunde tänka någon annan som objekt än profeten själv, men han uppfyllde inte kvalifikationerna.

35 Då tog Filippus till orda och började utifrån detta skriftställe predika evangeliet om Jesus för honom.	Nu kunde Filippus predika evangeliet om Jesus, eftersom stället handlar om Messias. Det kan hända att hovmannen hade hört om Jesus i Jerusalem och bara behövde få lära känna kopplingen mellan GT och Jesus. Det skulle också förklara varför Filippus var så snabb att döpa honom. Filippus undervisade också om vad andra profeter hade sagt (jfr Luk 24:27).
36 När de nu färdades vägen fram, kom de till ett vatten, och hovmannen sade: ”Se, här finns vatten. Vad hindrar att jag blir döpt?”	Det kan ha varit en wadi eller en källa, och hovmannen som har kommit till tro önskar bli döpt. Här finns inget vatten som man helt kan gå ner i, och problemet är att alls hitta vatten. V 37 saknas i tidiga handskrifter: Filippus sade till honom: ”Om du tror av hela ditt hjärta, kan det ske.” Hovmannen svarade: ”Jag tror att Jesus Kristus är Guds Son.” En sådan bekännelse förutsattes alltid inför dop.
38 Han befallde att vagnen skulle stanna, och både Filippus och hovmannen steg ner i vattnet och Filippus döpte honom.	Enligt sakkunniga kan vattnet inte ha varit så djupt att de helt kunde ha doppat sig under vattnet. Dopet kan ha skett med begjutning eller bestänkning, men det är inte avgörande för dopets giltighet. Ingenting i texten förutsätter att båda doppade sig ner i vattnet. Det står inte heller att de lade av sina ytterkläder.
39 När de hade stigit upp ur vattnet, ryckte Herrens Ande bort Filippus, och hovmannen såg honom inte mer men fortsatte glad sin resa.	Hur än dopet skedde följdes båda åt: både ner i vattnet och upp ur vattnet. Nu hade en hedning förts in i full gemenskap med Guds folk. Uttrycket Herrens Ande är ovanligt och antyder att både Jesus och Anden tog bort Filippus plötsligt och på ett övernaturligt sätt. Vi har inga uppgifter om hur evangeliet spreds via hovmannen, varken i Bibeln eller i historiska uppgifter.
40 Filippus kom till Asdod och gick omkring och predikade evangeliet i alla städer, tills han nådde Cesarea.	Uttrycket lyder bokstavligen: ”Man fann Filippus i Asdod”, dvs. följande ställe där andra såg honom var i Asdod. Det var en av de filisteiska städerna nära Medelhavskusten, ca 50 km väster om Jerusalem, 30 km norr om Gaza och 30 km söder om Tel Aviv. Filippus besökte troligen Ekron, Rama och Joppe (Jafo, dagens Jaffa, en del av Tel Aviv) på vägen till Cesarea. Det var en galileisk hamnstad, ungefär halvvägs mellan Tel Aviv och Haifa, som hade byggts av Herodes och tjänade som högkvarter för de romerska landshövdingarna. Filippus nämns en gång till 20 år senare, i Apg 21:8, då också i Cesarea.

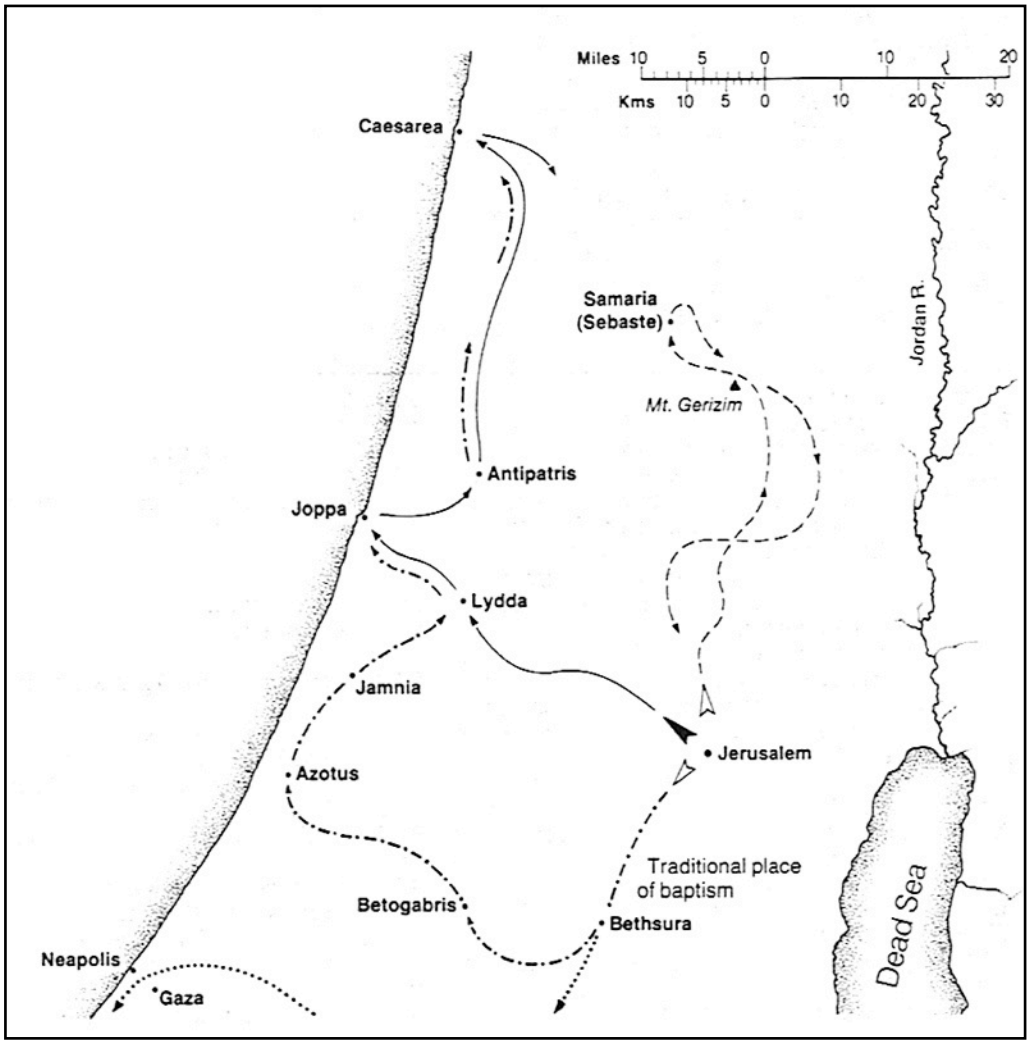

Skiss över Filippus verksamhet. Från Concordia Self Study Bible.

1.7. Saulus omvändelse (9:1–31)

Kapitel 9

Saulus omvändelse	
1 Saulus, som fortfarande andades hot och mordlust mot Herrens lärjungar, gick till översteprästen	Lukas återvänder nu till Saulus (8:3) och ger en objektiv framställning av hans omvändelse. Han återger senare (kap. 22 och 26) denna händelse på nytt från synvinklar som präglas av situationen. Det är sannolikt att Saulus varit orsak till flera mord än Stefanus. Översteprästen är troligen ännu Kajfas, som avgick 36. Det här kan ha hänt ca 35 e.Kr.

2 och bad att få med sig brev till synagogorna i Damaskus. Om han kunde finna några som hörde till 'den vägen', män eller kvinnor, skulle han fängsla dem och föra dem till Jerusalem.	Damaskus är kanske världens äldsta stad, känd redan från berättelsen om Abraham. Den hade vid den här tiden en stor judisk befolkning – det framgår av att det fanns flera synagogor. Kung Aretas, svärfar till Herodes Antipas, regerade i norra Arabien under denna tid (2 Kor 11:32). Hur maktfördelningen mellan Stora rådet och romarna var är inte klarlagt, men rådet hade makt att arrestera judar i Damaskus och föra dem till Jerusalem för dom. Saulus hade fått fullmakt att på rådets vägnar verkställa arresteringar. Damaskus var ett viktigt nav i kommunikationerna mot alla väderstreck och därför var det viktigt att kristendomens expansion skulle stoppas här. ”Den vägen” anknyter till Jesu ord: ”Jag är vägen”, och var en vanlig benämning på de kristna.
3 Men när han på sin resa närmade sig Damaskus, strålade plötsligt ett ljussken från himlen omkring honom.	Det var mitt på dagen (22:6). Ljusskenet var starkare än solens ljus (26:13) och bländade Saulus så att han inte kunde se.
4 Och han föll till marken och hörde en röst som sade till honom: ”Saul, Saul, varför förföljer du mig?”	Enligt 26:14 föll alla till marken. Alla hörde ljudet (v7) men kunde inte urskilja rösten (22:9). Samma ord används dels i ackusativ (röst som säger något) och dels i genitiv (ljud som kommer från någon) vilket gör att anklagelserna för motsägelse faller. Det dubbla tilltalet kan jämföras med ”Marta, Marta” och ”Jerusalem, Jerusalem”, som uttrycker djupt bekymmer och oro. Jesus frågar på hebreiska (26:14) men avslöjar inte omedelbart vem han är. Saul är den hebreiska formen av namnet.
5 Han frågade: ”Vem är du, Herre?” Rösten svarade: ”Jag är Jesus, den som du förföljer.	Av v7 och 22:9 framgår att de andra inte såg någon person, utan endast ljusskenet. Det verkar som om Saulus såg Jesus utan att känna igen honom. Han tilltalar honom inte som Gud, utan som en hög obestämd person. Vi vet inte om Saulus mötte Jesus medan han var på jorden. 1 Kor 9:1 och 15:8 kan mycket väl avse detta möte. Här möter han Jesus som förhärligad, på ett helt annat sätt än i hans förnedring. Den som förföljer Jesu lärjungar förföljer honom själv. Jesus predikar en sträng lag för Saulus, och hans himmelska uppenbarelse gör att Saulus blir förskräckt i sitt samvete, då det går upp för honom vad han har gjort. I 26:14 får vi ännu ett uttryck för Saulus ondska: han sparkar mot udden, som ett argt dragdjur.
6 Men stå upp och gå in i staden, så skall du få veta vad du måste göra.”	Jesus predikar inte evangelium. Han överlämnar åt sin tjänare, genom ämbetet, att avlösa Saulus från hans synder. Saulus var ännu inte omvänd på vägen till Damaskus, han blev omvänd först när tron föddes i honom. Han blev inte omvänd med absolut makt så att han inte själv kunde ha gjort motstånd (26:19), eftersom det är människans skuld om hon står emot Guds kallelse. Men omvändelsen skedde genom lag och evangelium, nådens medel. Saulus omvändelse var exceptionell genom att lagen predikades direkt av Jesus, och kan inte tas som en regel för hur en omvändelse normalt går till.

7 Männen som reste med honom stod där förstummade. De hörde ljudet men såg ingen.	Männen var den polisstyrka som Saulus hade fått med sig för att fängsla de kristna. De står förstummade efter att först ha slagits till marken, för de ser och hör Saulus tala med någon de inte ser eller hör rösten av. Det enda de ser är ett ljussken och det enda de hör är ett ljud. (En analog händelse finns i Joh 12:28.) De tre berättelserna har gett upphov till många förklaringar. De kan inte psykologiseras. Saulus såg verkligen Jesus själv.
8 Saulus reste sig upp från marken, och när hans ögon öppnades kunde han inte se. De tog honom då vid handen och ledde honom in i Damaskus.	Här används passiv form, som uttrycker att Saulus fick hjälp att resa sig. Hans ögon öppnades, men han kunde fortfarande inte se, och så förblev det. Det var inte bara så att han hade förblindats av ljuset för några ögonblick. Han måste ledas in i staden, dit han skulle ha anlänt i triumf.
9 Under tre dagar såg han ingenting, och han varken åt eller drack.	Gud dröjde med att komma till Saulus i tre dagar. Det var en hemsk tid av samvetskval och han hade tid att tänka igenom allt han hade gjort. Saulus kunde inte företa sig något. Han var i ett fruktansvärt ömkligt tillstånd som ingen i hans sällskap kunde hjälpa honom ur. En man av hans kaliber måste lida svårt för att omvändas.
10 I Damaskus fanns en lärjunge som hette Ananias. Till honom sade Herren i en syn: ”Ananias!” Han svarade: ”Här är jag, Herre.”	I 22:12 sägs om Ananias att han var en from och lagtrogen jude, ansedd av alla. Gud förberedde Ananias för Saulus och Saulus för Ananias. Gud förberedde också lärjungarna i Damaskus för Saulus, för de var livrädda för honom. Ananias svarar på Guds tilltal som den unge Samuel gjorde.
11 Herren sade till honom: ”Bege dig till den gata som kallas Raka gatan och fråga i Judas hus efter en man som heter Saulus och är från Tarsus, ty se, han ber.	Ananias känner till Judas hus. Gatorna i Damaskus var smala och få var kända för att vara raka. Saulus var en infödd romersk medborgare från Tarsus, som var en stad känd för sina filosofiska skolor. Att han sägs be har en särskild betydelse för Ananias uppgift. Det är inte en formell judisk tidebön, utan ett uttryck för hur Gud arbetar med honom för att förbereda honom för evangeliet.
12 Och i en syn har han sett en man som heter Ananias komma in och lägga händerna på honom för att han skall se igen.”	Saulus har redan blivit förberedd för Ananias ankomst och väntar på det budskap han ska förmedla. Denna omvändelse är helt utan paralleller.
13 Då svarade Ananias: ”Herre, jag har hört av många hur mycket ont den mannen har gjort mot dina heliga i Jerusalem.	Ananias uttrycker inte tvivel på Guds ord så som t.ex. Zacharias gjorde, utan framställer enkelt och öppet sin situation och vad han har hört av många. De ”heliga” kallas så för att de är helgade i Jesu offerdöd, delaktiga av en salig gemenskap med Gud.
14 Och nu är han här med fullmakt från översteprästerna att gripa alla som åkallar ditt namn.”	Ananias lägger fram sitt bekymmer inför Gud för att bli trygg i den uppgift Gud förelagt honom. Orden ”alla som åkallar ditt namn” uttrycker den bekännelse som de kristna avger offentligt. Namnet är inte bara ett omnämnande, utan en bekännelse till att Jesus av Nasaret är helig, allsmäktig Gud.

15 Men Herren sade till honom: ”Gå! Han är ett redskap som jag utvalt för att bära fram mitt namn inför hedningar och kungar och inför Israels barn.	Gud låter Ananias veta att han lugnt kan gå, men förklarar också tydligt vilka uppgifter Saulus ska få i sin nya roll. Han ska bli hedningarnas apostel. De flesta kungar han vittnar för är hedningar, men också Israels barn är medräknade.
16 Och jag skall själv visa honom, hur mycket han måste lida för mitt namns skull.”	I denna förutsägelse, som Ananias säkert berättar för Saulus, ingår också ett löfte att Gud är med honom. Det är inte en hotfull framtid han utlyser, som Saulus kunde ha blivit rädd och flytt för. Det är ett privilegium för Guds folk att få lida för Kristi namns skull.
17 Då gick Ananias, och när han kom in i huset lade han händerna på honom och sade: ”Saul, min broder, Herren Jesus som visade sig för dig på vägen hit, han har sänt mig för att du skall kunna se igen och uppfyllas av den helige Ande.”	Lukas berättar endast det mest väsentliga. Det som skedde var antagligen högst uppseendeväckande för folket i huset. Nu får Saulus absolution på ett ganska ovanligt sätt: omedelbar handpåläggning och tilltal med ”broder”, som visar att han redan nu är med i skaran av troende kristna. Saulus har haft lagens hammare över sig i tre dagar och det var nog. Nu följer evangelium direkt, och den Helige Ande fyller honom med sin kraft. Det finns ingen antydan att han fick extraordinära gåvor i samband med handpåläggningen.
18 Genast var det som om fjäll föll från hans ögon, och han fick sin syn igen och blev döpt.	Saulus får sin syn, både fysiskt och andligt. Han döps utan tvekan (steg upp och blev döpt) och förberedande undervisning. Den har han redan fått. Ingen kan hävda att sammanhanget tyder på att dopet skulle ha skett genom neddoppning, för i så fall borde man ha lämnat huset och gått till ett vattendrag.
19 Sedan åt han och fick nya krafter.	Man fortsätter direkt med att lägga fram mat, i samma hus. Allt sker i samma följd: handpåläggningen, absolutionen, dopet, måltiden.
Saulus predikar Jesus	
Saulus stannade några dagar hos lärjungarna i Damaskus,	Det har antagits att Saulus under denna tid blev undervisad av lärjungarna, men Gal i 1:11–12 får vi veta att han inte tog emot någon undervisning av människor, utan direkt av Jesus.
20 och han började genast predika i synagogorna att Jesus är Guds Son.	En del menar att han började predika omedelbart efter dopet, men så säger inte Lukas. Det gick bara några dagar, för att han skulle återfå sina krafter, och sedan började han predika. Han predikade det viktigaste: att Jesus är Guds Son, Guds Messias, han och endast han. Detta motbevisar dem som påstår att Paulus inte lärde att Jesus var Guds Son.
21 Alla som hörde honom häpnade och sade: ”Var det inte han som i Jerusalem ville utrota dem som åkallar detta namn? Och kom han inte hit för att gripa dem och föra dem till översteprästerna?”	Det var uppenbarligen så att de kristna ännu var kvar i judarnas synagogor. Saulus talade både till kristna och icke-kristna judar. Här upprepas ”detta namn”, som innebär att Jesus är Messias. Man kunde inte begripa den snabba omsvängningen. Den var ett under. Tiden hade ännu inte kommit för Saulus att predika för hedningarna. Också under hans resor gick han först till synagogorna, där man gav möjlighet att tala åt den som hade förutsättningar.
22 Men Saulus fick allt större kraft och gjorde judarna som bodde i Damaskus svarslösa, när han bevisade att Jesus är Messias.	Den passiva verbformen anger att det var Gud som förökade kraften. Saulus blev nu en ny Stefanus, i ännu större kraft än han. Hans argumentation var så kraftfull att ingen kunde stå emot. Det här var ännu en förberedelsetid för hans stora missionsuppdrag.

23 Efter någon tid beslöt judarna att röja honom ur vägen,	Samma följd drabbar nu Saulus som redan hade drabbat Stefanus, och då under Saulus egen ledning. Man gör ett överlagt beslut att mörda honom. Det här sker enligt Gal 1:17f efter tre år, då han också vistades i Arabien. Lukas skriver ingenting om denna period.
24 men Saulus fick reda på deras beslut. Dag och natt höll de till och med vakt vid portarna för att döda honom,	I 2 Kor 11:32 får vi veta att kung Aretas stödde mordplanerna. Hur Saulus fick reda på planerna vet vi inget om, men han måste hållas gömd.
25 men en natt tog hans lärjungar och firade ner honom utefter muren i en korg.	De som räddade honom är tydligen hans egna lärjungar som han vunnit genom sin predikan. En del hus hade fönster som låg ovanför stadsmuren och dem använde man.
26 När han kom till Jerusalem, försökte han ansluta sig till lärjungarna. Men alla var rädda för honom, eftersom de inte trodde att han var lärjunge.	Under den tid då Saulus var i Arabien var det krig mellan Herodes och Aretas. Detta gjorde att kontakterna mellan Damaskus och Jerusalem bröts. När Saulus dök upp i Jerusalem hade inte informationen om vad som skett nått lärjungarna där, och de var rädda att han skulle försöka göra ännu större skada genom infiltration. Av Gal 1:19 vet vi att endast Petrus och Jakob, Herrens broder, var i Jerusalem vid denna tidpunkt. Jakob var inte en av de tolv, men han hade varit med Jesus och hade en position som motsvarande en apostel.
27 Då tog Barnabas hand om honom och förde honom till apostlarna och berättade för dem, hur Saulus hade sett Herren på vägen och att Herren hade talat till honom, och att Saulus frimodigt hade predikat i Jesu namn i Damaskus.	Vi vet inte varför just Barnabas engagerade sig. Några menar att han kände Saulus från gemensam vistelse i Tarsus, men det måste förbli öppet. Han lyssnar noggrant på Saulus berättelse. Han för honom till apostlarna, eftersom det som Saulus varit med om fyller kriterierna för en apostel: att ha kallats av Jesus och blivit undervisad av honom. Gal 1:18f utsäger att Saulus själv önskar träffa Petrus.
28 Sedan stannade Saulus hos dem, och han gick in och ut i Jerusalem och predikade frimodigt i Herrens namn.	Isen var bruten. Saulus hade nu Petrus och Jakobs förtroende. Vistelsen räckte endast 15 dagar. Han fortsatte att predika också här.
29 Och han talade och diskuterade med de grekisktalande judarna, men de försökte röja honom ur vägen.	I Jerusalem hade man redan upprättat en gudstjänstordning med predikan, eftersom man inte fick vara i synagogorna. Här avses tydligen inte predikan, utan samtal. Nu är Saulus i samma situation som Stefanus. Snart ville man mörda också Saulus, när argumenten tröt.
30 När bröderna fick veta det, förde de honom ner till Cesarea och sände honom sedan till Tarsus.	Enligt Apg 22:17–21 uppenbarade sig Herren själv och gav order åt Saulus att lämna Jerusalem. Han beskyddas av en delegation av de kristna bröderna. Från Cesarea kan han färdas till Tarsus antingen med båt eller landvägen. Nu följer den längsta perioden, minst sex år, då vi inte vet något om Saulus förehavanden (fram till 11:25). Gal 1:21 berättar att han uppehöll sig i Syrien och Cilicien. Varför vi inte hör något om hans verksamhet är ett mysterium. Det finns inga uppgifter om en kristen församling i Tarsus. Saulus behövde uppenbarligen fostras av Gud inför sin kommande verksamhet (jfr Josef, Mose).

31 Församlingen hade nu lugn och ro i hela Judeen, Galileen och Samarien. Den blev uppbyggd och levde i Herrens fruktan och växte till genom den helige Andes tröst och förmaning.	Vi får en summering av läget som nu har stabiliserats (jfr 2:44–47; 4:32–35). Nu har evangeliet nått ut till hela Israel inklusive Samarien. Nu är det dags att rikta blickarna mot hednamissionen, som Petrus inleder. Församlingen = kyrkan (*ekklesía*) avser här alla de troende oberoende av boningsort. Tillväxten avser här främst andlig tillväxt. Herrens fruktan innebär en rädsla för att misshaga Herren, en attityd som i stort saknas i dag. Den Helige Ande ges genom nådens medel, som är kraftkällan och ger tillväxt.

1.8. Frälsning för hedningarna (9:32–11:26)

Petrus i Lydda och Joppe	
32 Petrus reste genom hela området och kom ner till de heliga som bodde i Lydda.	Nu återvänder Lukas till Petrus, som reser runt och predikar. Det är hans uppgift att introducera hednamissionen i full skala och på ett sätt som blir sanktionerat. Filippus dop av den etiopiske hovmannen är ett enstaka fall som inte leder till något genombrott. Apostlarna besökte alla församlingar, eftersom någon organiserad ämbetsstruktur ännu inte hade stabiliserats. Notera ”de heliga”.
33 Där träffade han en man vid namn Eneas, som var lam och hade legat till sängs i åtta år.	Det står inte om Eneas redan var lärjunge, men Lukas nämner honom inte som en sådan. Det var ett allvarligt fall som var utom räckhåll för medicinskt helande.
34 Petrus sade till honom: ”Eneas, Jesus Kristus botar dig. Stig upp och gör själv i ordning din bädd!” Genast steg han upp.	Uttrycket är ett starkt vittnesbörd om var kraften till helandet finns. Det är likvärdigt med ”i Jesu namn”. Petrus vill att han för folkets skull själv ska göra i ordning den plats där han suttit, så som Jesus sa till den lame mannen att ta sin bädd och gå.
35 Och alla som bodde i Lydda och Saron såg honom, och de omvände sig till Herren.	Saron var ett bördigt slättland som bredde ut sig mot Cesarea, men det kan också ha avsett en mindre by i närheten av Lydda. Uttrycket ”alla” används ofta i betydelsen ”en stor skara”.
36 I Joppe fanns en lärjunge som hette Tabita – översatt heter det Dorkas.. Hon gjorde många goda gärningar och gav rikligt åt de fattiga.	Joppe är det nutida Jaffa, Jerusalems gamla hamnstad. Det fanns en församling där, troligen flyktingar från Jerusalem eller sådana som kommit till tro genom Filippus verksamhet. Tabita är ett arameiskt namn som på grekiska är Dorkas – gasellhind. Möjligen var hon en barnlös änka. Hon var mycket viktig för församlingen och gjorde kärleksgärningar osjälviskt för de fattiga.
37 Men under de dagarna blev hon sjuk och dog, och man tvättade henne och lade henne på övervåningen.	Vi kan läsa mellan raderna att Gud hade en särskild tanke med att hon dog just när Petrus var i trakten. Han fick vara ett redskap att förhärliga Gud genom henne. Man brukar begrava de döda mycket snart, och här gör man ett undantag och lägger henne i övre rummet i väntan på Petrus.

38 Då nu Lydda ligger nära Joppe och lärjungarna hade hört att Petrus var där, skickade de två män till honom och bad: ”Skynda dig och kom till oss!”	Det är ungefär 15 km mellan städerna, en resa på 5–6 timmar. Vi får inte klart veta om Petrus blev eftersänd medan Tabita var sjuk eller efter hennes död, i förhoppningen att hon skulle väckas till liv av Petrus. Man uttalar inte heller någon förhoppning att hon skulle uppväckas, men man låter honom veta att det brådskar. De vet att ingen av apostlarna gör under ”på beställning”.
39 Petrus gick med dem. Och när han kom fram, förde de upp honom till övervåningen, och alla änkorna kom gråtande fram till honom och visade de livklädnader och mantlar som Dorkas hade gjort medan hon ännu var bland dem.	Tabita hade gjort en mycket stor insats för änkorna. Hon hade sytt upp de viktiga klädplaggen åt var och en av de medellösa änkorna: livklädnaden som bars närmast kroppen och manteln, som man också använde som täcke på natten. Ordföljden visar hur viktig hon var, ordagrant: ”medan hon var bland dem Dorkas” (med bestämd artikel: gasellhinden). Hon använde sina gåvor till Guds ära genom att hjälpa de fattiga som var med henne och har blivit ett föredöme för alla kristna.
40 Men Petrus skickade ut dem alla och föll på knä och bad. Sedan vände han sig mot den döda och sade: ”Tabita, stå upp!” Då öppnade hon ögonen, och när hon fick se Petrus satte hon sig upp.	Situationen påminner om när Jesus uppväcker Jairus dotter, men det finns betydande skillnader. Petrus knäböjer och ber, vilket inte Jesus gjorde. Petrus upplever situationen starkt och vill vara ensam med Herren. Han vet ännu inte hans vilja men vänder sig i bön om att få veta. Och han får veta. Det var inte Petrus fromma bön som gav kraften. Den fanns i Guds ord och vilja. Tabita var genast levande och återställd.
41 Han räckte henne handen och hjälpte henne upp och kallade därefter till sig de heliga och änkorna, ställde henne där och lät dem se att hon levde.	Det måste ha varit en oerhörd upplevelse för lärjungarna (notera: de heliga), och särskilt änkorna bland dem, att få se den älskade Tabita levande.
42 Detta blev känt i hela Joppe, och många kom till tro på Herren.	Resultatet av detta var en väckelse, likadant som i Lydda (v35). Det var också Guds avsikt med undret, som var en stadfästelse av det Guds ord som predikades.
43 Därefter stannade han en längre tid i Joppe hos en viss Simon som var garvare.	Dörren var nu öppnad till en grundligare verksamhet. Han stannade hos en garvare, som enligt judisk sed var oren på grund av sin hantering av döda kroppar. Nu håller den judiska legalismen på att vika och kommer att brytas med full kraft i nästa händelse.

Kapitel 10

Kornelius ser en syn
Den utförliga berättelsen om Kornelius är viktig, eftersom det nu sker en upptakt för hednamissionen. De etiopiske hovmannen var ett enstaka fall men de hednakristna som döptes i Cesarea var en frösådd för det arbete som Paulus kommer att utföra efter sin väntetid i Tarsus. Saulus reste till Tarsus via Cesarea ungefär 37–38, och några månader efter det företar Petrus sina resor till Lydda, Joppe och Cesarea. Herodes Agrippa I (Herodes den stores sonson, son till Aristobulos som avrättades av Herodes den store) var fånge i Rom tills Tiberius dog 16 mars 37 och blev samma år kung över Filippus tetrarki (se Luk 3:1). (Herodes Antipas var den som avrättade Johannes Döparen.) Han blev år 41 kung över hela Palestina under kejsar Claudius och dog 44 (Apg 12). Sedan blev hans son Herodes Agrippa II regent (Apg 25).

1 I Cesarea bodde en man som hette Kornelius, en officer vid den italiska vaktavdelningen.	Cesarea hade byggts av Herodes och blev en residensstad för den romerska regeringen i landet. En centurion hade befäl över 100 man (centuria). Det fanns vid denna tid 32 italiska kohorter runt om i riket. En kohort (vaktavdelning) bestod av sex centurier och tio kohorter bildade en legion.
2 Han var from och fruktade Gud liksom alla i hans hus, och han gav frikostigt med gåvor till folket och bad alltid till Gud.	Uttrycket anger att Kornelius och hans husfolk var ”proselyter vid porten”. Judarna ansåg dem ännu vara hedningar. De som kallades proselyter räknades som judar i full mening. Den stora frågan som Petrus nu konfronterades med var om dessa fromma hedningar skulle kunna bli kristna utan att först bli judar. Gud gav ett klart svar på den frågan, och den blev helt avgörande för fortsättningen.
3 En dag omkring nionde timmen såg han tydligt i en syn, hur en Guds ängel kom in till honom och sade: ”Kornelius!”	Nionde timmen var tiden för kvällsoffret i Jerusalem och en bönetid för fromma judar. Lukas påpekar att Kornelius såg tydligt, med sina sinnen och vid fullt medvetande, hur en ängel kom och han hörde hur han talade till honom.
4 Han stirrade förskräckt på ängeln och frågade: ”Vad är det, herre?” Ängeln sade: ”Dina böner och dina gåvor har stigit upp till Gud som ett offer han kommer ihåg.	Kornelius reagerar som andra som mött en ängel från den annars osynliga världen: med förskräckelse. Tilltalet ”herre” är det vanliga tilltalet till en överordnad. Bön och gåvor är frukter av hjärtats tro, och utgör vittnen om Kornelius sinnelag, på samma sätt som gärningarna ska vara vittnen om tron på den yttersta dagen. Att Gud valde honom beror dock inte på hans kvalitet, utan på att Gud bestämt så för att föra sin sak vidare.
5 Sänd nu några män till Joppe och skicka efter en viss Simon som kallas Petrus.	Ängeln ska inte predika för Kornelius, utan det har Gud gett i uppgift åt dem som tjänar i Ordets ämbete. Ängeln förmedlar kontakten med Petrus.
6 Han bor som gäst hos garvaren Simon som har ett hus vid havet.”	Genom en språklig formulering (”en viss Simon”) och bestämningen ”garvaren” klargörs att denne Simon är en annan än Petrus.
7 När ängeln som talat med honom var borta, kallade Kornelius till sig två av sina tjänare och en soldat, som var en from man och alltid stod till hans tjänst.	Kornelius var i en ställning där han hade flera tjänare (slavar med god ställning) och han väljer dessutom noggrant ut en soldat som delar hans tro. Dessa tre var alltså väl förtrogna med Kornelius och pålitliga män.
8 Han förklarade alltsammans för dem och sände dem till Joppe.	Därför kunde Kornelius anförtro dem alltsammans utan risk.
Petrus ser en syn	
9 Nästa dag, medan de ännu var på väg och närmade sig staden, gick Petrus vid sjätte timmen upp på taket för att be.	De tre männen hade efter sin avresa vid 15-tiden att avverka ungefär 40 km till fots. Vid middagstiden nästa dag närmade de sig Joppe, när Petrus går upp på taket för tidebönen.

10 Han blev då hungrig och ville ha något att äta. Medan man gjorde i ordning maten, kom han i hänryckning.	Vanligen åt man vid 10-tiden och nästa måltid först mot kvällen. Det kan tänkas att Petrus hade fastat, eftersom Lukas beskriver honom som ordentligt hungrig. Petrus kommer i extas, ett tillstånd där han upplever saker som ligger utanför de normala sinnena.
11 Han såg himlen öppen och något som liknade en stor linneduk komma ner. Den var fäst i sina fyra hörn och sänktes ner till jorden,	Beskrivningen görs som en levande presensform. Linneduken sänktes ner precis framför Petrus så att han kunde se alla detaljer på djuren som fanns där.
12 och i den fanns alla slag av jordens fyrfotadjur och kräldjur och himlens fåglar.	Djuren var tydligen levande. Där fanns inga fiskar. Poängen läggs vid att det fanns alla slag av djur, både orena och rena enligt mosaisk lag.
13 Och en röst kom till honom: ”Stig upp, Petrus, slakta och ät!”	Befallningen är verkligen dramatisk, eftersom rösten från himlen uppmanar till att göra sådant som Mose förbjuder. Nu förbereder Gud det största paradigmskiftet genom tiderna: skiljemuren bryts ner och hedningarna välkomnas till Guds rike.
14 Petrus svarade: ”Nej, nej, Herre! Jag har aldrig ätit något oheligt eller orent”.	Petrus reagerar starkt med en vägran, eller närmast en förnärmad protest hur Gud kan tänka sig att han skulle göra något sådant. Jfr hur han tog avstånd från Jesu förutsägelse om lidandet. Också hos en apostel var de mosaiska lagarna djupt skrivna och det krävdes ett revolutionärt tänkande för att bryta mönstret.
15 Då sade en röst för andra gången till honom: ”Vad Gud har förklarat för rent skall inte du anse vara orent.”	Det var samma röst som svarade Petrus, den som han kände igen som Guds röst. Orden är verkligen revolutionära. Mose hade föreskrivit att israeliterna skulle hållas avskilda från andra folk, och där var bestämmelserna om ren och oren mat en av avgränsningarna. Nu skulle denna skillnad försvinna. Petrus sattes på prov: han skulle inte gå emot Gud och behålla det gamla förbundets ordningar.
16 Detta hände tre gånger, och sedan togs duken strax upp till himlen.	Petrus verkar avvisa alla gånger som befallningen upprepas. Det är betydelsefullt att det är just tre: han får tre frågor av den uppståndne (Joh 21), Jesus ber tre gånger i Getsemane, Paulus bad tre gånger att törntaggen skulle tas bort (2 Kor 12).
17 Medan Petrus ännu undrade över vad synen kunde betyda, se, då stod männen som Kornelius hade sänt vid porten. De hade frågat sig fram till Simons hus,	Petrus hade förstått den glasklara innebörden av synen, men han förstod inte vad den skulle ha för betydelse på sikt. Han var helt perplex. Förklaringen fanns nere vid porten. Där hade männen från Cesarea nu hittat fram.
18 och nu ropade de och frågade om Simon, som kallades Petrus, bodde där som gäst.	Det verkar inte som om garvarens hus ägdes av någon av högre stånd, för då hade någon tjänare funnits till hands. Nu fick männen ropa för att höra om de hade funnit rätt hus.
19 Petrus tänkte ännu på synen, när Anden sade till honom: ”Se, tre män söker dig.	Nu tilltalar Anden Petrus igen, på ett sätt som han känner igen. Det är så viktigt att Gud leder allt i minsta detalj. Han har inte hört männens tidigare fråga.

20 Gå ner och följ med dem utan att tveka, för det är jag som har sänt dem.”	Nu får Petrus åter en klar befallning. Han skulle kanske annars ha varit misstänksam, men nu kopplas hans syn ihop med männens besök. När Gud befaller ska människan lyda och inte tveka eller börja göra egna beräkningar. Petrus har hittills varit ovillig att dra slutsatser av den himmelska synen.
21 Petrus gick ner till männen och sade: ”Jag är den ni söker. Varför har ni kommit hit?”	Petrus tvekar inte längre, men han vet ännu inte vart det hela ska leda. Kopplingen mellan Kornelius och Petrus är ännu oklar.
22 De svarade: ”Officeren Kornelius är en rättfärdig man som fruktar Gud, och hela det judiska folket talar väl om honom. Av en helig ängel har han fått en uppenbarelse att han skall kalla på dig och höra vad du har att säga.”	Nu beskrivs Kornelius så att Petrus ska förstå vem det är som han ska få att göra med. Han är rättfärdig och fruktar Gud, men det betydde inte att han var godkänd som en fullvärdig jude. Att han var rättfärdig betydde däremot att han hade Guds nåd. Nu ville Gud att Petrus skulle handla tvärtemot judiskt sätt: han skulle gå in till en hedning och också äta med honom.
23 Då bad Petrus dem stiga in, och de blev hans gäster.	De tre männen hade haft en lång resa bakom sig och behövde vila. Petrus värd accepterade också Petrus nya gäster som deras kultur krävde.
Petrus och Kornelius	
Dagen därefter gav han sig i väg i sällskap med dem, och några av bröderna från Joppe följde med honom.	Detta var dag tre. Enligt 11:12 följde sex kristna bröder med, så hela gruppen bestod av tio personer. De andra hade inte upplevt det som Petrus gjorde. Det behövdes vittnen för en så stor händelse.
24 Följande dag kom de till Cesarea. Kornelius väntade på dem och hade kallat samman sina släktingar och närmaste vänner.	De övernattade på vägen och anlände nästa dag, dag fyra (jfr v30). Kornelius hade beräknat deras ankomst så att allt var förberett när de kom. Kornelius hade ett stort inflytande, och nu fanns en församling väntande på predikanten.
25 När Petrus skulle gå in, kom Kornelius emot honom och föll ner för hans fötter och tillbad.	Mötet skedde sannolikt i hallen. En del tolkar en läsart (sannolikt tillägg av skrivare) så att Kornelius skulle ha gått ut för att möta Petrus. Kornelius visar Petrus en sådan tillbedjan som inte är tänkt för en människa.
26 Men Petrus reste honom upp och sade: ”Stig upp! Också jag är en människa.”	Det här är första gången Petrus möter denna hedersbevisning, men han vet sin ställning och avvisar tillbedjan. Gud allena ska ha vår tillbedjan. Jfr Upp 19:10; 22:8.
27 Medan han samtalade med Kornelius gick han in och fann många församlade.	Nu för Kornelius in Petrus till det rum där vännerna var samlade, och det blir en överraskning för Petrus att det är så många där.

28 Han sade till dem: ”Ni vet att det är förbjudet för en jude att umgås med en hedning eller besöka honom. Men mig har Gud visat att man inte skall kalla någon människa ohelig eller oren.	De väntande vet mycket väl vad den mosaiska lagen föreskriver. Det finns ingen uttrycklig bokstavsföreskrift om förbudet, men det härleds från lagen som helhet. Därför är de nyfikna på att höra hur Petrus ska förklara det. Petrus förklarar det med stöd av den syn som han hade haft när männen anlände. Han skulle inte ha behövt förklara detta om det hade ansetts naturligt eller accepterat att han kom till huset. Det som nu sker är ett radikalt nytänkande, ett genomgripande paradigmskifte. Här finns svaret på alla de hånfulla hänvändelser till GT-bestämmelser om slaveri m.m. som man påstår att vi bibeltroende borde hålla oss till.
29 Därför tvekade jag inte heller att komma, när ni sände bud efter mig. Och nu vill jag veta varför ni har bett mig komma hit.”	Uttalandet visar att Petrus inte skulle ha kommit frivilligt, om inte Gud hade gett honom uppenbarelsen. Petrus ber nu om orsaken till att man har sänt efter honom, inte syftet.
30 Kornelius svarade: ”För fyra dagar sedan just vid den här tiden, den nionde timmen, var jag här hemma och bad. Och se, en man i skinande kläder stod framför mig	Nu följer Kornelius berättelse om vad han har upplevt. Vi får en kronologi som enligt vår konvention var tre dygn. Änglar som kommer med budskap beskrivs alltid som män.
31 och sade: Kornelius, Gud har hört din bön och kommer ihåg dina gåvor.	
32 Skicka nu bud till Joppe och be Simon som kallas Petrus att komma hit. Han bor som gäst i garvaren Simons hus vid havet.	Det måste ha framstått klart att Petrus måste göra avsteg från judiska seder när han skulle ombes att komma till en hednings hem. Men redan det att Petrus accepterade umgänge med en garvare (som arbetade med döda djur) var ett steg i den riktningen.
33 Då skickade jag genast bud efter dig, och du gjorde väl i att du kom. Nu är vi alla här inför Gud för att höra allt vad Herren har befallt dig att säga.”	Församlingen väntar på Guds ord. Det bör varje församling göra, när dess pastor ska förkunna Ordet. Och predikanten ska tala i enlighet med Herrens ord.
Petrus tal	
34 Då började Petrus tala: ”Nu förstår jag verkligen att Gud inte gör skillnad på människor,	”Då öppnade Petrus sin mun” – ett uttryck för att ett viktigt tal följer. Petrus avslöjar sin nya insikt i två utsagor. Den första är att Gud inte gör skillnad mellan hedningar och judar. Han ser inte på hur han gillar eller inte gillar människor.

35 utan tar emot den som fruktar honom och gör det som är rätt, vilket folk han än tillhör.	Oberoende vad en människa tillhör för folk tar Gud emot dem som fruktar honom och gör det som är rätt. I annat fall vägrar han sin gemenskap, oberoende om det är en jude eller en grek. Att frukta Gud är ett tecken på tro och lydnad. Det innehåller en tillit till det som Gud säger i sitt ord, inte vilken fromhet som helst. Det är något helt annat än att själv bestämma vad som enligt eget tycke kan anses vara rättfärdighet. Det som är rätt är syndarens omvändelse och tro på syndernas förlåtelse i Jesus Kristus. Om en hedning kan prestera rättfärdighet inför Gud hade Kornelius inte behövt söka sig till synagogan. Om judarnas rättfärdighet hade räckt till hade Petrus inte behövt komma för att förkunna evangelium.
36 Detta är det ord som Gud sände till Israels folk, när han förkunnade frid genom Jesus Kristus, han som är allas Herre.	Ingen kan finna frid och rättfärdighet utan att känna Jesus Kristus, han som var utlovad som Messias genom profeterna för Israels folk (eg. ”söner”). Denna frid är inte det samma som yttre fred mellan folken. Bisatsen att Jesus är allas Herre har i en del översättningar satts inom parentes. Men det är ingen bisak.
37 Ni känner till den förkunnelse som gick ut över hela Judeen med början i Galileen, och som följde på det dop som Johannes förkunnade:	Nu följer huvuddelen av förkunnelsen. Petrus utgår från att dess grunder är bekant för lyssnarna. Han summerar endast kort hur det började med Johannes Döparens förkunnelse och dop och spreds från Galileen till Judeen. Det är samma upplägg som i Markusevangeliet, som brukar anses vara en återgivning av Petrus predikan.
38 hur Gud smorde Jesus från Nasaret med den helige Andes kraft, han som gick omkring och gjorde gott och botade alla som var i djävulens våld, ty Gud var med honom.	Smörjelsen skedde i samband med Jesu dop av Johannes. Treenigheten är inget okänt för dessa hedningar och de har lärt känna Anden redan hos profeterna. Att Jesus fick den helige Ande och att Gud var med honom avser hans förnedringstillstånd, för i sin gudomlighet behövde han, själv Gud, ingen kraft från Anden. Läkaren Lukas beskriver här den djupaste orsaken till sjukdom: djävulens makt.
39 Vi är vittnen till allt han gjorde både på den judiska landsbygden och i Jerusalem. Honom hängde de upp på trä och dödade.	Petrus talar här som ögonvittne. Hans åhörare har bara hört om honom, han har själv sett. Sannolikt hade åhörarna hört om hur Jesus avrättades på korset. Men Petrus kopplar korsfästelsen till uppståndelsen.
40 Men Gud uppväckte honom på tredje dagen och lät honom visa sig,	Som i sin predikan inför judarna i Jerusalem understryker Petrus hur *Gud* uppväckte Jesus, i motsats till hur *de* hängde honom på korset.
41 inte för allt folket utan för de vittnen som Gud i förväg hade utvalt, för oss som åt och drack tillsammans med honom sedan han uppstått från de döda.	Petrus understryker att Jesus inte visade sig för alla. Det var bara de utvalda vittnena som fick se honom – vid ett tillfälle mer än 500 bröder på en gång (1 Kor 15:6) – de övriga skulle höra vittnenas berättelse och tro deras ord. Måltiderna tas med som vittnesbörd om att han verkligen var levande ibland dem.

42 Och han befallde oss att predika för folket och vittna om att han är den som Gud har bestämt till domare över levande och döda.	Befallningen gäller Guds ord, inte att hitta på något eget eller ge våra tolkningar. Det som Gud har gett oss ska vi predika. Den som i Guds namn framför något annat än en lögnare, en falsk profet. Nu skulle predikan gå ut till folket, som inte hade fått se den uppståndne. Denne Jesus ska också framträda som domare, och detta inte bara i sin gudomliga gestalt, utan också som människa. Det gäller uttryckligen den yttersta domen: dem som lever när han kommer tillbaka och de som är i gravarna.
43 Om honom vittnar alla profeterna, att var och en som tror på honom får syndernas förlåtelse genom hans namn.”	Vittnesbördet är klart: Bara Jesus och ingen annan är Frälsaren. Det har också profeterna vittnat om. De har också vittnat om att var och en tror på honom får syndernas förlåtelse. ”Genom hans namn” avser allt som innefattas i Jesus som vår Frälsare. Här öppnar Petrus djärvt och utan tvekan evangeliet i dess fulla vidd för de hedniska åhörarna, och därmed tillträde till Kristi kyrka. Det var en epokgörande predikan.
Hedningarna tar emot den helige Ande	
44 Medan Petrus ännu talade föll den helige Ande över alla som hörde ordet.	Gud lämnade inte till åhörarna att bedöma om det var ett giltigt budskap. Han stadfäste själv budskapet genom att låta hedningarna få del av samma extraordinära gåvor som apostlarna på pingsten, och som också hade kommit samariterna till del (8:17). Det hände enligt 11:15 redan i början av Petrus predikan. En motsvarande händelse skulle inträffa ännu en gång, i Efesus (19:6). Det var en plötslig och övernaturlig manifestation av Andens extraordinära gåvor.
45 Alla troende judar som hade följt med Petrus häpnade över att den helige Andes gåva blev utgjuten också över hedningarna.	Det som hände överraskade de sex kristna som hade följt med Petrus. Olikt händelsen med samariterna i 8:17 skedde ingen handpåläggning. De hann inte ens döpas. På pingsten har vi inget belägg för att de 3 000 talade i tungor, varken före eller efter dopet. Pingstundret upprepades aldrig i Jerusalem. Det talas om tecken och under men ingenting om tungotal. De som döptes i Jerusalem var alla troende. Likadant var det med samariterna. Andens största gåva är att han för människor till tro på Frälsaren. Den gåvan hade Kornelius och hans skara redan fått, och att de dessutom fick övernaturliga gåvor var en sak som Gud valde att göra just här för att understryka det enastående i det skedda. Den gavs inte för att de var helgade på något särskilt sätt, eller att de skulle ha varit tillräckligt förberedda och mottagliga för gåvan. En del kallar detta ”dop i helig Ande”, något som framställs som ett högre stadium än dopet i vatten. Det är tvärtom.

46 Ty de hörde dem tala med tungor och prisa Gud.	Det finns tre ställen som liknar varandra: 2:4: ”började tala främmande språk”; 8:15–17: ”Anden ... inte fallit – de tog emot den helige Ande”; 10:44–46. Det var tre händelser: först bland judarna, sedan bland samariterna och nu bland hedningarna. Det som skiljer är att Apg 2:4 säger att apostlarna talade främmande språk. Några har tolkat det så att det språk som apostlarna talade på pingsten var vanliga språk, medan de senare undren handlade om meningslösa språk. I 15:8–9 förklarar Petrus på apostlamötet hur händelsen visar att Gud inte gjorde någon åtskillnad mellan judar och hedningar, och den helige Andes gåva var nu likadan som på pingsten. Först kom tron, sedan Andens extraordinära gåvor.
47 Då frågade Petrus: ”Inte kan väl någon hindra att dessa blir döpta med vatten, när de liksom vi har tagit emot den helige Ande?”	Vi har här ett klart belägg för att Gud inte har bundit nyfödelsen till dopet i vatten. Här kommer tron före dopet. Men det är inte heller så att de nu har fått den största gåvan: Andens särskilda utrustning, och att de sedan kan få den mindre gåvan: dopet i vatten. Nej, det som ges i dopet är större: det är ett bad till ny födelse och förnyelse. Det är en permanent och evig gåva genom yttre Ord och sakrament, i jämförelse med tungotalet som är en försvinnande gåva. Jfr 1 Kor 12:30–31.
48 Och han befallde att de skulle döpas i Jesu Kristi namn. Sedan bad de honom stanna några dagar.	Döpte inte Petrus själv dessa hedningar? Det skulle ha varit underligt om han inte gjort det med egen hand, efter alla dessa händelser. Den passiva formen utsäger att Petrus gav order om att dop skulle ske, inte en order att andra ska döpa. Nu togs dessa hedningar direkt in i Kristi kyrka utan att först tvingas bli judar. Det var verkligen en stor dag, ett verkligt paradigmskifte för kyrkan. Av 11:3 ser vi att Petrus inte drog sig för att i glädje stanna hos Kornelius och dela måltidsgemenskap – säkert inte med koshermat. Petrus hade nu gjort upp med judisk legalism. Tragiskt nog vacklade han senare, vilket Paulus bestraffar honom för (Gal 2:11–14).

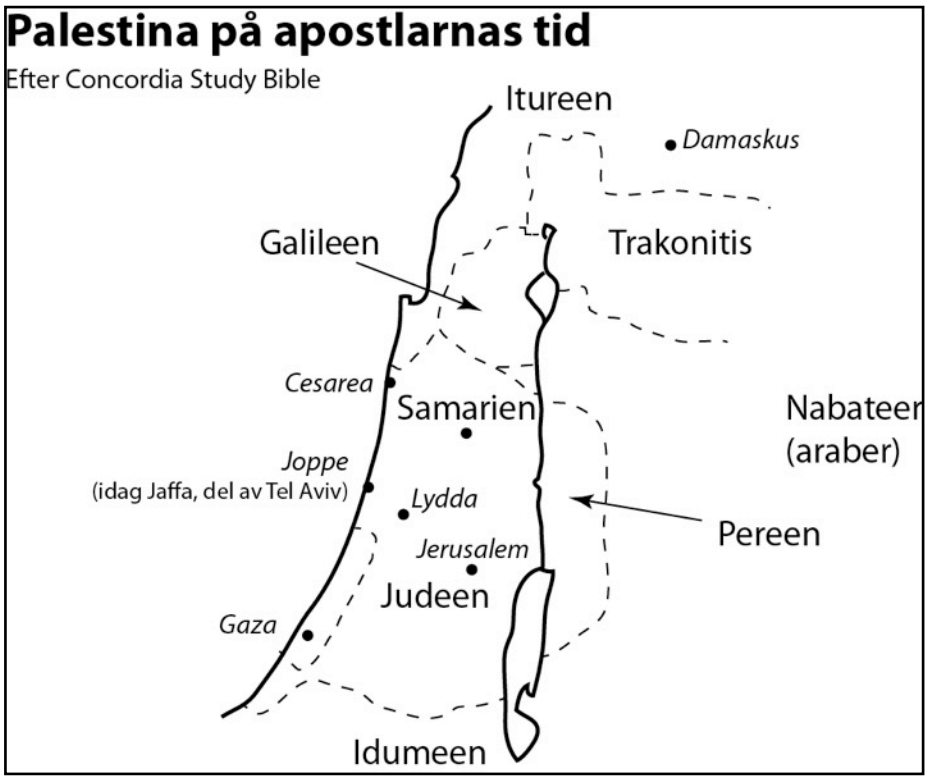

Kapitel 11

Petrus rapport om hedningarnas ställning	
1 Apostlarna och bröderna i hela Judeen fick höra att också hedningarna hade tagit emot Guds ord.	”Bröderna” avser de kristna som håller samman i sin trosgemenskap. Man var mån om enheten och apostlarna agerade inte ensamma med auktoritet när det gällde frågor av vikt för alla. Apostlarna var troligen i verksamhet runt om i Judéen. Uttrycket ”tagit emot Guds ord” avser att de nu är en del av den kristna gemenskapen trots att de inte först blivit omskurna.
2 När Petrus kom upp till Jerusalem, började de omskurna att angripa honom.	Troligen kommer Petrus tillsammans med de sex bröderna till Jerusalem inom några veckor. De ”omskurna” avser judiska kristna som menar att man inte kan bli kristen utan omskärelse. Här uppstår ett parti, som utvecklas till legalister, och som särskilt Paulus kommer att få stort besvär med (Gal 2:12). Det står ingenting om att de andra apostlarna skulle ha kritiserat Petrus. Vi ser av invändningarna att Petrus inte hade någon ofelbar auktoritet. Han var ingen påve.
3 De sade: ”Du har besökt oomskurna män och ätit tillsammans med dem.”	Anklagelsen gäller två saker: dels att Petrus har besökt oomskurna och dels att han har haft måltidsgemenskap med dem. Det visar klart att Kornelius var ”proselyt vid porten”. Anklagelsen skulle ha varit helt befogad om kristendomen fortfarande hade varit bunden vid ceremoniallagarna. Då skulle de kristna ha varit tvungna att ta avstånd från oren mat och inte kunnat ha måltidsgemenskap med oomskurna.
4 Petrus förklarade då steg för steg vad som hade hänt:	Nu ger Petrus en redogörelse i detalj för vad som har hänt. Lukas återger berättelsen. Det visar hur stor betydelse denna händelse har.
5 ”Jag befann mig i staden Joppe, och medan jag bad kom jag i hänryckning och fick se en syn. Något som liknade en stor linneduk kom ner. Fäst i sina fyra hörn sänktes den ner från himlen och kom till mig.	Berättelsen följer i stora drag den som redan återgetts, med några avvikelser i detaljer. Duken ”kom till mig”, vilket visar att Petrus kunde se innehållet i detalj.
6 När jag noga såg efter, fick jag se jordens fyrfotadjur, både vilda och tama, och kräldjur och himlens fåglar.	Beskrivningen är mycket levande. Djuren framställs annorlunda än i 10:12. Det är uppenbart att få av dessa djur hörde till kosher-mat.
7 Jag hörde också en röst som sade till mig: Stig upp, Petrus, slakta och ät!	Petrus gör inget försök att identifiera rösten.
8 Jag svarade: Nej, nej, Herre! Något oheligt eller orent har aldrig kommit i min mun.	Petrus gör så här långt ingenting som inte hans kritiker skulle ha gjort. Han vågade rentav säga nej till sin Herre.

9 För andra gången talade en röst från himlen: Vad Gud har förklarat för rent skall inte du anse vara orent.	Petrus framställer Guds order på ett klart sätt, som ingen kan missförstå. Gud ger här befallning att sluta dela upp människor i judar och hedningar, och att avsluta den åtskillnad som har funnits mellan ren och oren mat. Han argumenterar inte, endast återger Guds order.
10 Detta hände tre gånger, och sedan drogs alltsammans upp till himlen.	Det var ingen hedersam sak att Petrus ännu inte fattade Guds avsikt och lydde honom. Men det visar vilket tålamod Gud har med sina barn. Att det skedde tre gånger visar också vilken viktig sak det var fråga om. Ingen skulle tänka att det hade skett ett misstag.
11 Och se, just då stod tre män utanför huset där vi var. De hade skickats till mig från Cesarea.	Ännu ett tecken skedde: just i samma stund stod de tre männen vid porten. Guds ledning av händelserna var uppenbar.
12 Anden sade till mig att jag skulle följa med dem utan att tveka. De sex bröderna här följde också med mig, och vi gick in i mannens hus.	Petrus var ännu i samma situation som hans kritiker. Han måste övertygas av Anden att gå med. På samma sätt blev också de sex männen övertygade att de skulle gå med och bevittna denna historiska händelse. De gick in i huset, vilket redan var en överträdelse av lagen. Det var lika illa som att äta med oomskurna.
13 Han berättade för oss, hur han hade sett ängeln stå i hans hus och säga: Skicka bud till Joppe och hämta hit den Simon som kallas Petrus.	Ängeln hade inte sett det som något problem att orena sig i en hednings hus. Att Kornelius skulle skicka bud till Joppe och att männen skulle komma fram i rätt ögonblick visar hur Gud regisserade alltsammans. Vem kan ifrågasätta sådant?
14 Han skall tala till dig, och genom de orden skall du bli frälst, du och hela din familj.	Petrus återger en fullständigare version av orden till Kornelius. Inte bara Kornelius, utan också hela hans familj skulle bli välsignade av de ord Petrus talade. Det är särskilt viktigt att notera ”genom de orden”. Det är evangeliet som föder liv. De skulle inte bli frälsta genom omskärelse eller andra mosaiska lagar, utan genom tron på Jesus.
15 Och när jag började tala, föll den helige Ande på dem, alldeles som på oss under den första tiden.	Här är höjdpunkten på allt det Gud gjorde i denna sak. Andens särskilda gåva hade inte varit kontinuerlig ända från pingsten, men han gjorde en särskild manifestation just när det behövdes, precis som på pingsten. Han demonstrerade att judar, samariter och hedningar var precis lika berättigade till gemenskapen i Kristi kyrka.
16 Då kom jag ihåg vad Herren hade sagt: Johannes döpte med vatten, men ni skall döpas i den helige Ande.	Petrus insåg att Jesu löfte gäller hedningar likaväl som judar. Han kom plötsligt ihåg Jesu ord som gick i uppfyllelse på pingsten, och nu såg han att de precis lika mycket gällde hedningarna.
17 Om nu Gud gav dem samma gåva som han gav oss, när vi hade kommit till tro på Herren Jesus Kristus, vem var då jag, att jag skulle kunna hindra Gud?”	Dopet och tron hör samman. Det var tydligt att Gud räknade dessa som troende. Därför hade de rätt till det kristna dopet. Nu måste också de judiska kristna erkänna att det var Gud själv som hade öppnad dörren till den kristna församlingen också för hedningarna. Hur skulle Petrus kunna förneka det som Gud själv gjorde? Har de judekristna rätt att hindra Gud att handla med hedningarna så som han hade gjort med dem själva?

18 När de hörde detta, lugnade de sig och prisade Gud och sade: ”Så har Gud skänkt också åt hedningarna den omvändelse som ger liv.”	Petrus vittnesbörd övertygade. Han underordnade sig Guds vilja, och det skulle också hans åhörare göra. Nu kunde alla i endräkt ta emot Guds uppenbarelse och tacka honom för den. Också hedningarna fick gåvan att omvända sig från mörker till ljus, från död till liv. Gud hade lyckats öppna dörren för hedningarna och också att få de judekristna att välkomna dem.
Evangelium kommer till hednavärlden	
19 De som hade skingrats på grund av den förföljelse som började med Stefanus kom ända till Fenicien, Cypern och Antiokia, och de predikade ordet endast för judar.	Nu återvänder Lukas till händelserna efter Stefanus död (8:1) och går vidare för att beskriva utvecklingen i Antiokia. Fenicien är dagens Libanon, som liksom Cypern hade en betydande judisk befolkning. Antiokia var den tredje största staden i romarriket, med en halv miljon invånare, efter Rom och Alexandria. Den var säte för de romerska myndigheterna i Syrien och gränsade till Cilicien. Tarsus låg inte långt från Antiokia. Judarna talade vanligen både arameiska och grekiska flytande.
20 Men bland dem fanns några män från Cypern och Cyrene, och när de kom till Antiokia började de tala också till grekerna och predika evangeliet om Herren Jesus.	Grekerna brukade använda ordet barbarer om alla folk som inte talade grekiska. Judar och greker används ofta som par, och stod på ett högre plan än ”barbarerna”. I 6:1 används ordet ”hellenister” i betydelsen grekisktalande judar. Här är det fråga om hedniska greker som inte har någon kontakt med synagogorna, i motsats till v19 som beskriver hellenister och till fromma hedningar som Kornelius.
21 Och Herrens hand var med dem, och ett stort antal kom till tro och omvände sig till Herren.	Dessa kristna från Cypern och Cyrene hade hört om vad Gud hade gjort i Cesarea och hur Petrus hade bemötts i Jerusalem och de vågade nu dra slutsatser av detta, i motsats till andra som inte vågade. Och Gud lät dem ha framgång. Han öppnade dörrarna.
22 Ryktet om detta nådde församlingen i Jerusalem, och man sände då Barnabas till Antiokia.	Församlingen i Jerusalem var kyrkans moderförsamling, navet för verksamheten. Också de kristna i Antiokia utgjorde en del av kyrkan, ”*ekklesía*”. Tydligen fanns inte apostlarna i Jerusalem vid denna tid, så Barnabas fick i uppdrag att resa till Antiokia.
23 När han kom dit och såg vad Guds nåd hade uträttat, blev han glad och uppmanade dem alla att hålla sig till Herren av hela sitt hjärta.	Barnabas gladdes åt vad han fick se. Han hade ingenting att anmärka. Det var Guds nåd som var subjektet för verksamheten. Hur många av dagens kristna församlingar kan få en inspektion utan att något finns att anmärka? Trots att allt var i ordning behövde församlingen förmaningar för att stå fasta i tron.
24 Barnabas var en god man, uppfylld av den helige Ande och tro. Och en stor skara människor fördes till Herren.	Beskrivningen av Barnabas har gjort att några framkastat tanken att Lukas själv hörde till de greker som blivit kristna i Antiokia. Barnabas fortsätter att predika. Nu nämns inte om det var greker eller judar som omvändes. Alla var ett i Kristus.
25 Han begav sig därefter till Tarsus för att söka upp Saulus.	Under de sju-åtta åren sedan 9:30 väntade Saulus på att Gud skulle kalla honom till tjänst. Det finns ingenting sagt om hans verksamhet under denna tid. Åtminstone verkar han inte ha haft någon framgång så att en församling hade bildats i Tarsus.

26 Han fann honom och tog honom med sig till Antiokia. Under ett helt år var de tillsammans med församlingen och undervisade en stor skara. Och det var i Antiokia som lärjungarna först började kallas kristna.	Vi vet inte hur Barnabas åter kom att tänka på Saulus och hur han fann honom. Men huvudsaken är att de nu arbetade tillsammans i Antiokia under ett helt år. Det bör ha varit år 43 eller 44. Många av de nya kristna var sannolikt greker och behövde grundläggande undervisning. Termen ”kristen” (*Christianós*, omdiskuterad variant: *Chrestianós*) uppfanns knappast av dem själva. Det förekommer ytterligare två gånger i NT: Apg 26:28 och 1 Petr 4:16. Att bära detta namn kunde under förföljelserna räcka för en dödsdom.

1.9. Församlingen i Jerusalem bevaras i hungersnöd och förföljelse (11:27–12:25)

27 Vid den tiden kom några profeter från Jerusalem ner till Antiokia.	Det här är första gången som profeter omnämns i NT som en kategori av församlingstjänster. Det är tydligen under det året när Saulus och Barnabas verkar i Antiokia. Profeterna har en särskild förmåga att få insyn i Guds uppenbarelse. I 21:9 nämns Filippus döttrar. Apostlarna var själva profeter i denna betydelse. Paulus undervisar också om en profetisk gåva som alla kristna ska sträva efter, och som ställs över gåvan att tala i tungor (1 Kor 14). Den verkar handla om en grundlig förståelse av Ordet och förmåga att framlägga det för andra. I 13:1 nämns profeter och lärare sida vid sida. En profet är både *förutsägare* och *framsägare*. Vi har ingen helt klar bild av detta NT-ämbete.
28 En av dem som hette Agabus trädde fram, och genom Anden förutsade han att en svår hungersnöd skulle komma över hela världen. – Den kom också under Claudius regering. –	Det verkar som om Agabus och de andra redan i Jerusalem hade fått Andens uppenbarelse om hungersnöden. Av textens formuleringar framgår att han upprepat framförde detta, kanske också genom symbolhandlingar. ”Hela världen” används som uttryck för en mycket stor hungersnöd. Claudius regerade 41–54, och under den tiden inföll flera år av torka och missväxt.
29 Då beslöt lärjungarna att var och en skulle skicka så mycket han kunde till hjälp åt bröderna som bodde i Judeen.	Man måste läsa mellan raderna att Agabus specifikt förutsade att Judeen skulle lida av hungersnöden, så att man beslöt att samla in medel för att hjälpa dem. Här handlar det inte om ett förordnat tionde, enligt judisk sed, utan det handlar om en frivillig kollekt för diakoni. Det här blev sedan också en modell för gemensamt bistånd. Biståndet samlades in redan i förväg på grund av profetian, inte av att man hörde om nöden.
30 Detta gjorde de också, och de sände hjälpen med Barnabas och Saulus till de äldste.	Det finns kronologiska problem kring tidpunkten när man jämför med Gal 2:1. En del forskare anser att den resa som Paulus nämner där är denna resa med understöd (privat resa, Gal 2:2), och inte samma resa som till apostlamötet i Jerusalem, som då skedde något efter denna första resa. Andra menar att Paulus i Galaterbrevet inte nämner denna första resa till Jerusalem utan endast den som företogs till Apostlamötet i Jerusalem (”fjorton år senare” räknas sannolikt från hans omvändelse, ca 34). Av 12:25 verkar det som om överlämnandet av hjälpen sker efter att Herodes Agrippa I hade dött (efter påsk år 44). Hungersnöden inträffar från sommaren 44 och kulminerade år 45. Lukas nämner att hjälpen nådde fram för att avsluta berättelsen om insamlingen.

	Lukas har inte tidigare skrivit om de äldste (*presbyteros*, egentligen komparativformen *äldre*). Troligen handlar det om pastorer, som ledde arbetet i apostlarnas frånvaro. Termen härstammar från judarnas synagoga. Den är mera en tjänstetitel än "biskop" (*episkopos*) som beskriver verksamhet: tillsyn.

Herodes hus

Herodes den store, kung av Judeen, Galileen, Itureen och Trakonitis, 37–4 f.Kr. Söner (förutom flera mindre kända):

- **Antipater**, mor: *Doris*. Omnämns inte i Bibeln.
- **Aristobulus**, mor: *Mariamne (I)*.
  - Son: **Herodes Agrippa I**, kung av Judeen 37–44.
    - Far till **Herodes Agrippa II** (Apg 26), *Bernice* och *Drusilla*, gift med Felix (Apg 24:24).
- **Herodes Filippus I** (Herodes II), *Herodias* första man och far till *Salome* (namnet omstritt). Mor: *Mariamne (II)*.
- **Herodes Arkelaus**, etnark över Judeen, Idumeen och Samarien, 4 f.Kr.–6 e.Kr. Mor: *Maltake*. Jfr Matt 2:19–23.
- **Herodes Antipas**, tetrark av Galileen och Pereen, 4 f.Kr.–39 e.Kr. Omgift med *Herodias* (syster till H. Agrippa I). Johannes Döparens mördare, förhörde Jesus. Mor: *Maltake*.
- **Herodes Filippus II**, tetrark av Itureen och Trakonitis 4 f.Kr–34 e.Kr. Mor: *Kleopatra av Jerusalem*. (Luk 3:1)

Kapitel 12

Petrus fängslas och blir räddad	
1 Vid den tiden lät kung Herodes gripa och misshandla några i församlingen.	Kungen är Herodes Agrippa I, sonson till Herodes den store och son till Aristobulos. Han övertog Antipas' tetrarki när denne blev landsförvisad år 39 och blev regent också över Judeen och Samarien år 41. Han var en verklig kung i motsats till tetrarken Antipas. Om vi utgår från att Lukas i 11:30 inte följer kronologin skulle detta ha hänt medan Saulus och Barnabas var i Antiokia: • Saulus och Barnabas i Antiokia (år 43–44) • Agabus profetia • Herodes förföljelse: Jakobs martyrdöd och Petrus i fängelse (tidigt år 44) • Herodes död (44) • Saulus och Barnabas kommer med insamlade medel (45/ 46) • Saulus och Barnabas återvänder till Antiokia och inleder den första missionsresan (46 eller 47) • Apostlamötet i Jerusalem (49 eller 50)
2 Och Jakob, Johannes bror, lät han avrätta med svärd.	Jakob relateras till sin mera kända bror Johannes, inte till fadern Sebedeus som sannolikt inte var så känd vid den tiden. Jakob blev halshuggen. Lukas nämner Jakob, eftersom han är en av de tolv, även om sannolikt också andra hade dödats före honom. Jakob var troligen den ende av apostlarna som var i Jerusalem just då.

3 När han såg att detta vann bifall hos judarna, fortsatte han och lät gripa också Petrus. Detta hände under det osyrade brödets högtid.	Det osyrade brödets högtid inföll veckan efter påsk. Att Herodes grep Petrus berodde antagligen på att han var den ende av apostlarna som var i Jerusalem under högtiden.
4 Sedan han gripit honom satte han honom i fängelse och gav i uppdrag åt fyra vaktavdelningar, om vardera fyra man, att bevaka honom. Efter påsken ville han ställa honom inför folket.	En vaktavdelning tjänstgjorde sex timmar var. Fängelset var troligen Antoniaborgen. Herodes var angelägen om att händelsen i Apg 5 inte skulle upprepas och satte in extra många vakter. Petrus skulle antagligen ha dömts till döden för att behaga judarna. Judarna hade som regel: ”Inte under högtiden.” (Matt 26:5) Den regeln bröts i fråga om Jesus och nu åter för Petrus. Lenski anser att han skulle dödas dagen efter påskmåltiden, som var fallet med Jesus.
5 Petrus hölls därför kvar i fängelset, och församlingen bad uthålligt till Gud för honom.	Vilket skulle vara starkare, fängelset eller bönen? Församlingen vakade i bön, och den hade ett starkare vapen. Gud ville denna gång göra ett under och skona sin apostel.
6 Natten innan Herodes hade tänkt ställa honom inför rätta, låg Petrus och sov mellan två soldater, bunden med två kedjor, och utanför dörren stod vakter som bevakade fängelset.	Petrus var kedjad på ett sådant sätt att han inte ens kunde vända sig utan att soldaterna berördes. Han ansågs vara en särskilt farlig fånge. Lukas anger att vaktmanskapet var väl bemannat. Det var mänskligt sett omöjligt att fly. Petrus sov, trots att det sannolikt var hans sista natt i livet, väl medveten om vilka löften han hade inför domstolen och för sitt liv.
7 Och se, en Herrens ängel stod där, och ett ljussken lyste upp rummet. Ängeln stötte Petrus i sidan och väckte honom och sade: ”Skynda dig upp!” Då föll kedjorna från Petrus händer,	Nu inträffar något synnerligen märkligt. Gud ingriper genom sin ängel. Petrus väcks upp och kedjorna föll från hans händer så att ingen av vakterna visste något. De kom sedan att plikta med sina liv för detta.
8 och ängeln sade till honom: ”Sätt på dig bältet och ta på dig sandalerna.” Petrus gjorde det, och ängeln sade: ”Ta på dig manteln och följ mig.”	Petrus handlar som en sömndrucken och måste instrueras att göra varje detalj. Bältet hade tagits av och sandalerna stod en bit ifrån. Manteln hade han antagligen över sig som täcke.
9 Petrus gick ut och följde honom, men han förstod inte att det som skedde genom ängeln var verkligt utan trodde att han såg en syn.	Petrus är inte medveten om att det som sker är verkligt. Lukas har senare hört berättelsen från Petrus egen mun.
10 De gick förbi den första vakten och så den andra och kom sedan till järnporten som ledde ut till staden, och den öppnades för dem av sig själv. Så kom de ut och gick längs en gata, och plötsligt lämnade ängeln honom.	Undret beskrivs i detalj. De går förbi två vaktposter utan att dessa märker något. Järnporten var en bastant port, mycket tung och låst med massiva bultar så att det krävdes ett antal män för att öppna den. Efteråt var allt som vanligt: vaktposterna var kvar och porten var stängd. Ängeln leder troligen Petrus till en mindre gata en bit från fängelset innan han blev lämnad ensam.

11 När Petrus blev sig själv igen sade han: ”Nu vet jag verkligen att Herren har sänt sin ängel och räddat mig ur Herodes hand och från allt som det judiska folket hade väntat sig.”	Först när Petrus stod ensam på gatan i mörkret kom han till fullt medvetande om att det inte var någon dröm. Han inser att det inte var hans tur att avrättas, att han ännu hade ett uppdrag att tjäna Herren. Nu lämnades han åt sina egna krafter och beslut vad han skulle företa sig.
12 Då han nu insåg vad som hänt, gick han till Marias hus, hon som var mor till den Johannes som kallades Markus. Där var många församlade och bad.	Petrus avsikt var att omedelbart låta sina vänner veta att han hade blivit räddad. Han gick till ett hem som var välbekant men han kunde inte veta om det var någon samling där mitt i natten. Lenski antar att händelsen inträffade någon tid efter midnatt, eftersom vaktombyte skedde vid midnatt och det då skulle bli mesta möjliga tidrymd innan flykten upptäcktes. Maria var faster till Barnabas (enligt Kol 4:10 var han Johannes Markus kusin). Församlingen brukade sannolikt samlas i hennes hus. Några menar att det var samma hus där Jesus firade nattvarden med sina lärjungar, men för det finns inga belägg. Markus författade evangeliet som bär hans namn. Att han var den som lämnade sin linneskjorta och flydde naken när Jesus arresterades (Mark 14:51–52) är ett löst antagande.
13 Petrus bultade på porten, och en tjänsteflicka som hette Rode gick för att öppna.	Att tjänsteflickan nämns vid namn ger vid handen att Petrus var väl förtrogen med huset, och att Rode var en kristen. Lärjungarna kunde mycket väl vänta sig arrestering, och att någon bultade på dörren mitt i natten ingav fruktan. Men Rode var djärv.
14 När hon kände igen Petrus röst, blev hon så glad att hon i stället för att öppna porten sprang in och berättade att Petrus stod utanför porten.	Vi upplever något av sensationen i hur Rode genast känner igen Petrus röst och blir så överväldigad att hon glömmer att öppna och bara rusar in för att berätta.
15 De sade till henne: ”Du är tokig!” Men hon höll fast vid att det var så, och då sade de: ”Det är hans ängel.”	Rode möttes av misstro: Du är galen! Men hon var den enda i sällskapet som tänkte klart. De andra kunde inte tänka sig att Petrus hade blivit befriad, fast man hade suttit och bett för honom. Man trodde att den skyddsängel som varje kristen har liknar sin skyddsling och att det var denne som nu skulle berätta att Petrus var död.
16 Under tiden fortsatte Petrus att bulta, och när de öppnade såg de till sin häpnad att det var han.	Petrus kan inte göra något annat än fortsätta att bulta på dörren. Nu kommer tydligen många med till dörren och de blir häpna när de ser honom själv.
17 Han gav tecken åt dem med handen att vara tysta, och så förklarade han för dem hur Herren hade fört honom ut ur fängelset. Han sade: ”Berätta detta för Jakob och de andra bröderna.” Sedan gick han ut och begav sig till en annan plats.	Petrus lugnar ner församlingen och berättar om det fantastiska som skett. Han ber dem berätta för Jakob och bröderna, vilket antyder att de andra apostlarna inte fanns i Jerusalem. Vid det här laget har äldsteämbetet upprättats för att ta ansvaret för församlingarna, och Jakob, Herrens bror, är den ansvarige i Jerusalem. Jakob, Sebedeus son, hade redan blivit avrättad. Vart Petrus for är inte viktigt för Lukas. Att som romarna hävda att han reste till Rom för att bli påve är orimligt, om man tänker på att Lukas skulle ha förbisett att nämna detta, och att Paulus skulle ha ”glömt” att skicka hälsningar till honom i Romarbrevet och inte ha hälsat från honom i fångenskapsbreven.

18 På morgonen blev det stor förvirring bland soldaterna. Vad hade det blivit av Petrus?	Detta uppdagades vid sextiden när vaktavlösningen skedde. Petrus hade försvunnit i tomma intet, utan att ha lämnat något spår.
19 När så Herodes skickade bud efter honom och inte fick tag i honom, förhörde han vakterna och befallde att de skulle föras bort. Därefter lämnade han Judeen och for ner till Cesarea och uppehöll sig där.	Hade Herodes hört om händelserna i Apg 5:19–24? Han måste ha insett att allt hade skett av en högre makt. Därför var soldaterna oskyldiga, men han låter avrätta dem i alla fall, kanske för judarnas skull. Herodes flyttar nu till Cesarea för en tid, men han har inte någon lång tid kvar.
Herodes död	
20 Herodes hyste motvilja mot invånarna i Tyrus och Sidon. Gemensamt uppvaktade de kungen, och sedan de fått hans kammarherre Blastus på sin sida, bad de om fred. De var nämligen helt beroende av kungens område för sin försörjning.	Tyrus och Sidon hörde till Syrien och inte till hans område. De sände en deputation till Herodes för fredsförhandlingar och lyckades muta kammarherren som talade för dem.
21 På utsatt dag klädde sig Herodes i kunglig skrud och satte sig på tronen och höll ett tal till dem.	Dagen var en festdag med skådespel, där hela den politiska eliten var samlad. Också deputationen från Tyrus och Sidon var med och förväntade sig svar på sin petition. Herodes framträdde i all sin präktiga utstyrsel.
22 Då ropade folket: ”En guds röst är detta, inte en människas!”	Ropet var ägnat att smickra Herodes fåfänga. Hedningarna var vana att tillbe kejsaren som gud. Men Herodes var formellt en jude som borde ha vetat att ingen människa kan tillbes som gud.
23 Genast slog en Herrens ängel honom, därför att han inte gav Gud äran, och han blev uppäten av maskar och dog.	Plötsligt och inför alla på teatern slog Herrens ängel honom och han fick en förfärlig död, bara tre år efter sitt trontillträde. Han var då 54 år gammal. Josefus säger att han dog fem dagar efter händelsen på teatern.
Övergång till missionsresorna	
24 Guds ord hade framgång och spreds alltmer.	Så här avslutas berättelserna om förföljelserna. Det var de som förstärkte evangeliets utbredning.
25 Och sedan Barnabas och Saulus hade fullgjort sitt uppdrag i Jerusalem, vände de tillbaka och tog med sig Johannes som kallades Markus.	Det här hände sannolikt åren efter Herodes död, år 45 eller 46. Nu inleds en ny epok: Paulus missionsresor. Än så länge kallas han Saulus, men benämns efter hand Paulus (från 13:9).